

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

БИЛТЕН

Интернет адреса на Министерството за финансии на Република Македонија

<http://www.finance.gov.mk>

Интернет адреса на Управата за јавни приходи

<http://www.ujp.gov.mk>

Интернет адреса на Царинската управа на Република Македонија

<http://www.customs.gov.mk>

Интернет адреса на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност

<http://mse.org.mk>

Интернет адреса на Комисијата за хартии од вредност

<http://www.sec.gov.mk>

Интернет адреса на Државниот завод за статистика

<http://www.stat.gov.mk>

Интернет адреса на Централниот регистар на Република Македонија

<http://www.crm.org.mk>

Скопје, 11/12 2008

СОДРЖИНА

АКТУЕЛНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

Стр.

Краткорочни економски движења – декември 2008 година	10
Квартален економски извештај (четврти квартал 2008 година)	20
Трет пакет на антикризни мерки на Владата на Република Македонија	30
Актуелни вести од Република Македонија	36
Вести од регионот	48

СТАТИИ

Анета Димовска - Здравјето нема цена, но чини! - Што треба економистите да знаат за здравството	54
---	----

СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ

Табела 1: Основни макроекономски индикатори на Република Македонија	68
Табела 2: Одбрани макроекономски индикатори во одделни транзициски економии	68
Табела 3: Бруто домашен производ (реални стапки на раст)	69
Табела 4: Основни краткорочни економски трендови	70
График 1: Бруто домашен производ	72
График 2: Инфлација (просечни стапки во проценти)	72
График 3: Инфлација (на крај на година во %)	73
График 4: Надворешно-трговска размена	73
Табела 5: Надворешно-трговска размена по земји	74
Табела 6: Платен биланс на Република Македонија	76
Табела 7: Функционална класификација на расходите на Централниот буџет на РМ	77
График 5: Функционална класификација на расходите на Централниот буџет на РМ	77
Табела 8: Буџет на Република Македонија (Централен буџет и буџети на фондови)	78
Табела 9: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување	80
Табела 10: Фонд за здравствено осигурување	81
Табела 11: Агенција за вработување	82
Табела 12: Фонд за магистрални и регионални патишта	83
Табела 13. Бруто надворешен долг на Република Македонија	84
Кредитни линии за мали и средни претпријатија	86
Други проекти за поддршка на мали и средни претпријатија	95

Почитувани,

Во 2008 година, македонската економија продолжи да остварува респектабилни економски постигнувања, и покрај забавувањето на глобалната економска активност, вклучително и во земјите од регионот. Гледано во целина, бруто домашниот производ оствари забележителна стапка на раст од 5%, додека истиот во првите три квартали од 2008 година изнесуваше 6%. Сепак, во последниот квартал од 2008 година, ефектите од светската економска криза се почувствуваа и во Република Македонија и истите придонесоа за забавување на економскиот раст и намалување на стапката на раст на 2,1%. Економските остварувања на Република Македонија, гледани преку растот, се значително подобри од истите во неколку земји во регионот, како Република Хрватска каде растот во 2008 година изнесуваше само 2% и Република Србија со раст од 3%.

На почетокот од 2009 година, влијанието на светската економска криза се чувствува поинтензивно, што всушност е евидентно од статистичките податоци за економските движења.

Структурните реформи кои во текот на 2006, 2007 и 2008 година ги спроведе Владата на Република Македонија, денес значително и помагаат на македонската економија и веројатно заради истите првиот удар од кризата значително се амортизираше. Имено, воведувањето на рамниот данок, како сеопфатна реформа со која и покрај намалувањето на стапките се постигна подобрување на наплатата на даноците, значително придонесе за намалување на даночниот товар на обврзниците, како и за намалување на сивата економија. Исто така, структурните реформи кои ги презема Владата на Република Македонија придонесоа нашата земја да се искачи на високото 71 место на листата на Светската банка за правење бизнис, што е и основната задача на секоја влада (подобрување на бизнис климата). Во таа насока се и мерките од реформата на социјалните придонеси и воведувањето на концептот на договарање, пресметка и исплата на бруто плата на вработените – успешна реформа за олеснување на

процесот на водење бизнис, олеснување на административните процедури и намалување на трошоците на работодавачите, подобрување на состојбите на пазарот на труд и зголемување на социјалната сигурност на работниците.

Владата на Република Македонија, со цел ублажување на последиците од светската економска криза врз македонската економија, дополнително подготви три пакети на мерки. Мерките од **првиот пакет** од ноември 2008 година во износ од 330 милиони евра, беа насочени кон претпријатијата со нарушена ликвидност во минатото, но и кон претпријатијата што добро работат (преку олеснувањата кај данокот на добивка, намалените царини и социјални придонеси, намалените даноци за земјоделците итн.). Благодарение на овие мерки се спречи пропаѓањето на голем број стопански субјекти и зголемувањето на невработеноста.

Теоретскиот концепт за водење на антициклична фискална политика во услови на финансиска криза, во Република Македонија се примени преку **вториот пакет** на мерки за ублажување на последиците од светската економска криза врз Република Македонија. Имено, Владата на Република Македонија донесе 8 годишна програма за реализација на инфраструктурни проекти во вкупен износ од околу 8 милијарди евра. Програмата опфаќа проекти во патната и железничката инфраструктура, енергетскиот сектор, станбената изградба, животната средина, спортската инфраструктура и други капитални проекти. Нејзината реализација на краток рок ќе го помогне економскиот раст во услови на криза, преку поддршка на градежништвото и други сектори, додека на долг рок ќе ја подобри конкурентноста на македонската економија.

Во првите месеци од 2009 година, светската економска криза дополнително се продлабочи, при што проекциите за економскиот раст на нашите најголеми трговски партнери се негативни. Имено, според Европската комисија, германската економија во 2009 година ќе забележи пад од над 5%, во Италија намалувањето на БДП ќе биде над 4%, во Грција над 2% и во Србија околу 2%. Сето ова беше мотив за Владата, во соработка со социјалните партнери (бизнис заедницата и синдикатите), да предложи **трет, нов пакет** на мерки за подобрување на економската ситуација.

Пакетот опфаќа **70 антикризни мерки** кои се однесуваат на **3 сегменти**:

1) ребаланс на Буџетот, кој вклучува ревидирање на макроекономските проекции и соодветно намалување на приходите и расходите на буџетот согласно новонастанатите околности;

2) кредитна поддршка на претпријатијата преку кредитна линија од ЕИБ во износ од 100 милиони евра, наменети за:

- а. долгорочни, инвестициски кредити,
- б. краткорочни кредити за обртни средства,
- в. субвенционирање на каматните стапки за претпријатијата и
- г. издавање на гаранции и

3) други мерки за поддршка на претпријатијата, вклучително мерки за олеснување на извозот на стоки, намалување на трошоците и сл.

Притоа, важно е да се напомене дека кретењето на расходите главно е насочено кон намалување на непродуктивните тековни расходи, незголемување на платите на јавната администрација, како и кретење на проектите со силна увозна компонента. Со тоа, Владата на Република Македонија дава свој придонес во одржување на макроекономската стабилност, како и во

одржување на фиксниот курс на денарот. Ве уверувам дека Владата на Република Македонија и во иднина ќе ги преземе сите неопходни мерки за ублажување на последиците од светската економска криза врз македонската економија, како и за одржување на макроекономската стабилност.

Со почит,
Д-р Трајко Славески

АКТУЕЛНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

ДЕКЕМВРИ 2008 ГОДИНА

РЕЗИМЕ НА НАЈВАЖНИТЕ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО ДЕКЕМВРИ 2008 ГОДИНА

- Намалување на индустриското производство од 10,1% на годишна основа;
- Стабилизирање на инфлацијата на годишно ниво од 4,1%, со месечен раст од 0,3%;
- Зголемен извоз на стоки (во евра) за 9,9% во 2008 година, со истовремен пораст на увозот на стоки за 22,4%;
- Раст на приходите на Централниот буџет за 12,7% во периодот јануари-декември од 2008 година, со истовремен раст на расходите за 17,4% (силен раст на капиталните расходи од 53,6%);
- Забавена динамика на кредитирањето во декември 2008 година, но сепак силен раст од 34,4% на годишна основа, и намален пораст на вкупниот депозитен потенцијал на недржавниот сектор од 10,4%;
- Незначителен пад на бројот на невработени, кој во декември изнесува 343.363 лица.

1. РЕАЛЕН СЕКТОР

1.1. Кумулативниот индекс на индустриското производство за 2008, во однос на истиот од претходната година, забележа пораст од 5,5%. Во декември 2008 година, индустриското производство забележа намалување на годишна основа од 10,1%, поради случувањата во светската економија, односно светската финансиска криза.

Анализата на индексот на физичкиот обем на индустриското производство на годишна основа укажува дека негативните резултати во декември се должат на намалената активност во дури 13 гранки од вкупно 24 индустриски гранки. Како една од главните причини за ваквата динамика во производството е слабата активност во секторот на основни метали, каде е регистриран годишен пад од 58,1%, во производството на облека со пад од 15,9%, производство на кокс, деривати на нафта и нуклеарно гориво со пад од 71,1%, производството на машини и уреди, неспомнати на друго место со пад од 8,9%, и други. Намаленото производство се должи на намалената надворешна побарувачка поради глобалната рецесија, имајќи во предвид дека голем дел од ова производство е наменето за извоз.

Индексот на индустриското производство на месечна основа забележа намалување за 7,3%.

Бројот на работниците во индустрија во декември 2008 година, во однос на истиот месец од претходната година, намален за 3,7%.

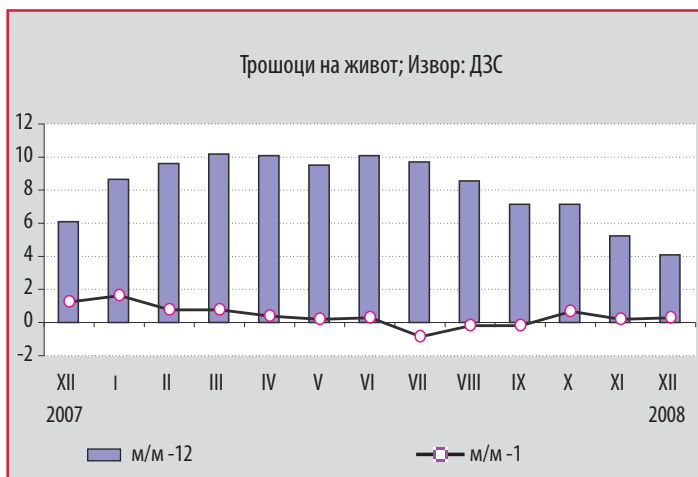
Ефектите од падот на цените на светските берзи, прва ги почувствува металуршката индустрија. Драматичниот пад на цените на металите ги доведе компаниите од оваа индустрија во незавидна позиција. Овие компании генерално се извозници на светските пазари, па нивното намалено производство автоматски значи и помал извоз. Сепак, намаленото производство секако ќе биде придружено со помал увоз на сировини за преработка, па оттука ефектот врз нето извозот не би можел со сигурност да се предвиди.

Според очекувањата на менаџерите на претпријатијата, тековната економска состојба на претпријатијата во декември 2008 година, е оценета како многу неповолна во однос на претходните месеци. Просечното искористување на капацитетите на претпријатијата во декември 2008 година, во однос на претходниот месец е намалено за 59,5%. Обемот на производството на претпријатијата во изминатите три до четири месеци опаѓа и продолжува да паѓа и во тековниот месец. Оценката за очекуваниот обем на производството за наредниот период е најнеповолна. Оценката за очекуваниот број на вработени, исто така, е неповолна.

1.2. Во периодот јануари-декември 2008 година, цените на стоките за лична потрошувачка, мерени преку индексот на трошоци на живот, се зголемија за 8.3% во однос на истиот период од претходната година.

Трошоците на живот во декември 2008, во споредба со декември 2007 година, се зголемија за 4,1%. Растот главно се должи на зголемените трошоци за исхрана од 6,3%, ресторани и хотели 6,8%, услуги 5,1%, тутун и пијалаци 4,4%, домување 11,2%, стан (станарина, вода и услуги) 6,0%, итн.

Индексот на трошоците на живот во декември 2008 година во споредба со ноември 2008 година е повисок за 0,3%.

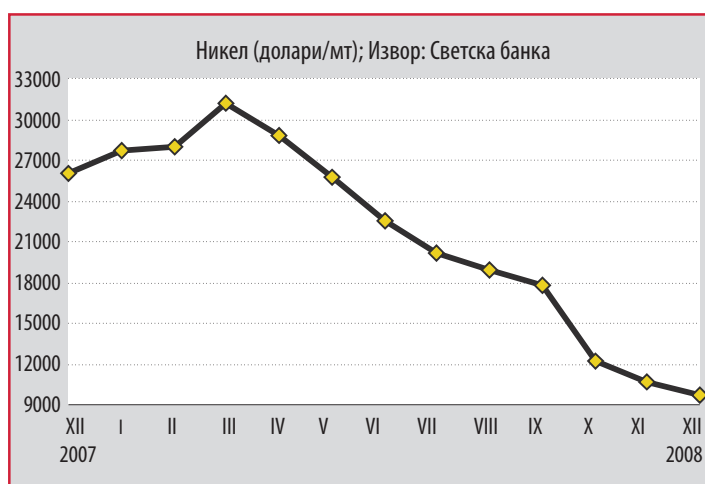

Вредноста на потрошувачката кошница за исхрана и пијалаци за едно четиричлено домаќинство за декември 2008 година, пресметана врз основа на цените на мало, изнесува 12.575 денари и во однос на претходниот месец е повисока за 2,8%.

Во декември 2008, индексот на цените на мало забележа понизок раст на годишна основа во споредба со индексот на трошоци на живот. Така, индексот на цени на мало во декември 2008 година забележа зголемување од 2,8% во однос на декември 2007. На кумулативна основа, во периодот јануари-декември, цените на мало се повисоки од 6,7%. Зголемување на цените е евидентирано во групата на земјоделски производи од 18,6%, прехранбените производи од 15,0%, индустриско-прехранбени производи од 14,0% и стоки од 8,6%.

1.3. Во декември 2008 година, на светските берзи е забележано намалување на цените на најголемиот дел од металните и нафтените производи.

Во декември, цената на нафтата на светската берза се намали за 21,9% во однос на претходниот месец, и достигна 41,58 долари за барел. Споредено со декември од претходната година, цената на нафтата е намалена за 54,5%.

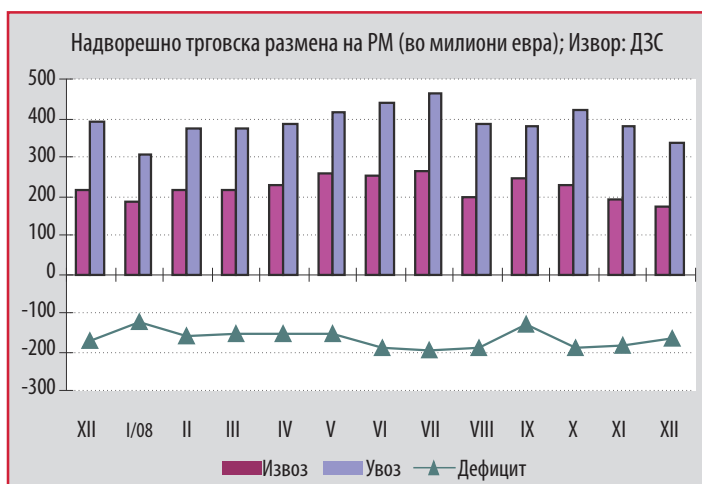

Во рамки на металните производи, никелот, како производ со високо учество во македонскиот извоз, забележа месечен пад на цената од 9,5% и достигна цена од 9,686 долари за еден метрички тон (\$/мт).

Во овој период, веќе шести месец по ред, стабилни останаа цените на челикот и челичните лимови.

2. НАДВОРЕШЕН СЕКТОР

2.1. Во 2008 година, вкупната надворешно-трговска размена (изразена во евра), забележа пораст од 17,5% (1.091,2 милиони евра) во однос на минатата година.

Притоа, физичкиот обем на извозот е зголемен за 3,6%, а неговата вредност достигна 2.689,2 милиони евра, што претставува пораст од 9,9%. Зголемувањето на количинскиот увоз на стоки изнесува само 0,3%, а неговата вредност оствари износ од 4.643,4 милиони евра, или пораст од 22,4%. При вакви движења, дефицитот во размената остварен во 2008 година, пред се, поради поинтензивниот вредносен пораст на увозот од извозот, забележа пораст од 44,9% (605,6 мил. евра) во однос на истиот остварен минатата година и изнесува 1.954,2 милиони евра.

Зголемениот дефицит во 2008 година, во поголем дел се должи на порастот на негативното салдо во размената на енергија (255 мил.евра), односно зголемениот увоз на нафта и производи од нафта (36,6%) и електрична енергија (29,9%).

Увоз на нафта и производи од нафта*)				
	I-XII 2007	I-XII 2008	Салдо 2008-2007	Стапки во %
Кг	1.226.410.225	1.256.628.156	30.217.931	2,5
ЕУР	458.952.977	626.926.665	167.973.688	36,6
\$	631.844.977	933.218.995	301.374.018	47,7

*) Претходни податоци

Увоз на електрична енергија*)				
	I-XII 2007	I-XII 2008	Салдо 2008-2007	Стапки во %
MWH	2.931.052	2.955.768	24.716	0,8
ЕУР	180.788.201	234.888.821	54.100.620	29,9
\$	252.998.411	347.111.886	94.113.475	37,2

*) Претходни податоци

Значајно учество (26,8%) во продлабочувањето на трговскиот дефицит оваа година има и намалувањето на позитивното салдо на размената кај железо и челик за 162,6 милиони евра, во однос на 2007 година. Истовремено, 11,5% од зголемениот дефицит се должи на порастот на увозот на друмските возила, кој изнесувааше 70 милиони евра или 30,2%.

2.2. Главни групи производи (според СМТК) со најголемо учество во извозот во овој период се: железо и челик со 32,3%, облека 18%, нафта и производи од нафта 7,6%, метална руда и метални отпадоци 5,6%, пијалаци и тутун 5,5%, овошје и зеленчук 4,2%.

Овие шест групи производи сочинуваат 73,2% од вкупниот извоз на државата.

Најголем дел од кумулативниот увоз на стоки оваа година отпаѓа на: нафта и производи од нафта (626,9 мил. евра, 13,5%), железо и челик (505,2 мил. евра, 10,9%), текстилни предива и слично (316,2 мил. евра, 6,8%), друмски возила (302,2 мил. евра, 6,5%), електрична енергија (234,9 мил. евра, 5,1%), метална руда и метални отпадоци (173,2 мил. евра, 3,7%), индустриски машини и делови (139,7 мил. евра, 3,0%) и друго.

Извоз на железо и челик*)				
	I-XII 2007	I-XII 2008	Салдо 2008-2007	Стапки во %
000 Т	1.119,2	1.015,9	-103,3	-9,2
Мил. ЕУР	921,3	867,5	-53,8	-5,8
Мил. \$	1.261,3	1.292,1	30,8	2,4

*) Претходни податоци

Извоз на железо и челик*)				
	I-X 2007	I-X 2008	Салдо 2008-2007	Стапки во %
000 Т	953,4	892,3	-61,1	-6,4
Мил. ЕУР	396,4	505,2	108,8	27,4
Мил. \$	543,6	757,3	213,7	39,3

*) Претходни податоци

2.3. Гледано по региони, во 2008 година, Европската унија (ЕУ 27) има доминантно учество во вкупната надворешно-трговска размена од 52,2% (извоз на стоки 59,5% и увоз на стоки 48,2%). Извозот во Европската Унија е поголем за само 0,3%, а увозот бележи поинтензивен пораст од 21,4%, во однос на 2007 година. Во 2008 година, 85,1% од трговскиот дефицит

на земјата е остварен во трговската размена со Русија, Кина, Швајцарија, Полска, Турција, Украина, Бразил, Индонезија и Словенија

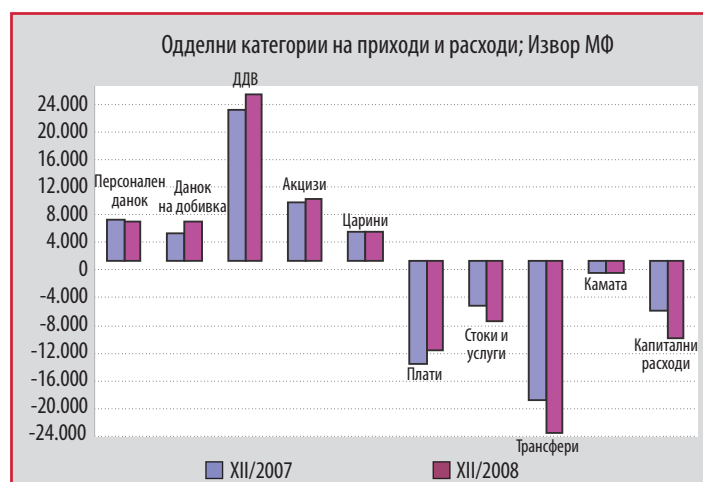
2.4. Гледано по валутна структура, еврото станува се по доминантно, при што 75% од надворешно-трговската размена во 2008 година е реализирана во евра и во однос на минатата година претставува пораст од 4,6 процентни поени (п.п.). На страната на извозот и увозот, еврото е застапено со 78,5% и 73%, соодветно и во однос на истиот период лани претставува поинтензивен пораст кај извозот за 7,8 п.п., а кај увозот 2,8 п.п..

Надворешно-трговска размена на Република Македонија (по валути); пресметка МФ												
- по валути -												
извоз	I-XII 2007					I-XII 2008					апсолутна промена во валутна вредност	релативна промена во валутна вредност (во %)
валута	колич. 000 t	извоз во валута	просечен курс на денарот во однос на валутите	извоз во денари	структ. во %	колич. 000 t	извоз во валута	просечен курс на денарот во однос на валутите	извоз во денари	структ. во %		
EUR	2.770	1.730.608.346	61.1838	105.885.194.920	70,7	3.084	2.107.801.272	61,2654	129.135.288.050	78,5	377.192.926	21,8
USD	822	957.735.722	44,7184	42.828.409.111	28,6	640	840.863.757	41,8646	35.202.424.841	21,4	-116.871.965	-12,2
EUR+USD	3.592			148.713.604.031	99,3	3.724			164.337.712.891	100,0		
ВК. ИЗВОЗ	3.600			149.763.545.944	100,0	3.731			164.414.131.749	100,0		9,8

Извор: Државен завод за статистика и НБРМ

3. ФИСКАЛЕН СЕКТОР

3.1. Во 2008 година, вкупните приходи на Централниот буџет изнесуваат 85.843 милиони денари (21,1% од БДП), што претставува зголемување од 12,7% во однос на истиот период од минатата година. Ваквото помало зголемување на кумулативот на приходите се должи на намалувањето на приходите од ДДВ во месец декември (поради поголеми враќања по основа на ДДВ) и покрај подобрената наплата на даночните приходи, што особено се одразува кај приходите од индиректните даноци, како и поголемиот раст на неданочните приходи поради исплатата на дивидендата од Телеком.

Даночните приходи во овој период се реализирани во износ од 75.840 милиони денари, што претставува зголемување од 10,2% во однос на истиот период минатата година.

Учеството на ДДВ во вкупните даночни приходи во 2008 година е доминантно и изнесува 47,7%, а на акцизите 17,9%, при што, од овие два даноци се остварени приходи од 49.730 милиони денари, односно речиси 2/3 од вкупните даночни приходи (12,3% од БДП). Гледано по одделни категории, приходите од ДДВ забележаа пораст од 9,7%, акцизите од 12,4%, данокот

на добивка од цели 45,5% односно досега остварени 95,3% во однос на ребалансираниот план (иако со намалена стапка од 10%), приходите од царина се остварени речиси на исто ниво или повеќе за 1,2%), додека приходите од персоналниот данок се намалени само за 2,2%

споредено со истиот период лани и покрај намалената и унифицирана даночна стапка од 10%. Неданочните приходи се зголемени за 45,0% во однос на истиот период минатата година, најмногу поради исплатата на дивидендата од Телеком за 2007 година во износ од 3.784 милиони денари.

3.2. Во 2008 година, вкупните расходи на Централниот буџет изнесуваат 88.710 милиони денари (21,8% од БДП), што е повеќе за 17,6% во однос на истиот период од 2007 година.

Во структурата на реализираните вкупни расходи тековните расходи (71.969 милиони денари) учествуваат со 81,2%, додека капиталните расходи забележуваат учество од 18,8%, што претставува подобрување на расходната структура на трошоците од аспект на понагласена развојна компонента.

Најголеми расходни ставки се трансферите (37.132 милиони денари), а втори по големина се платите и надоместоците (19.294 милиони денари). Во вкупните расходи на Централниот буџет, расходите за плати и надоместоци во овој период учествуваат со 21,8% и во однос на истиот период лани се намалени за 13,5%.

Расходите за стоки и услуги се извршени во износ од 13.086 милиони денари, односно имаат поголемо остварување во споредба со 2007 година за 37,4%.

Во делот на трансферите, во овој период се потрошени 22,7% повеќе средства споредено со истиот период 2007 година и претставуваат најголема расходна ставка, односно учествуваат со 41,9% во вкупните расходи (9,1% од БДП). Ваквото остварување се должи во дел и на фактот дека во дотациите до единиците за локална самоуправа се трансферира дел од данокот на додадена вредност, а се зголемува и бројот на единици за локална самоуправа кои преминеа во втората фаза на децентрализација, при што се исплаќаат блок дотациите на 62 општини за финансирање на пренесените надлежности (средствата за исплата на плати и надоместоци на вработените во локалните јавни установи и материјалните трошоци). Трансферите кон Фондот за пензиско и инвалидско осигурување се извршени во износ од 9.876 милиони денари или за 154 милиони денари помалку (1,5% намалување). Каматите се реализирани во износ од 2.453 милиони денари што е помалку за 3,2% во споредба со 2007 година.

Во анализираниот период средствата за капитални расходи изнесуваат 16.713 милиони денари (само во месец декември се реализирани 6.547 милиони денари), што претставува зголемување од 54,5% во споредба со истиот период 2007 година (4,1% од БДП).

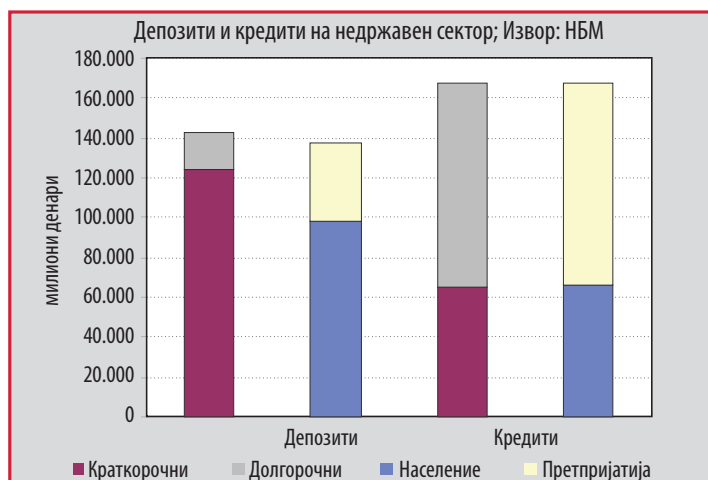
3.3. Оттука во 2008 година остварен е дефицит на Централниот Буџет од 2.873 милиони денари (0,7% од БДП), додека дефицитот на консолидираниот буџет изнесува 3.853 милиони денари (0,9% од БДП).

4. МОНЕТАРЕН СЕКТОР

4.1. Во декември 2008 година примарните пари покажуваат пораст од 7,8% на годишна основа (6,6% во ноември) во услови на раст на вкупните ликвидни средства на банките, од 16,6 % и намалената побарувачка на готовите пари во оптек за 1,7%.

На месечна основа примарните пари забележаа раст од 12,6%, кој се должи на истовремен пораст на двете компоненти, зголемување на вкупните ликвидни средства на банките, од 13,7% и на готовите пари во оптек од 11,2%.

Во декември 2008 година, во услови на тендер на износи, каматната стапка на благајничките записи го задржа нивото од 7%.

Каматните стапки на државните хартии од вредност изнесуваат 7,49% за три месечните државни записи, 7,81% за шест месечните и 7% за дванаесетмесечните.

Беа одржани вкупно 7 аукции, во услови на тендер со каматни стапки за тримесечните, шестмесечните и дванаесетмесечните државни записи и тоа: четири аукции за тримесечните државни записи од кои две редовни и две вонредни аукции, две аукции за шест месечните државни записи една редовна и една вонредна аукција и

една аукција на дванаесетмесечните државни записи.

4.2. Вкупниот депозитен потенцијал на недржавниот сектор бележи забавен раст од 10,4% во однос на минатата година (наспроти 12,3% во ноември 2008 година). На месечна основа по двомесечен пад вкупните депозити во декември се повисоки за 0,5%, како резултат на зголеменото штедење на населението и речиси непроменета состојба на депозитите на претпријатијата.

Во декември 2008 година, денарските депозити бележат пад од 2,2% на месечно ниво, додека девизните депозити остварија раст од 2,6% (целосно поради девизните депозити на корпоративниот сектор). На годишно ниво денарските депозити забележаа пад од 3,2%, додека девизните депозити остварија пораст од 22,4%.

Од аспект на секторската структура состојбата на депозитите на корпоративниот сектор е речиси непроменета на месечно ниво, додека заштедите на населението регистрираат зголемување од 0,6%. Во однос на минатата година депозитите на населението и претпријатијата се повисоки за 11,7% и 5,9%, соодветно.

Анализата на рочната структура за декември покажува засилен раст на долгорочните депозити за сметка на краткорочните, така што долгорочните бележат раст од 81,0%, додека краткорочните 4,4% на годишна основа. На месечна основа краткорочните депозити се речиси на исто ниво, односно се зголемени само за 0,2%, а долгорочните се зголемени за 3,0%.

4.3. Во декември 2008 година се забележува уште поголемо забавување на растот на кредитите кон приватниот сектор. Месечниот пораст на кредитите од 1,2% произлегува главно од зголеменото кредитирање на корпоративниот сектор. Во однос на минатата година кредитниот раст, бележи забавување и изнесува 34,4% (наспроти 37,8% во ноември).

Месечниот пораст на кредитите на населението во декември е со намален интензитет, што произлегува главно поради забавениот раст на кредити кон населението и изнесува 0,7% (наспроти 1,1% во ноември), а кредитите на претпријатијата регистрираа помал пораст од 1,6% (наспроти 1,9% во ноември). На годишна основа, пласманите кон населението и претпријатијата се зголемија за 37,6% и 32,5%, соодветно.

Во рамки на кредитите на претпријатијата, на годишна основа се забележува пораст на краткорочните и долгорочните кредити на претпријатијата, од 34,9% и 30,6% соодветно. На месечна основа, краткорочните кредити на претпријатијата забележаа забавен пораст од 0,6%, додека долгорочните кредити се со забрзан раст од 2,4%.

Од аспект на валутата, денарските кредити (кои ги вклучуваат и кредитите со валутна клаузула) бележат пораст од 37,4% на годишно ниво. Девизните кредити бележат пораст од 25,3% на годишна основа. Во однос на минатиот месец денарските пласмани се зголемени за 1,6%, додека девизните кредити се пониски за 0,1%.

4.4. Во декември 2008 година просечната пондерирана каматна стапка на денарските кредити изнесува 9,8%.

Просечната каматна стапка на девизните кредити забележа пад од 0,6 п.п. во однос на минатиот месец и се наоѓа на ниво од 7,2%. Во однос на минатата година се забележува релаксирање на каматните услови на банките, односно просечната каматна стапка на денарските кредити остварува пад од 0,1 п.п. односно 1,3 п.п. на девизните кредити. Меѓу банките, анализирано според големината, големите банки имаат најниска пондерирана активна каматна стапка, 9,0% за денарски и 6,8% за девизни кредити. Пасивната каматна стапка на денарските депозити во декември 2008 година регистрира исто месечно ниво и изнесува 6,5%, додека на годишна основа истата бележи зголемување од 1,2 п.п. Просечната каматна стапка на девизните депозити е зголемена во однос на минатиот месец за 0,1 п.п. и изнесува 3,0% а на годишна основа бележи пораст од 1,0 п.п.

4.5. Бруто девизните резерви во декември 2008 година изнесуваат 1.494,9 милиони евра и во однос на декември 2007 година остварија пад од 1,9%. На месечно ниво истите бележат пад од 5,9%, во услови на нето продажба на девизниот пазар од 40,5 милиони евра.

НБРМ преку девизните трансакции вршеше повлекување на ликвидни средства. На девизниот пазар се забележа зголемена побарувачка на девизи и како одговор на тоа продажба на девизи од страна на НБРМ. Преку трансакциите на девизниот пазар НБРМ креираше ликвидност.

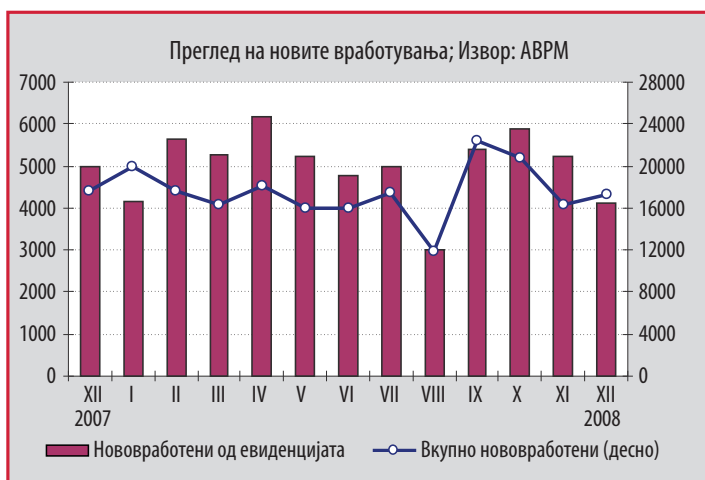
5. СОЦИЈАЛЕН СЕКТОР

5.1. Во 2008 година, во Агенцијата за вработување на Република Македонија регистрирани се вкупно 210.010 засновани нови работни односи. Од вкупниот број 42,4% се однесуваат на неопределено време, додека останатиот дел се однесува на определено време и вршење сезонски работи. Споредено со истиот период од минатата година, се забележува зголемување на бројот на нововработени за 9,7%.

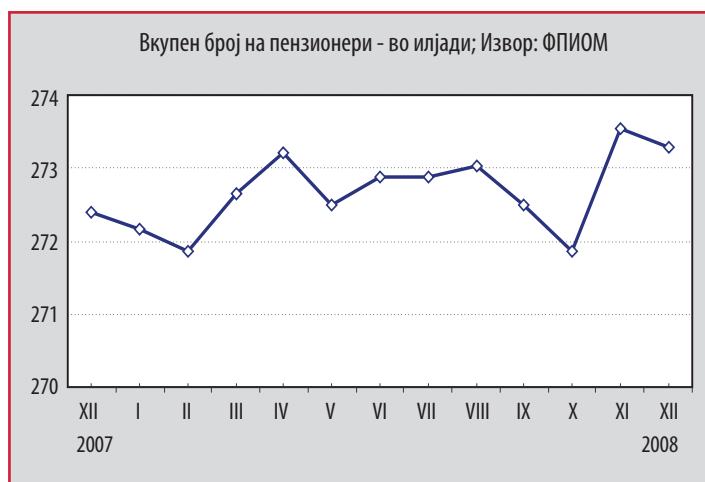
Притоа, во текот на месец декември засновани се 17.322 нови работни односи, каде 23,7% од новите вработувања се од евиденцијата на невработени. Одливот на лица од регистарот на Агенцијата за вработување во декември изнесува 8.167 лица, од кои 50,2% претставуваат нови засновани работни односи. Како прилив во Агенцијата се регистрирани 8.164 лица, каде 41,4% се лица на кои им престанал работниот однос.

Резултатот е намалување на невработеноста за 21 лице, односно 0,01% споредено со претходниот месец. Така, во декември 2008 година бројот на невработени изнесува 343.363 лица.

Од нив, 71.589 (20,8%) се изјасниле дека се пријавуваат само за остварување на правото на

на образование. Гледано според возрасните групи, најголемиот дел од невработените (59,9%) припаѓаат во категоријата 25-49 години. Според времето на чекање на вработување, 51% од невработените бараат работа од една до седум години, додека 30,8% бараат работа осум години и повеќе.

просечната исплатена нето плата во ноември 2008 година) изнесува 56,6%.

5.3. Бројот на корисници на социјална парична помош во ноември 2008 година (последни расположливи податоци) изнесува 55.453 домаќинства, што претставува зголемување за 1779 корисници во однос на претходниот месец.

Притоа, за исплата на социјална парична помош се потрошени околу 121,6 милиони денари, односно 52,4% од исплатите за социјална помош по сите основи. За помош по основ на туѓа нега, во ноември се потрошени околу 87,1 милиони денари за 20.533 лица, односно 37,5% од исплатите за социјална помош по сите основи. Како корисници на постојана парична помош, во овој месец се регистрирани 5.285 лица и за нив се потрошени околу 18,7 милиони денари, додека здравствена заштита користат 5.228 лица, за што се потрошени 4,6 милиони денари. Наведените расходи за социјална помош претставуваат 4,6% од вкупните реализирани социјални трансфери во ноември.

здравствено осигурување, а останатите активно бараат работа. Во однос на истиот месец од минатата година, бројот на невработените лица е намален за 3,8%.

Најголем процент од невработените, односно 66,5% се од урбани средини (градско население), додека 57,8% се мажи. Анализирano според степенот на образование, поголемиот дел, односно 52,8% од невработените се неквалификувани или полуквалификувани, додека 7,1% имаат вишо или повисоко ниво

5.2. Во декември 2008 година, во Фондот на пензиското и инвалидското осигурување евидентирани се 273.281 пензионери, што претставува годишно зголемување од 0,3%. Во однос на минатиот месец, бројот на корисници на пензија се намалил за 248 лица.

За исплата на пензии, овој месец се потрошени 2.510,5 милиони денари.

Во декември 2008 година, вредноста на просечната пензија изнесуваше 9.541 денар, што на годишно ниво претставува пораст од 21,6%. Соодносот на просечната пензија со

5.4. Во периодот јануари–ноември 2008 година (последни расположиви податоци) споредено со истиот период од 2007 година, забележан е пораст на просечната номинална и реална нето плата за 10,2%, односно 1,4%.

Во ноември 2008 година просечната нето-плата по вработен изнесуваше 16.859 денари, што на годишна основа претставува номинален раст од 10%, додека реално просечната плата е повисока за 4,6%. Процентот на невработени кои не примиле плата во ноември 2008 година изнесува 7,8%. Споредено со истиот период од минатата година, процентот е понизок за 3,2 процентни поени.

КВАРТАЛЕН ЕКОНОМСКИ ИЗВЕШТАЈ

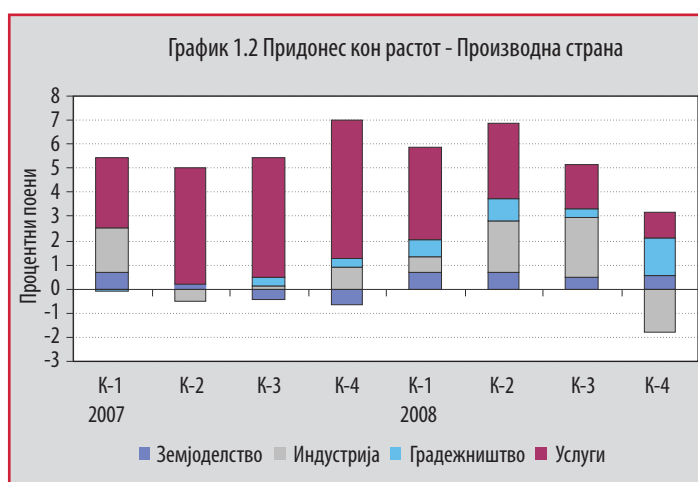
K-4-2008

РЕЗИМЕ

- **Реалниот раст** на БДП во K-4-2008 изнесува 2,1%, што претставува за 5,2 п.п. понизок раст од оној остварен во K-4-2007. **Индустриското производство** забележа значителен пад од 7,6%.
- **Растот на вработеноста** изнесува 2,4% во однос на K-4-2007, додека **стапката на невработеност** (33,5%) забележа намалување за 1,3 п.п. во однос на K-4-2007.
- **Стапката на инфлација** изнесува 5,5% (к/к-4), споредено со 8,4% од претходниот квартал.
- **Нето платата** номинално порасна за 10,2%, додека пак реално порасна за 4,4%.
- **Буџетскиот дефицит** на крајот на K-4 изнесува 1% од проценетиот БДП во 2008 година. **Фискалното оптоварување** во K-4, измерено како утврден дел на буџетски приходи во однос на номиналниот БДП, изнесува 29,4% што претставува намалување од 0,3 п.п. споредено со K-4-2007. **Вкупниот јавен долг** на крајот на K-4 изнесува 28,2% од БДП, што претставува намалување од 5,1 п.п. во однос на декември 2007 година.
- **Кредитите на приватниот сектор** забележаа пораст од 38,4% во однос на K-4-2007, што претставува пад на кредитниот раст. Растот на кредитите на приватниот сектор во однос на номиналниот БДП остварен во K-4-2008, изнесува 40,9% и забележува забавување во однос на претходниот квартал од 1,6 п.п.
- **Македонскиот берзански индекс** МБИ-10, како агрегатен показател на берзанските движења, на крајот од K-4-2008 забележа пад од 54% во однос на K-3-2008, а падот во однос на K-4-2007 е уште позабележителен и изнесува високи 74%.
- **Извозот на стоки** се намали за 7%, додека **увозот на стоки** забележа пад од 1,1%.
- **Трговското салдо** достигна -28,6% од БДП и бележи најголемо влошување на квартално ниво досега, а **дефицитот на тековната сметка** на платниот биланс забележа историски најголемо продлабочување и достигна 23,4% од БДП, со што се наметнува како главен извор на ризик за макроекономската стабилност во претстојниот период.
- Индексот на **реалниот ефективен девизен курс на денарот** прекина со трендот на намалување започнат во K-2, и во K-4 забележа апрецијација.

1. МАКРОЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ И РЕАЛЕН СЕКТОР

Во К-4-2008, БДП по тековни цени изнесуваше 105.017 милиони денари. По глава на жител тоа е 51.237 денари и во однос на истиот квартал од 2007 претставува номинален пораст од околу 2.555 денари. Во К-4-2008, **реалниот раст на БДП** изнесуваше 2,1% во однос на истиот квартал од 2007 година и претставува значајно намалување на растот во однос на претходните три квартали од 2008 година, што доминантно се должи на ефектите од глобалната економска криза (График 1.1). Прилагоден за сезонското влијание, во К-4-2008 БДП постигна реален раст од 2,3% во однос на К-4-2007 и пад од 1,4% во однос на К-3-2008. Растот во К-4 е забавен во речиси сите сектори од економијата, освен во секторите Градежништво и Хотели и ресторани, кои истовремено претставуваат и носители на остварениот БДП во овој период со раст од 23% и 9,4%, соодветно. Во целина, услугите бележат забавување на порастот од претходните квартали (2,1% во К-4) (График 1.2).

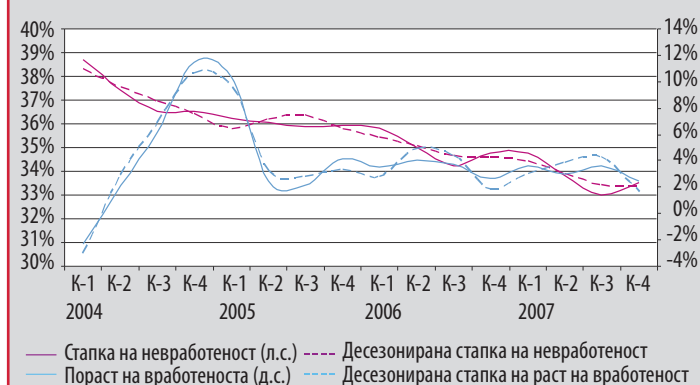
Индустриското производство забележа годишен пад од 7,6% во К-4-2008, што претставува значително намалување на растот во однос на претходните квартали (13% во К-3-2008, 12,4% во К-2-2008 и 6,5% во К-1-2008).

Гледано од **расходната страна на БДП**, во К-4-2008, финалната потрошувачка забележа номинален раст од 20%, а увозот од 2,3%, додека бруто-инвестициите и извозот забележаа пад од 28,8%, односно 3,7%. Номиналниот придонес на

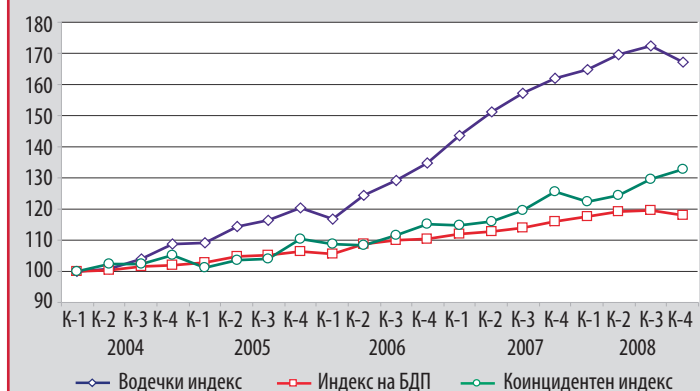
финалната потрошувачка во растот е 8,5%, што е за 2,6 п.п повеќе од претходниот квартал; придонесот на бруто-инвестициите е -2,7%, што претставува значајно намалување во однос на нивоата од претходните квартали (15,6% во К-2 и 4,6% во К-3), а придонесот на трговското салдо беше вообичаено негативен, -1,6%, но истиот бележи подобрување во однос на К-3 кога изнесуваше -5,1%.

График 1.4 Пазар на труд

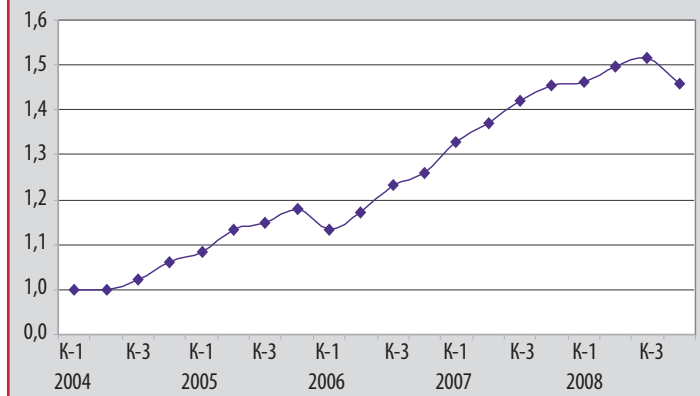
Во К-4-2008, **растот на вработеноста** изнесуваше 2,4% споредено со К-4-2007 и бележи намалување од 1,2 п.п. во однос на растот остварен во претходниот квартал. Невработеноста во целост беше апсорбирана од растот на вработеноста, а одреден дел од новите вработувања е резултат на вклучувањето на неактивното население во работната сила. Ова предизвика намалување на стапката на невработеност за 3,2%, најмногу во текот на 2008 година, со што стапката на невработеност изнесува 33,5%, и е за 1,3 п.п. пониска од истата во К-4-2007. Исто така, активното население во К-4-2008 е поголемо за 0,5% и изнесува 56% од работоспособното население. Ако се исклучи сезонското влијание, стапката на невработеност не бележи промена во однос на претходниот квартал, односно истата е повеќе од структурен отколку од фрикционен карактер.

График 1.5 Водечки и коинцидентен индекс и индекс на БДП (десезониран)

Водечкиот композитен индекс, MakLead, во К-4-2008 се намали за 5,4 индексни поени во однос на претходниот квартал, додека во однос на истиот квартал од 2007 година бележи раст од 5,1 индексен поен. MakLead бележи пад на месечна основа по К-1-2006, од кога континуирано се зголемува, а БДП регистрираше најви-соки стапки на раст во годините што следеа. MakLead индексот уште во претходниот квартал покажуваше забавено темпо на раст, за да во К-4 се намали. Ваквото движење на MakLead индексот ни сугерира за побавна економска активност во

График 1.6 Однос на водечкиот и заостанувачкиот индекс

наредната година, а може да значи и пресвртна точка во економијата, како што може да се види од односот на водечкиот и заостанувачкиот индекс. **Водечкиот дифузен индекс**, во К-4-2008 забележа позитивни движења кај 38% од компонентите на композитниот индекс, за разлика од претходниот квартал, како и истиот квартал 2007 година, кога истиот показател изнесуваше 69%.

Односот на водечкиот и заостанувачкиот индекс во К-4-2008 се намали на 1,46, односно

се врати на нивото од К-1 истата година и К-4-2007, кога беше забележена стагнација на односниот коефициент. Овој коефициент ни покажува дека водечкиот индекс е за 46% повисок од заостанувачкиот индекс. Односот на водечкиот и заостанувачкиот индекс беше во постојан пораст во целокупниот период на набљудување. Поинтензивно зголемување на овој показател беше забележан почнувајќи од 2006 година, која може да се земе како една пресвртна точка во економијата, имајќи предвид дека просечната вредност на показателот во периодот пред тоа е блиску до единица.

ЦЕНИ, ТРОШОЦИ И ПРОДУКТИВНОСТ

Во К-4-2008, **стапката на инфлација**, мерена според индексот на трошоците на живот, изнесуваше 5,5% (к/к-4), споредено со 8,4% од претходниот квартал. Стапката на раст на **трошоците за храна** продолжува со опаѓачкиот тренд (8,6% во К-4-2008), но придонесувајќи со 3,3 п.п. во вкупниот пораст на потрошувачките цени. Висок раст на цените на годишна основа имаше во категоријата Домување (10,3%), предизвикано од растот на цените за греење. Во категоријата Хотели и ресторани цените се зголемија за 8,9%, Тутун и пијалаци за 4,3%. Пад на цените од 2,5% беше забележан во секторот Сообраќај, како резултат на високиот пад на цената на нафтата на светските берзи (за 51,7% споредено со претходниот квартал) и мерките на Владата за ублажување на нафтениот шок што го зафати светот оваа година. Благ пораст на цените имаше во категоријата Образование, Култура и Разноода (0,9%) и Облека и чевли (0,3%). Падот на цената на нафтата и на житото на светските берзи во овој период и нејзиното одржување на стабилно ниво во 2009 година ќе предизвика потрошувачките цени во земјата да бележат незначителен раст. Имено, во случајов базичната инфлација (која го исклучува ефектот на храната и енергијата), има опаѓачки тренд како последица на горенаведеното, при што може да се очекува 2009 година да се заврши во дефлација. Во К-4-2008 базичната инфлација изнесуваше 2,3%, споредено со 2,4% во претходниот квартал.

Цените на мало во К-4-2008 година се повисоки за 4,3% споредено со истиот квартал од 2007, при што растот е највисок во категоријата Пијалаци (9,1%). Имено, во категориите Прехранбени производи и Индустриско - прехранбени производи растот на цените е значително намален, изнесувајќи 7,6% и 7,9%, соодветно. Вредноста на потрошувачката кошница за исхрана

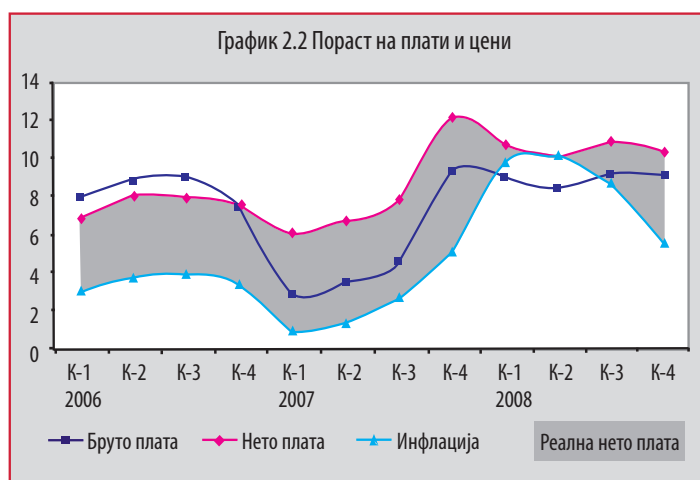
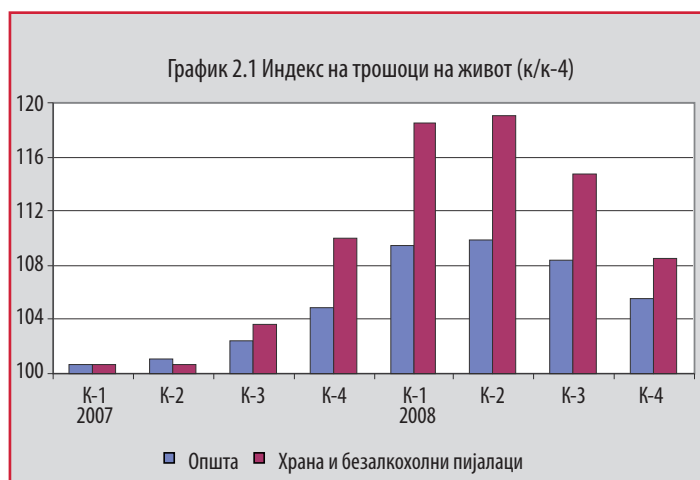
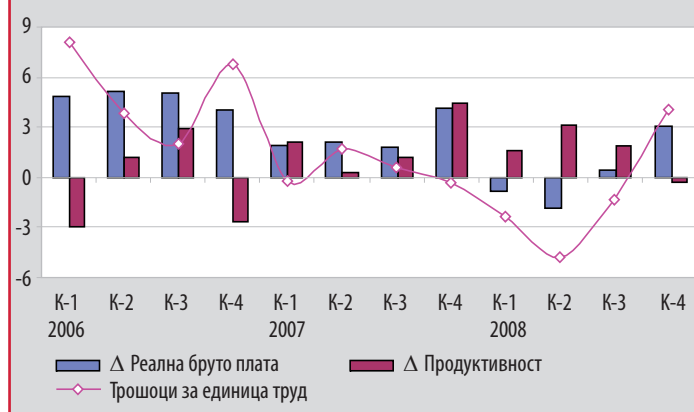

График 2.3 Трошоци за единица труд и компоненти

и пијалаци за едно четиричлено домаќинство, пресметана врз основа на цените на мало, е зголемена за 9,9% во однос на К-3-2007, и претставува 72,3% од просечната нето плата во К-4-2008.

Трендот на раст на бруто платата продолжи и во К-4-2008, зголемувајќи се номинално за 9% споредено со К-4-2007. Истовремено, **нето платата** порасна за 10,2%. Побавниот раст на бруто платата во однос на нето платата се должи на намалувањето на персоналниот данок на доход од

12% на 10% од почетокот на 2008 година. Надолниот тренд на инфлацијата услови реалната нето плата да биде повисока за 4,4% (види засенчена површина на График 2.2).

Трошоците за единица труд (ТЕТ), мерени како сооднос на реалната бруто плата и продуктивноста, во К-4-2008 пораснаа за 3,8% на квартална основа, за прв пат во 2008 година. Ваквата појава е резултат на тоа што реалниот раст на бруто платата (од 3,5%) беше следен со пад на продуктивноста за 0,3%, како последица на побавниот раст на аутпутот. Имено, високиот пад на индустриското производство во К-4, а со тоа и на продуктивноста (за 11,7%) услови ТЕТ да се зголемат најмногу во секторот индустрија, со оглед дека просечната реална бруто плата во индустријата се зголеми за 1,6%. Во примарниот сектор и секторот Услуги се забележа благо зголемување на ТЕТ, за 0,9% и 0,5% соодветно. Имено, во примарниот сектор имаше повисок раст на реалната бруто плата споредено со секторот Услуги (4% наспроти 2,2%) и на продуктивноста (3,1% наспроти 1,8%).

3. ФИСКАЛЕН СЕКТОР

Фискалните движења во К-4-2008 година укажуваат на **експанзивна политика**. За разлика од претходните квартали, салдото на Општиот владин буџет во К-4 беше во дефицит од 3,6% од проценетиот БДП за 2008 година. Повисокиот износ на расходи во последниот квартал не треба да претставува изненадување со оглед на вообичаено поголемо извршување на

расходите како што се приближува крајот на годината (График 3.1). Во К-4-2008 дополнителен импулс на буџетското трошење даде и високото извршување на капиталните расходи, кои во претходните три квартали беа извршени само 35% од вкупно планираните во 2008 година.

Во К-4-2008 **вкупните расходи** се повисоки за 19% споредено со истиот квартал од претходната година. **Тековните расходи**, кои претставуваат 77,3% од вкупните расходи, се зголемија за 16,4%.

График 3.1 Буџетски приходи и расходи во К-4

Расходите за стоки и услуги се зголемија најмногу, за 32,8%, во рамки на тековните расходи, трансферите за 15,5%, расходите по камати за 8% (каматите по странски долг придонесувајќи најмногу), додека расходите за плати и надоместоци се зголемија за 4,1%. **Капиталните расходи** во К-4-2008 се повисоки за 28,7%, со што стапката на исполнување на планираните капитални расходи за 2008 година достигна 78,1%, претставувајќи 5% од проценетиот БДП во 2008 година.

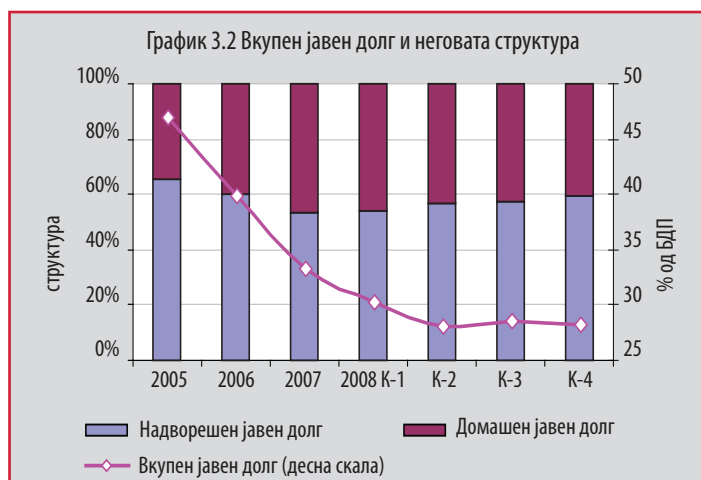
Вкупните **буџетски приходи** се повисоки за 5,6% споредено со истиот квартал од 2007 година. **Даночните приходи** во К-4-2008 се пониски за 0,6%, наплатата на социјалните придонеси е повисока за 14,3%, додека неданочните приходи се зголемија за 18,3% споредено со истиот квартал од минатата година. Пониските даночни приходи се резултат на пониската наплата од ДДВ за 3%, а кои претставуваат 45% од вкупните даночни приходи, намалувањето на наплатата на царинските давачки за 15,7% (како поради падот на увозот така и поради пониските царински стапки), додека приходите од акцизи се повисоки за 7,6%, во рамки на индиректните даноци. Кај директните даноци, приходите од персоналниот данок на доход се пониски за 11,5%, додека приходите од данокот на добивка се зголемија за високи 43,5%.

Високиот буџетски дефицит во К-4-2008 предизвика акумулираниот суфицит од претходните три квартали на крајот на 2008 година да премине во **дефицит** од 1% од проценетиот БДП, што е само 0,5 п.п. понизок дефицит од планираниот. Во наредниот период се очекува буџетските приходи благо да се намалат, како поради падот на економската активност, така и поради мерките за надминување на истата. Имено, побавниот раст на економската активност ќе предизвика намалување на увозот, профитот и потрошувачката, што ќе се рефлектира и врз приходите од даноци. Од друга страна, преку повисоки јавни инвестиции се очекува да се поттикне економскиот раст. Според тоа, планираниот дефицит од 2,8% од БДП во 2009 година изгледа остварлив.

Фискалното оптоварување, мерено како утврден дел на буџетски приходи во однос на номинален БДП, во К-4-2008 изнесува 29,4% и претставува намалување од 0,3 п.п. во однос на К-4-2007. Вкупните буџетски расходи претставуваат 46,4% од БДП, што е за 5,4 п.п. повисок износ во однос на К-4-2007.

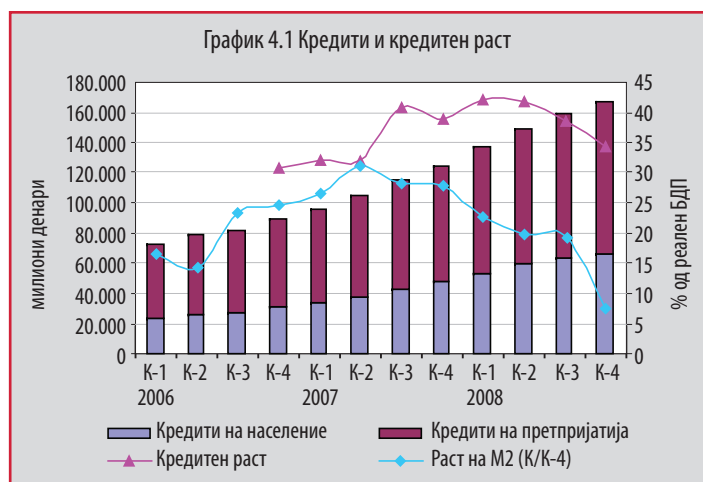
Вкупниот јавен долг на крајот на К-4-2008 изнесува 28,2% од БДП, што претставува намалување од 5,1 п.п. во однос на декември 2007 година. Ваквиот пад се должи на високото намалување на домашниот јавен долг (за 16,2%), додека надворешниот јавен долг е повисок за 8,4% на годишна основа. Така, учеството на домашниот јавен долг се намали на 40,4% (График 3.2).

Долгот на Општа влада, кој не го вклучува долгот на НБМ и јавните претпријатија, на крајот на К-4-2008 е намален на 20,9%, односно за 3,8 п.п. споредено со декември 2007 година. Ова е уште еден доказ за здравата фискална политика, што е еден од Мاستришките критериуми за конвергенција (лимит на долгот на Општата влада од 60% од БДП). Според тоа, се создава простор за поекспанзивна фискална политика, и за финансирање на буџетскиот дефицит од домашни извори, при што во координација со монетарната политика, макроекономската стабилност не би се нарушила.

4. МОНЕТАРНО-ФИНАНСИСКИ ДВИЖЕЊА

На крајот на К-4-2008, **примарните пари** забележаа пораст од 4,3% во однос на претходниот квартал, а на годишно ниво забележаа пораст од 11,9%, пред се поради зголемената ликвидност на депозитните банки. Во К-4-2008, **монетарниот агрегат М1** се зголеми за 9,7% во однос на К-3-2008, додека на годишна основа порастот изнесува 14,1%, главно како резултат на високиот пораст на депозитните пари од 24%. Пошироките монетарни агрегати **М2** и **М4**, во К-4 бележат пад во однос на претходниот квартал (-2,3% и -0,5%, соодветно), што се должи на намалувањето на депозитите за 6,6% во истиот квартал, додека растот на М2 на годишно ниво бележи значителна забавена динамика (7,4% во К-4-2008 и 19,5% во К-3-2008).

Кредитите на приватниот сектор

Во К-4-2008 бележат забавен пораст од 34,5% во однос на К-4-2007, а во однос на К-3 кредитниот раст е намален за дури 4 п.п. како резултат на ефектуирањето на рестриктивните мерки на монетарната политика преземени претходно од страна на НБРМ. Забавување на растот, иако мало, се забележува кај кредитите на претпријатија и тоа за 0,5 п.п. (од 33% во К-3 на 32,5% во К-4), од што може да се заклучи дека продолжува усогласувањето на банките со политиката диктирана од

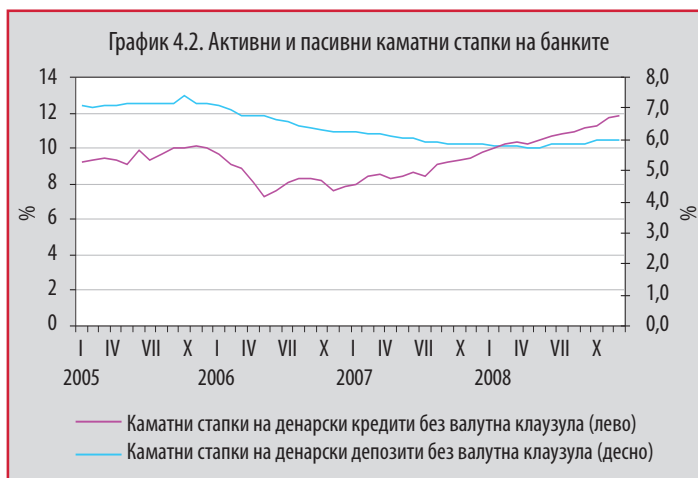
НБРМ, која првично беше насочена во правец на смирување на инфлационите тенденции во првата половина од годината, додека од втората половина од годината истата е насочена кон превенција од прелевање на светската финансиска криза во македонскиот банкарски систем. Од друга страна, растот на кредитите за население, продолжува значително да забавува и тоа за 10 п.п. (37,6% во К-4 во однос на 47,6% во К-3). Растот на кредитите на приватниот сектор во однос на номиналниот БДП остварен во К-4-2008, изнесува 40,9% и забележува забавување во однос на претходниот квартал од 1,6 п.п.

Вкупниот **депозитен потенцијал** на приватниот сектор бележи тренд на пораст, но динамиката на порастот е силно забавена (10,4% во К-4-2008 наспроти 22,1% во претходниот квартал). Во К-4-2008, депозитите на населението се зголемија за 11,7% во однос на К-4-2007, што претставува намалување на порастот за 8 п.п. во однос на К-3-2008. Депозитите на претпријатијата бележат пораст од 5,9% во однос на К-4-2007, при што растот е значително забавен во однос на К-3-2008 (намалување на растот од 18,8 п.п.).

Каматната стапка на благајничките записи на НБРМ во К-4 се задржа на исто ниво како и во К-3-2008, на 7%. За споредба, референтната каматна стапка во Еврозоната неколку пати беше намалена кумулативно за 2,25 п.п. во споредба со јули 2008, и започнувајќи од 21 јануари 2009 година изнесува 2%, со тенденција за натамошно намалување. И покрај тоа што главната причина за релативно високата каматна стапка на благајничките записи – растот на инфлацијата, како ризик, е ставен под контрола од средината на годината, сепак светската економска криза која ја зафати и македонската економија во последниот квартал наметна нов ризик од продлабочување на надворешната нерамнотежа. Оттука, релаксирање на монетарната политика не се очекува во претстојниот период, напротив, поради сериозните притисоци врз стабилноста на девизниот курс можно е нејзино натамошно затегање. Специфичните карактеристики на македонската економија и налагаат на НБРМ да ја води

монетарната политика во спротивен правец од оној на водечките централни банки како ЕЦБ, ФЕД и Банката на Англија, кои драстично ги намалија каматните стапки како реакција на глобалната финансиска криза.

Просечната пондерирана каматна стапка за денарските кредити на крајот на К-4-2008 изнесуваше 9,8%, забележувајќи пад од 0,1 п.п. на годишно ниво, и пораст од 0,2 п.п. во однос на претходниот квартал. Каматните стапки на депозитите бележат континуиран пораст, така што на крајот од К-4-2008 пасивната каматна стапка на денарските депозити се зголеми за 1,2 п.п. во однос на К-4-2007 и изнесува 6,5% и е за 0,4 п.п. повисока од К-3-2008. Во претстојниот период не се очекува намалување на банкарските каматни стапки, главно поради тековната монетарна политика на зголемена референтна каматна стапка и останати рестриктивни мерки, но и поради финансиската криза во САД која веќе се прелеа и во европските финансиски институции кои претставуваат деловни партнери на македонските банки.

Македонскиот берзански индекс МБИ-10, како агрегатен показател на берзанските движења, на крајот од К-4-2008 забележа пад од 54% во однос на К-3-2008, а падот во однос на К-4-2007 е уште позабележителен и изнесува високи 74%. Понатамошниот пад на берзанската активност во К-4-2008 се должи главно на глобалните економски состојби и слабеењето на пазарот на капитал во светски рамки поради глобалната финансиска криза.

5. НАДВОРЕШЕН СЕКТОР И ПЛАТЕН БИЛАНС

За прв пат по 2004 година, извозот и увозот на стоки во К-4-2008 забележаа пад. Притоа, **извозот на стоки**, изразен во евра, се намали за 7% во однос на истиот квартал од 2007 година, за разлика од првите три квартали кога бележеше високи стапки на раст. Од друга страна пак, **увозот на стоки**, изразен во евра, во истиот квартал забележа понизок пад од извозот и тоа за 1,1% во однос на К-4-2007 година. Најголем раст на увозот забележаа категориите Пијалаци и тутун (37.1%), Машини и транспортни уреди (18.9%) и Хемиски производи (9.6%). Од друга страна, кај категориите Сировини и Минерални горива и мазива е реализиран најголем пад во увозот од 42,7% и 32,8%, соодветно. Падот на увозот на интермедијарните инпути, упатува на можно забавување на

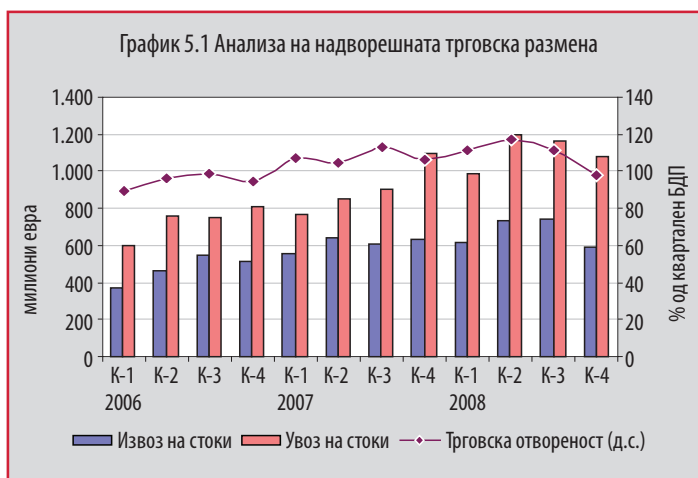

График 5.2 Анализа на тековна сметка

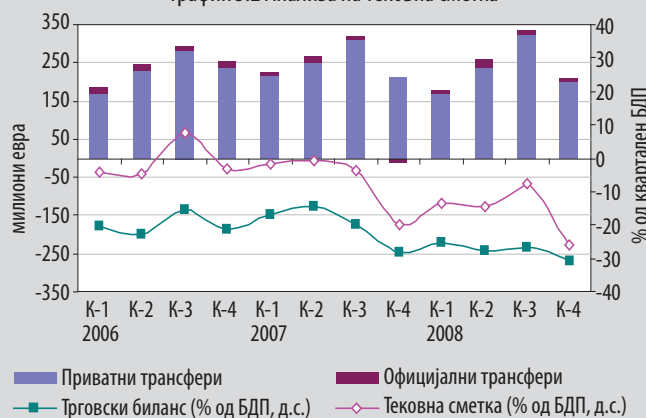

График 5.3 Номинален и реален ефективен девизен курс

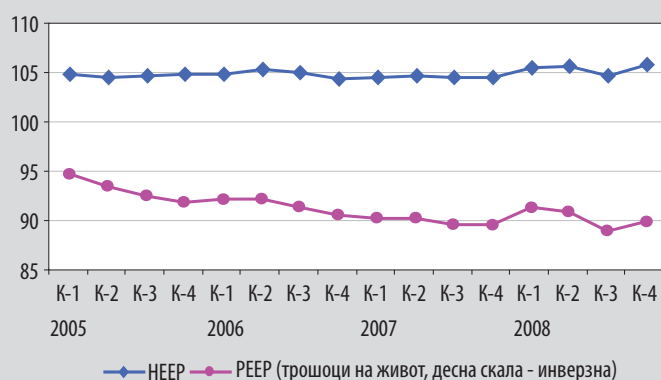
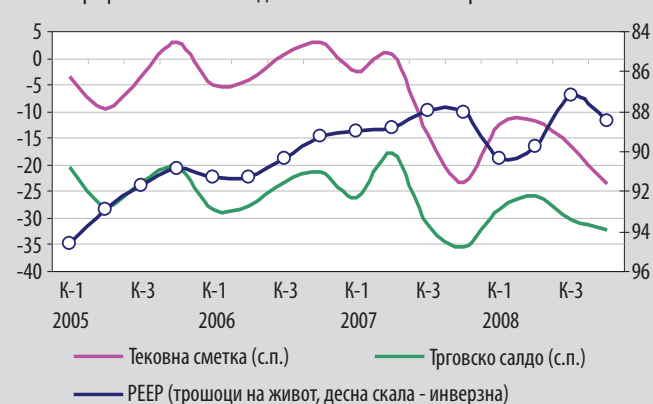

График 5.4 РЕЕР и салдо на тековна сметка и трговски биланс

на тековната сметка на платниот биланс забележа историски најголемо продлабочување и достигна -23,4% од БДП, со што се наметнува како главен извор на ризик за макроекономската стабилност во претстојниот период.

Номиналниот девизен курс денар/евро и понатаму остана интермедијарен таргет на монетарната политика. Во К-4-2008 номиналниот ефективен девизен курс на денарот бележи апрецијација во однос на претходните квартали. Индексот на реалниот ефективен

производната активност во следните квартали.

Трговската отвореност на РМ во К-4-2008 изнесува 97,7% што претставува значително намалување на нивото во однос на претходните квартали, при што последен пат вакви ниски нивоа на трговска отвореност беа забележани во 2006 година. Ова секако се должи на севкупниот пад на увозот и извозот, како и на растот, иако низок, на БДП во К-4-2008.

Обемот на размена со ЕУ во К-4-2008 изнесува 53,4% од вкупната трговска размена на РМ и во однос на К-3 истиот бележи зголемување за 1,1 п.п. Втор најзначаен надворешно-трговски партнер на РМ останува Србија, при што обемот на размена во К-4-2008 е 14,3% од вкупната размена и бележи пораст во однос на К-3 од 1,4 п.п.

Како резултат на повисокиот пад на извозот во однос на увозот, во К-4-2008, **трговското салдо** достигна 28,6% од БДП и бележи најголемо влошување на квартално ниво досега. Истовремено, **нето-тековните трансфери**, за разлика од првите два квартали кога бележеа пад, во К-4 продолжија со растот започнат во К-3, при што истиот изнесува 5,1% во однос на К-4-2007, а притоа, во нивни рамки, и натаму продолжуваат да доминираат приватните трансфери (96%). И покрај растот на тековните трансфери, поради влошениот трговски биланс, повлекувањето на странските портфолио инвеститори и недоволниот обем на странски директни инвестиции, во К-4 **салдото**

девизен курс на денарот, пресметан врз основа на индексот на трошоците на живот, забележа зголемување, по депрецијацијата во вториот и третиот квартал од годината. Од друга страна, РЕДК пресметан врз основа на индексот на цени на производителите на индустриски производи бележи натамошна мала депрецијација, што упатува на извесно подобрување на извозната конкурентност на македонската економија. (График 5.4).

ТРЕТ ПАКЕТ НА АНТИКРИЗНИ МЕРКИ НА ВЛАДАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Владата на Република Македонија донесе **нов, Трет пакет на антикризни мерки** кои имаат за цел ублажување на последиците од светската економска криза врз македонската економија.

Мерките од **првиот пакет** од ноември 2008 година во износ од 330 милиони евра, беа насочени кон претпријатијата со нарушена ликвидност и наталожени проблеми од минатото, но и кон фирмите кои што добро работат (преку олеснувањата кај данокот на добивка, намалените царини и социјални придонеси, намалените даноци за земјоделците итн.). Благодарение на овие мерки се спречи пропаѓањето на голем број стопански субјекти и останувањето без работа на илјадници работници.

Дополнително Владата како **втор пакет** на мерки донесе 8 годишна Програма за реализација на инфраструктурни проекти во вкупен износ од околу 8 милијарди евра. Таа опфати проекти во патната и железничката инфраструктура, енергетскиот сектор, станбената изградба, животната средина, спортската инфраструктура и други капитални проекти. Реализацијата на оваа Програма на краток рок ќе го помогне економскиот раст во услови на криза, преку поддршка на градежништвото и други сектори, додека на долг рок ќе ја подобри конкурентноста на македонската економија.

Во првите месеци од 2009 светската економска криза дополнително се продлабочи и проекциите за економскиот раст на земјите од ЕУ и САД за 2009 се понегативни од првичните проекции. Влијанието на светската рецесија врз македонската економија е се изразено, при што погодени се сите сектори.

Владата на Република Македонија во изминативе месеци детално ги следеше и анализираше состојбите и изврши опсежни консултации со бизнис заедницата и економски експерти. Врз таа основа, дефиниран е и Владата го усвои третиот пакет на анти-кризни мерки, кои се насочени кон ублажување на последиците од светската економска криза врз Република Македонија.

Пакетот опфаќа **70 антикризни мерки** кои се однесуваат на **3 сегменти**:

- 1) ребаланс на буџетот, кој вклучува ревидирање на макроекономските проекции и соодветно намалување на приходите и расходите на Буџетот согласно новонастанатите околности
- 2) кредитна поддршка на претпријатијата преку кредитна линија од ЕИБ во износ од 100 милиони евра наменети за:
 - а/ долгорочни, инвестициони кредити,
 - б/ краткорочни кредити за обртни средства
 - в/ субвенционирање на каматните стапки за претпријатијата и
 - г/ издавање на гаранции и

- 3) други мерки за поддршка на претпријатијата, вклучително мерки за олеснување на извозот на стоки, намалување на трошоците и сл.

I. РЕБАЛАНС НА БУЏЕТОТ ЗА 2009 ГОДИНА

Со ребалансот на Буџетот, се изврши прилагодување на приходите и расходите, со цел тие да се сообразат со ревидираните макроекономски претпоставки за пораст на БДП од 1% и стапка на инфлација од 1% за 2009.

Во целина, Буџетот е намален за околу 9%. **Расходите се рационализирани и намалени за 10,6 милијарди денари, односно за 173 милиони евра.**

Со ова, Владата испраќа јасна порака до бизнисмените и граѓаните дека буџетскиот дефицит нема да го надмине проектираното ниво од 2,8% од БДП.

За финансирање на буџетскиот дефицит и релаксирање на домашниот пазар на пари, Владата, привремено оваа година, драстично ќе го намали финансирањето на дефицитот преку аукции и ќе го замени со финансирање од надворешни извори (евро обврзници, задолжување кај комерцијални банки или задолжување кај меѓународни финансиски институции).

Со ребалансот на Буџетот ќе се обезбеди значајна заштеда на средства, што ќе овозможи да се задржи макроекономската стабилност, вклучително и одржлив дефицит во платниот биланс и што е најважно, **стабилен девизен курс на денарот.**

Меѓу позначајните мерки во насока на намалување на трошоците, би ги издвоиле следните:

- Времена забрана за нови вработувања во 2009 година во државната администрација и јавниот сектор (освен за вработувањата што се предвидени согласно Националната програма за усвојување на правото на ЕУ и реализација на рамковниот договор). За сите трајно испразнети работни места (пензионирање и сл.) не се предвидува прием на нови вработувања. Со оваа мерка ќе се оствари заштеда во Буџетот во износ од 327 милиони денари.
- Одлагање на 10%-тното зголемување на платите во државната администрација и јавниот сектор предвидено за октомври 2009, за следната година. *Заштедите во буџетот по овој основ изнесуваат 531 милиони денари.*
- Намалување на ставката за тековни расходи кај сите буџетски корисници во просек за 16% во однос на постојниот буџет, односно за 3,6 милијарди денари.
- Продолжување на забраната за набавка на мебел, опрема, возила и други непродуктивни расходи кај сите буџетски корисници до 31.12.2009.
- Намалување на бројот на службени патувања и значително намалување на бројот на членови на делегации при патувања во странство.
- Намалување на трошоците за репрезентација, реклами и спонзорства кај сите буџетски корисници
- Ригорозна контрола на надоместоците и другите трошоци на членовите во управни и надзорни одбори во јавните претпријатија, агенциите, фондовите, институтите и акционерските друштва во доминантна државна сопственост и намалување на трошоците за мобилни телефони, патувања во странство и сл., како и предвидување **исплата на паушали по учинок** (присуство на седница).

- Забрана за исплаќање на хонорари за комисиите формирани во рамки на министерствата, агенциите, фондовите, институтите, јавните претпријатија и акционерските друштва со мнозински државен капитал при извршување на своите редовни активности.
- Намалување на лимитот за користење на службен мобилен телефон на цела јавна администрација и препорака за сите министерства, јавни претпријатија, агенции, фондови, институти да ги усогласат условите за издавање службен мобилен телефон.
- Контрола на вработувањата преку агенциите за времени вработувања, како и контрола на платите кои се исплаќаат на времено ангажираните лица во јавните институции.
- Намалување на тековните и капитални расходи на јавните претпријатија, фондовите, агенциите, институтите, акционерските друштва во доминантна државна сопственост.
- Задолжително укинување на бонусите и намалување на другите трошоци кај јавните претпријатија, агенциите, фондовите, институтите, акционерските друштва во доминантна државна сопственост.
- Препорака за намалување на издатоците за локалната администрација во поглед на репрезентации, патувања во странство и сл.
- Дел од проектите на Владата во делот на капиталните расходи се пролонгирани, односно добиваат нова динамика на реализација и исплата.

II. МЕРКИ ЗА КРЕДИТНА ПОДДРШКА НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА

Во услови кога економијата се судира со проблем на пристап до поволни кредитни средства, како за одржување на ликвидноста, така и за инвестиции, Владата донесе пакет на мерки за директна кредитна поддршка на приватниот сектор.

За оваа цел, обезбедена е кредитна линија од ЕИБ во износ од **100 милиони евра за поддршка на малите и средни претпријатија**. Уште најмалку дополнителни 50-100 милиони евра се очекува да бидат обезбедени од комерцијалните банки, од нивните сопствени средства, како кофинансирање.

Средствата се претежно насочени кон малите претпријатија (до 50 вработени) и средни претпријатија (до 250 вработени). Овие претпријатија се носители на најголем дел од вработеноста во Република Македонија, што значи поддршката ќе помогне да се задржат работните места на најголем дел од вработените. Затоа, основен услов за користење на поддршката ќе биде одржување на постојниот број на вработени од страна на претпријатијата корисници.

Поддршката на претпријатијата ќе се реализира преку МБПР и комерцијалните банки, при што оценката на одржливоста на проектите, нивниот ризик и подобност за поддршка ќе биде целосно извршувана од страна на комерцијалните банки.

Средствата ќе можат да се користат за поддршка на извозно ориентирани активности до 50%, а останатите и за други деловни активности од кои до 50% за репрограмирање на постојни кредити кај иста банка.

Одобрувањето на средствата ќе започне во јуни - јули 2009 година.

Пакетот опфаќа **четири програми за поддршка на економијата:**

- кофинансирање на долгорочни кредити за инвестиции во износ од 50% и целосно гарантирање на кофинансираниот дел, како и субвенционирање на каматата;

- кофинансирање на краткорочни кредити за обртни средства во износ од 50% и целосно гарантирање на кофинансираниот дел, како и субвенционирање на каматата;
- субвенционирање на камати на кредити одобрени од комерцијалните банки;
- издавање на гаранции

1. Програма за кофинансирање и гаранции за долгорочни инвестициски кредити и субвенционирање на камата

Преку оваа програма МБПР ќе врши кофинансирање и гарантирање на 50% од износот на кредитите. Останатите 50% ќе бидат сопствени средства на комерцијалните банки. Воедно, МБПР ќе го гарантира 100%-тно сопствениот кофинансиран дел од кредитот.

Максималниот износ на кредитите ќе изнесува:

- за микро претпријатија (трговец поединец) до 20.000 евра;
- за мали претпријатија до 150.000 евра;
- за средни претпријатија до 500.000 евра.

Рокот на отплата ќе биде до 5 години со грејс период до 12 месеци.

Највисоката каматна стапка за корисникот на кредит изнесува ЕУРИБОР 3 месечен +4% на годишно ниво (најмногу 6% годишно).

За оваа програма ќе бидат издвоени 70 милиони евра, од кои 35 милиони евра ќе обезбеди Владата на Република Македонија од кредит од ЕИБ, а останатите 35 милиони евра комерцијалните банки од нивни сопствени средства.

2. Програма за кофинансирање и гаранции за кредити за обртни средства и субвенционирање на камата

Преку оваа програма МБПР ќе врши кофинансирање и гарантирање на 50% од износот на кредитите за обртни средства. Останатите 50% ќе бидат сопствени средства на комерцијалните банки. Воедно, МБПР ќе го гарантира 100%-тно сопствениот кофинансиран дел од кредитот.

Максималниот износ на кредитите ќе изнесува:

- за микро претпријатија (трговец поединец) до 10.000 евра;
- за мали претпријатија до 70.000 евра;
- за средни претпријатија до 200.000 евра.

Рокот на отплата ќе биде до 12 месеци.

Највисоката каматна стапка за корисникот на кредит изнесува ЕУРИБОР 3-месечен +4% на годишно ниво (најмногу 6% годишно).

За оваа програма ќе бидат издвоени 90 милиони евра, од кои 45 милиони евра ќе обезбеди Владата на Република Македонија од кредит од ЕИБ, а останатите 45 милиони евра комерцијалните банки од нивните сопствени средства.

3. Програма за субвенционирање на камати за краткорочни кредити за обртни средства

Преку оваа програма МБПР ќе субвенционира 5 процентни поени од вкупната камата, под услов останатиот дел кој ќе го плаќа кредитобарателот кон банката да не е поголем од ЕУРИБОР 3м+4% на годишно ниво (најмногу 6% годишно).

За програмата ќе бидат издвоени 5 милиони евра.

Услови:

Максималниот износ на кредитите ќе изнесува:

- за микро претпријатија (трговец поединец) до 10.000 евра;
- за мали претпријатија до 70.000 евра;
- за средни претпријатија до 200.000 евра.

Рокот на отплата е 12 месеци.

4. Програма за гаранции

Со оваа програма се предвидува МБПР да издава чинидбени и друг тип гаранции за извршување на договорните обврски, настап на македонски фирми на странски пазари, гаранции за добро извршување на услугите и други типови на гаранции.

Износот на средства за оваа намена е 15 милиони евра.

III. ДРУГИ МЕРКИ ЗА ПОДДРШКА НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА

1. Владата донесе **54 мерки за поедноставување на царинското работење и побрз проток на стоките на граница, во рамки на Регулаторна гилотина II фаза.**

Најзначајните мерки опфаќаат:

- Континуирано 24 часовно присуство на инспекциските органи од ветеринарна и фитосанитарна управа на граничните премини и нивно групирање при контролите. Рок: 30 јуни 2009.
- Зголемување на бројот на гранични премини (пред се Табановце и Кафасан) каде ќе се спроведува целодневно 24/7 увозно и извозно царинење. Рок: 31 декември 2009
- Воведување на принципот на селективност и анализа на ризик при вршење контрола од страна на ветеринарните и фитосанитарните инспектори. Рок: 30 јуни 2009
- Воведување можност за одложено плаќање на ДДВ при увоз. Рок: 30 јуни 2009
- Поширока примена на поедноставени царински постапки, со што се очекува зголемување на бројот на компании кои ги користат истите. Рок: 30 јуни 2009
- Електронско поврзување на Царинската управа со другите надлежни институции, со што ќе се избегне поднесување на иста документација на повеќе места. Рок: 30 септември 2009
- Укинување на административните такси за поднесување царинска декларација и издавање на доказ за потекло ЕУР-1. Рок: 15 јуни 2009
- Намалување на надоместоците кои се плаќаат за ветеринарско-санитарен преглед на граничните премини. Рок: 1 јуни 2009
- Намалување или укинување на царинските стапки за некои репроматеријали, особено за чевларската и прехранбената индустрија. Рок: 30 јуни 2009

- Обезбедување на зелена лента на граничните премини за празни возила и возила кои пренесуваат лесно расиплива стока. Рок: 31 мај 2009

Реализацијата на овој пакет мерки значително ќе го олесни работењето на фирмите, ќе ја зголеми нивната конкурентност и ќе го забрза протокот на стоки на граница.

2. Врз основа на консултациите со стопанските комори, Владата прифати 10-тина мерки предложени од нивна страна

- Регулмирање на побарувањата и обврските меѓу компаниите и државата по сите основи. Владата ги задолжи сите органи на државна управа и им препорача на јавните претпријатија и акционерски друштва со мнозински државен капитал своите обврски да ги намираат во рок не подолг од 45 дена.
- Целосно почитување на законскиот рок за враќање на данокот на додадена вредност.
- Ребаланс на Буџетот со цел да се задржи макроекономската стабилност и стабилноста на девизниот курс
- Целосно реализирање на инфраструктурните проекти предвидени во Буџетот за 2009 година.
- Целосна исплата на земјоделските субвенциите предвидени во Буџетот за 2009.
- Поактивна улога на МБПР (вклучително и можност за директно кредитирање на фирмите). Рок: Законот ќе се донесе од страна на Владата до 10 мај, по што ќе започнат подготовките на МБПР за кадровско екипирање, софтвер итн. Директната кредитна поддршка ќе започне од 1 јануари 2010.
- Поддршка на малите и средните претпријатија преку олеснет пристап до кредити по пониски трошоци и поддршка на извозно ориентирани компании.
- Забрзување на активностите заедно со општините за основање на индустриски зони.
- Зајакнување на контролата на квалитетот на увозните производи, согласно ЕУ стандардите.

3. Во транспортниот сектор, за поддршка на превозниците, Владата прифати дел од мерките предложени од Макамтранс (Асоцијацијата на независни синдикати на транспортери на Република Македонија)

Мерките се однесуваат на:

- Намалување на цените за добивање на сертификати за стручна компетентност на управители и оспособеност на возачи за меѓународен транспорт, од постојните 500 и 400 денари, на 200 и 100 денари.
- Намалување на надоместоците кои транспортерите ги плаќаат за фито и ветеринарен преглед на граничните премини.
- Намалување на цените за хомологација и дополнителните технички прегледи, добивање на разни видови на сертификати и потврди (атести, проверка за подготвеност на возилата согласно еуро стандардите).
- Иницирање на постапки за потпишување на билатерални договори за одбегнување на двојното оданочување.
- Разгледување на можноста за намалување на премијата за авто одговорност (зелени карти) и побрза и поефикасна наплата на штети.
- Разгледување на можноста за измени на „супервизорскиот циркулар“ со кој ќе се предвиди временна можност за пофлексибилни услови на осигурителните компании при наплата на премија за одговорност од штети направени од трети лица.

■ АКТУЕЛНИ ВЕСТИ ОД РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

СВЕТСКА БАНКА ОДОБРИ ЗАЕМ ОД 18,9 МИЛИОНИ ЕВРА ЗА ЛОКАЛЕН РАЗВОЈ НА МАКЕДОНИЈА

Светска банка одобри заем од 18,9 милиони евра за проектот за подобрување на услугите во општините во Македонија.

Проектот има за цел да ја унапреди транспарентноста, финансиската одржливост и општинските сервиси во општините учесници.

Заемот има пет години грејс период, а треба да се исплати за 13 години.

Светска Банка од 1994 година на Македонија и одобрила заеми во вкупна вредност од 700 милиони долари.

СТИГНУВААТ ПОЕФТИНИ КРЕДИТИ

Македонија ќе се задолжи со 50 милиони евра кај Европската Инвестициона Банка (ЕИБ), со цел да им помогне на македонските претпријатија во економската криза да дојдат до поефтини кредити. Министерот за финансии, Трајко Славески потенцира дека ова е една од сетот мерки на Владата да се помогне на економијата во услови на глобална финансиска криза.

Се работи за заем од 50 милиони евра за кој гарант ќе биде државата, а до крајните корисници ќе се пласира преку Македонска банка за поддршка на развојот, со субвенционирани каматни стапки. Заемот ќе биде ефективен во првата недела од јуни.

Овие средства се наменети исклучиво за мали и средни претпријатија, како и за извозно ориентираните фирми.

АДМИНИСТРАЦИЈАТА ПОДГОТВЕНА ЗА ПОВЛЕКУВАЊЕ НА ЕВРОПСКИТЕ ПАРИ

Администрацијата е најподготвениот дел од системот за искористување на европските пари, а Владата и бизнисмените ќе сооработуваат при изработката на бизнис плановите во согласност со европските норми, за полесно повлекување на средствата од ИПА фондовите.

Инфраструктурата, руралниот развој, селскиот туризам и пограничната сооработка се гранките каде македонските компании планираат да инвестираат најголем дел од европските пари што ќе ги повлечат преку ИПА фондовите.

Нивните претставници велат дека се подготвени од аспект на изготвување бизнис планови, но ќе учат како најсоодветно да конкурираат за претпристапните средства.

- Имаме неколку проекти што се во согласност со ИПА фондовите. Планираме да аплицираме за рурален развој и погранична соработка. Но, бизнис секторот треба подобро да се запознае како и во кои гранки да ги користи европските пари - изјави Златко Калеников, претседател на Сојузот на стопанските комори.

Годинава, еден од врвните приоритети на Владата во врска со европската интеграција е акредитацијата за употреба на ИПА фондовите.

- Домашните македонски институции ќе бидат оние што ќе планираат, ќе влечат и ќе ги трошат средствата што ни стојат на располагање од ЕУ. Ова ќе значи голем успех за македонските институции, затоа што тие на еден начин ќе станат проширен дел од европскиот систем на институции одговорен за трошење на структурните ЕУ фондови - рече вицепремиерот Ивица Боцевски.

И покрај тоа што акредитацијата се очекува оваа есен, потребно е, додаде Боцевски, уште сега да се работи со сите учесници во процесот, пред се бизнис заедницата и цивилното општество. До 2013 година за сите пет компоненти од ИПА Македонија ќе има на располагање околу 300 милиони евра. По истекувањето на петгодишниот период, до кога е планирано нивното користење, почнува нов циклус што подразбира и нови средства.

Боцевски информира дека кон крајот на идниот месец треба да почне масовна теренска кампања, во чии рамки сите земјоделски домаќинства ќе бидат темелно информирани за она што стои на располагање во делот на руралниот развој.

ТУРСКИ „ШИШЕЏАМ“ ЌЕ ГРАДИ ФАБРИКА ЗА ПРОИЗВОДСТВО НА СТАКЛО ВО БУНАРЦИК

Премиерот Никола Груевски со претседателот на Одборот на директори и извршен директор на турската компанија „Шишеџам“ Ахмет Кирман и со претседателот на компанијата Доган Арикан, потпишаа Меморандум за разбирање за нивно инвестирање во Република Македонија и изградба на фабрика за производство на стакло.

- Компанијата веднаш ќе почне со подготовките за инвестирање, а изградбата на фабриката во технолошко - индустриската зона „Бунарџик“ ќе започне во 2010 година. Меѓупериодот ќе биде искористен за подготвителни работи - изјави премиерот Груевски.

Инвестицијата, како што нагласи премиерот, ќе изнесува 45 милиони евра, во првата фаза ќе бидат вработени околу 300 лица, а производството на годишно ниво е предвидено да биде 45 милиони евра.

- Република Македонија нема ваква фабрика и таа ќе биде добредојдена за другите компании кои користат стакло - рече премиерот, додавајќи дека во „Бунарџик“ се резервирани девет хектари за изградба на оваа фабрика.

Извршниот директор на турската компанија „Шишеџам“ Ахмет Кирман нагласи дека по истражувањата кои ги вршеле од 2007 година дошле до сознание дека Македонија е најповолна земја за инвестирање во оваа област, меѓу другото поради даночните олеснувања, местоположбата и добрите односи од минатото.

- Оваа инвестиција ќе биде насочена за производство на шишиња за пиво и сокови. Половина од производството, што се очекува да стартува во 2011 година, ќе биде наменето за македонскиот пазар, додека половина за извоз - додаде Кирман.

Охрабрани од поддршката што ја добиле од македонската влада, тој рече дека се убедени оти инвестицијата ќе биде на долгорочна основа и за доброто на сите.

Турската компанија од Истанбул „Шишеџам“ е формирана во 1936 година и е четврта најголема компанија за стакло и стаклени производи во светот.

„Шишеџам“ покрај во Турција има свои сопствени капацитети во Русија, Грузија, Босна и Херцеговина, Египет и во други земји.

Кирман истакна дека турската компанија „Шишеџам“ не е погодена од моменталната економска криза и оти нема никакви препреки за натамошни инвестирања.

КОРЕЈСКАТА TRIVIEW ОТВОРИ ФИРМА ВО МАКЕДОНИЈА

По најавите за инвестирање во Македонија, корејската фирма TriView (www.triviewltd.co.uk) отвори фирма во земјата. Основна дејност на новотворената фирма е производство на електроника за широка потрошувачка.

Пред неколку месеци делегација од Кореја беше во Македонија за да го потпише Договор за соработка со Владата, според кој корејската TriView треба во Македонија да инвестира над 4 милиони евра во изградба на фабрика за производство на ЛЦД телевизори.

Според плановите, Корејците планираат во Слободната економска зона Бунарџик да закупат 2,5 хектари земјиште, на кое оваа пролет треба да почне изградбата на фабриката која годишно треба да произведува над 60.000 ЛЦД телевизори од марката Hasep, во вкупна вредност од 40 милиони долари, наменети за европските пазари. Во фабриката ќе бидат вработени од 60 до 100 луѓе во првата фаза.

Компанијата TriView е меѓу десетте водечки компании во светот за производство на најсовремени ЛЦД телевизори.

ТУРСКИ „БОРТЕКНИК ОТОМОТИВ“ ЌЕ ПРОИЗВЕДУВА КАЛАПИ И ЕЛОКСИРАН АЛУМИНИУМ ВО БУНАРѢИК

Премиерот Никола Груевски и сопственикот на фабриката „Бортекник Отомотив“, дел од холдингот за производство на алуминиум „Борал“, Бунјамин Атик во Истанбул потпишаа Меморандум за соработка.

Меморандумот предвидува Атик за шест до седум месеци да изгради фабрика во Слободната економска зона „Бунарџик“ за производство на калапи и елоксиран алуминиум, во која ќе се вработат 100 работници, а во наредните две до три години треба да следат дополнителни 200 вработувања. Компанијата ќе извезува претежно во Германија и Турција.

- За нас ова е важен договор бидејќи практично значи дека во Македонија ќе се изгради фабрика што ќе извезува производи во износ од 150 милиони евра на западните пазари - рече премиерот Груевски по потпишувањето на договорот. Тој очекува во иднина и други турски бизнисмени да го следат примерот на Атик.

Сопственикот на „Борал“ како најважна причина за инвестирањето во Македонија ги истакна погодностите што се нудат во економската зона „Бунарџик“, цената на работната сила и фактот што, како што рече, тој е скопјанец.

Реномираната турска компанија во Македонија ќе инвестира 20 милиони евра. Капацитетот треба да почне со производство од средината на наредната година.

Инвестицијата на компанијата „Бортекник Отомотив“ е прва голема турска инвестиција во Технолошката индустриска развојна зона Скопје 1, а воедно и најголема турска индустриска инвестиција во Република Македонија.

АМЕРИКАНСКА КОМПАНИЈА ЌЕ ГРАДИ ВЕТЕРНИ ЕЛЕКТРАНИ ВО БЛИЗИНА НА ШТИП

Американската компанија „Фузер“ од сојузната држава Илиноис (сопственост на Горан Зафировски) објави барање за добивање на дозвола за изградба на ветерни електрани на неколку локации во Македонија. Првите шест ветерни електрани би биле изградени во близина на Штип, со вкупна моќност од 1,8 мега вати електрична енергија годишно.

Ветерниците би почнале да се градат во август оваа година, а да влезат во употреба до крајот на 2009 година. По изградбата на овие ветерници, „Фузер“, според оваа објава, планира изградба на ветерници и во околината на Охрид и Дојран, со вкупен капацитет од 5 мега вати електрична енергија годишно. Компанијата тврди дека по добивањето на дозвола согласно Законот за енергетика, е подготвена веднаш да ги донесе ветерниците во Македонија.

ИТАЛИЈАНСКИ БИЗНИСМЕНИ ЗАИНТЕРЕСИРАНИ ДА ИНВЕСТИРААТ ВО МАКЕДОНИЈА

Италијански бизнисмени во Скопје на средба со владини претставници ја потврдија најавата за инвестиции во Македонија во повеќе области, претежно во туризмот и производство на смрзната риба.

- Најголем интерес постои за соработка во областа на туризмот, при што нивни туроператори би носеле туристи во Македонија, отворање фабрика за производство на смрзната риба, а има интерес и од компанија од земјоделската механизација да пренесе дел од бизнисот во Македонија. Има интерес и за енергетиката, прехранбената индустрија, екологијата и градежната индустрија - изјави вицепремиерот Зоран Ставрски по средбата со 20-члената италијанска бизнис делегација, која престојуваше во посета на Македонија.

Ставрски и претставници на Агенцијата за странски инвестиции и на повеќе министерства, детално ги информираа италијанските бизнисмени за реформите и проектите со кои Македонија нуди поволности за инвестирање.

Италијанските бизнисмени изразија надеж дека ќе ги конкретизираат нивните планови за инвестирање на македонскиот пазар и порачаа дека глобалната криза може да се надмине само со продолжување на инвестициите.

- Заинтересирани сме да инвестираме во повеќе сектори и се надеваме дека тоа и ќе го конкретизираме. Од ноември минатата година го проучуваме пазарот на Македонија и развиеме планови и проекти за повеќе сектори, како што се туризмот, производство и обработка на смрзната риба, а исто така и во енергетскиот сектор - изјави Енрико Петрела, член на италијанската бизнис делегација.

Тој посочи дека италијанските инвеститори се обидуваат колку што можат да останат имуни на глобалните економски случувања, затоа што сметаат дека имаат капацитет да одговорат и да ги продолжат почнатите програми за инвестирање.

МЕБЕЛ-ВИ ИНВЕСТИРА МИЛИОН ЕВРА ВО НОВАТА ФАБРИКА ЗА МЕБЕЛ

Компанијата “Мебел-Ви” од Винаца планира до крајот на мај оваа година да ја отвори новата фабрика за производство на мебел во која инвестира околу милион евра.

- Ова ќе биде најголемата фабрика за производство и изработка на мебел во земјава. Нејзиното отворање ќе значи не само зголемување на производството, туку и привлекување на повеќе потрошувачи - изјави Васко Тасков, комерцијален директор во Мебел-Ви.

Иако компанијата минатата година забележа пад на извозот за 60% поради економската криза, сепак со новата производна линија на мебел се планира освојување на пазарите во Грција и Хрватска.

Мебел-Ви извезува во Црна Гора, Албанија и Србија, а има продажни салони во Винаца, Скопје и Кавадарци.

Компанијата е основана во 1997 година и во неа работат 98 работници.

ШТИПСКА „БАРГАЛА“ СКЛУЧИ НОВИ ДОГОВОРИ ЗА ПЛАСМАН НА СТРАНКИ ПАЗАРИ

Договорите со странските партнери се склучени заради зголеменото производство, а како резултат на тоа оваа штипска фабрика има потреба од 100 нови работници – изјави техничкиот директор на фабриката, Никола Тасев.

- Поради зголеменото производство, го распишавме огласот за 100 работници, а пред се ни се потребни искусни шивачки - рече Тасев.

Тој додава дека „Баргала“ и натаму е извозно ориентирана кон пазарите во Европа, Австралија и мал дел во САД.

На домашниот пазар се пласираат само 3-4% од вкупното производство.

НОВ РУДНИК ЗА ГРАНИТ ВО КОЧАНИ

Нов рудник за гранит од типот „габро“ ќе почне со работа кај кочанското село Пантелеј. Подготовките се целосно завршени, направени се анализите во Германија, добиена е концесијата и се очекува почеток на работата на рудникот со површински коп. Инвеститор

е германската фирма „Маска кабраун“ од Франкфурт, регистрирана во земјава под името „Меристон тоби“.

- Според анализите, каменот е мошне скап и многу е тешко да се најдат купувачи. Намерата на сопственикот од Германија е да ја префрли фабриката за примарна преработка на каменот од Германија во кочанското село Пантелеј, со што ќе се вработат најмалку 50-тина работници - вели Дејан Михајлов, рударски инженер, раководител на површинскиот коп во Пантелеј.

- На површина од 15 хектари се вади јаловината во длабочина од 12 до 15 метри, за да се дојде до каменот чии примероци, испитани во лабораториите на Германија, се повеќе од задоволителни - додава Михајлов.

- Токму затоа, уште на почетокот рудникот ќе работи за познати купувачи, бидејќи каменот ќе се користи во автомобилската индустрија. Склучените договори со познатите автомобилски индустрии „Волво“ и „Ербас“ се потврда за интересот за овој камен од типот „габро“ - вели Михајлов.

Инаку, германскиот инвеститор поседува две фабрики за обработка на гранитен камен во Франкфурт, а досега овој тип гранит го вадел во Јужна Африка. Концесијата за експлоатацијата на рудата од површинскиот коп кај Пантелеј е добиена во 2002, а обновена во 2007 година и е за период од 30 години.

ОТКРИЕНИ 300 МИЛИОНИ ТОНИ БАКАРНА РУДА КАЈ СТРУМИЦА

Во близина на селото Иловица, општина Босилово, Струмичко, се откриени околу 300 милиони тони резерви на бакарна руда со задоволителен процент на злато во неа.

Со темпо на експлоатација што во моментот ја применува единствениот наш рудник за бакар „Бучим“ од Радовиш, овие резерви би биле доволни за работа во наредните 70 години. Само за споредба, сегашните резерви со кои располага „Бучим“ се проценуваат на седум до 10 години.

- Под непосреден надзор на Американско-македонската фирма ФЕЛПС „Доџ - Вардар“ петгодишните истраги му беа доверени на експертски тим составен од македонски и бугарски рударски инженери. Според мислењата на некои домашни експерти, ова рудно наоѓалиште се уште докрај не е истражено и во иднина ќе треба да се направат дополнителни напори за уште попрецизно одредување на вкупните количини рудни резерви и на квалитетот на рудата, а во погоден момент, односно кога цената на бакарот на светските берзи ќе достигне оптимални вредности, може да се почне со подготовките за отворање рудник за експлоатација на бакар и злато од ова наоѓалиште - изјави Георге Манушев, градоначалник на општина Босилово.

Постојат идеи рудата од Иловица со специјална подвижна лента, како што е тоа случај со „Фени“ кај Кавадарци, да се транспортира до рудникот „Бучим“ каде постојат капацитети за флотација и јаловиште. Покрај заштедите, со тоа би биле избегнати и последиците од загадување со тешки метали на зеленчукот и на другото земјоделско производство во струмичкиот аграрен регион.

Како што се проценува, вкупните почетни инвестиции за активирање на рудното наоѓалиште кај Иловица ќе изнесуваат од пет до шест милиони евра.

ГЕОТЕРМАЛНА ЕЛЕКТРАНА ЌЕ СЕ ГРАДИ ВО КОЧАНИ

Општината Кочани и чешката компанија “Карбон Редукс” потпишаа договор за соработка со кој оваа фирма се обврзува да изготви детална проектна документација за искористување на геотермалните води при производство на електрична енергија. Деталната проектна документација, со која треба да се утврди точната локацијата на бушотините и методите за изградба на експлоатационен бунар и геотермална електрана, ќе се изготви до почетокот на септември. За подготовка на оваа документација “Карбон Редукс” ќе издвои околу 100 илјади евра.

Според претходните истражувања на украинската компанија “Центар за чиста технологија” и експертите од Академија на науки во Киев, во кочанскиот регион може да се изгради геотермална електрана со производство на 3,2 мегавати електрична енергија на час. Тоа истражување предвидува дека со бушотина од 2.000 метри длабочина може да се дојде до геотермална вода со температура од 120 степени, предуслов за добивање електрична енергија.

- Изградба на електрана на база на геотермална енергија е од огромно значење за развојот на општината. Произведената енергија ќе може да се продава на државите кои се обврзани да ги намалат штетните емисии на гасови, а 80% од продажбата ќе оди во буџетот на општината - вели Љубомир Јанев.

Според Тодор Кушевски, раководител на бирото за развој при ЈКП “Водовод” во Кочани, доколку дојде до изградба на експлоатационен бунар и геотермална електрана, инвеститорот ќе има поврат на средствата за осум години.

- Ние очекуваме во земјава да се воведат и зелена тарифа за енергијата добиена од геотермалните води, со што овој проект ќе биде уште попривлечен за инвеститорите - вели тој.

Деталната проектна документација е дел од CDM проект, во рамки на Кјото протоколот, што предвидува редукција и трговија со емисии на чисти гасови.

Во Кочани од минатата есен почна изграба на нов геотермален бунар со 350 илјади кубни метри топла вода годишно, што се користи за загревање на неколку јавни објекти и во оранжериското производство.

СЛОВЕНЕЧКАТА КОМПАНИЈА ПОТЕЗА ВЛЕГУВА ВО БИЗНИСОТ СО СТРУЈА ВО МАКЕДОНИЈА

Словенечките компании Потеза Скупина и БНА основаа фирма во Македонија за производство на електрична енергија. Новата фирма во Македонија се вика Потеза Скупина БНА ДОО, основана е со капитал од 10.000 евра, а со неа ќе управува Зоран Трпески.

Словенечките компании се заинтересирани за производство на електрична енергија од вода и за тргување со електрична енергија во Македонија.

Потеза Скупина е словенечка групација која работи во повеќе области. Главна дејност и се финансиските услуги, но исто така е присутна и во областа на енергетскиот инженеринг, тргување со електрична енергија и енергетска ефикасност.

Бизнисот со трговија со струја во Македонија стана особено интересен откако законски беше либерализиран енергетскиот пазар, односно производството и трговијата со електрична енергија. Процените се дека бизнисот со трговија со струја допрва ќе станува интересен со оглед на фактот што целиот регион се соочува со недостиг на електрична енергија.

МЕПСО ЌЕ ИНВЕСТИРА 22 МИЛИОНИ ЕВРА ВО РЕВИТАЛИЗАЦИЈА НА МРЕЖАТА

МЕПСО во текот на годинава во изградба на нови преносни капацитети и трафостаници и во ревитализација и осовременување на постоечки постројки на својата високонапонска мрежа ќе вложи повеќе од 22 милиони евра. Парите за инвестициите ќе бидат обезбедени од сопствени средства 6,2 милиони евра и од кредити 16,1 милиони евра.

Според компанијата, во инвестициската програма, приоритет е даден на повеќе проекти кои предвидуваат санација и ревитализација на постоечки далекуводи од мрежата на МЕПСО.

- Со парите од кредитите за годинава планирано е завршување на изградбата на новата 400/110 киловолтна трафостаница во Штип, која треба да биде пуштена во работа во јуни годинава. Исто така, предвидено е и осовременување и ревитализација на 400/110 киловолтни трафостаници Скопје 4, Дуброво и Битола 2, како и ревитализацијата на 110 киловолтниот далекувод ХЕЦ Вруток – Тетово.

ПРИЛЕПСКАТА МЛЕКАРНИЦА ЌЕ ИЗВЕЗУВА СИРЕЊЕ ВО АВСТРАЛИЈА

Прилепската млекарница е пред склучување договор и со австралиската компанија „Марко Поло“ чии сопственици се македонски ислеленици, која е заинтересирана да продава бело и биено сирење на пазарот во Австралија. Месечно ќе се испорачува контингент од 30 тони.

Млекарницата ќе почне со откуп и преработка на млеко од пелагониските сточари.

- Ќе почнеме да откупуваме 10.000 литри дневно по просечна цена од 15 денари за еден литар. Освен свежо пастеризирано млеко во кеси, ќе произведуваме јогурт, бело и биено сирење, како и кашкавал. На пазарот ќе пласираме и путер - изјави извршниот директор на млекарницата Сашо Дранго.

- Почнуваме со работа затоа што сметаме дека има добри услови за тоа. Има доста млеко на пазарот особено во наредниот летен период. Млекарницата има капацитет на преработка од 100.000 литри дневно, но засега ќе работиме претпазливо, со мали количини - рече Дранго.

Според него, млекарницата ќе склучи договор и со фирмата „Хедис“ за чии потреби, како што е договорено, дневно ќе презема и преработува 20 до 30 илјади литри млеко. Сите обврски кон кооперантите во овој случај ќе ги има „Хедис“.

БИТОЛСКИОТ КВАСЕЦ ЌЕ СЕ ИЗВЕЗУВА ВО АЛЖИР

Фабриката за квасец и алкохол од Битола годинава ќе започне со извоз на сув квасец во Алжир. Поради тоа се планира завршување на опремувањето на погонот за производство на сув квасец, во кој се инвестирани 1,5 милиони евра.

- Арапските земји се примамлив пазар за македонските извозници. Тие нудат огромни

можности, особено за прехранбените компании - изјави Иванчо Наумов, генерален извршен директор на компанијата.

Тој најави и зголемување на пласманот во Русија и во Босна и Херцеговина бидејќи на овие пазари има раст на побарувачката.

Фабриката за квасец и алкохол годинава ќе започне и со производство на 100% етилалкохол (шпиритус), кој најчесто се користи во медицината. За таа цел, за набавка на опрема ќе издвои околу 50.000 евра. Оваа компанија во минатата година бележи раст на извозот од 7% во однос на 2007. Извезени се 1,75 милиони килограми свеж квасец и 1,3 милиони килограми сув квасец. Околу 70% од производството е пласирано на пазарите во Албанија, Косово, Грција, БиХ и во Русија.

Во 2007 година вкупните приходи на битолската фабрика изнесуваа 7,7 милиони евра, што е пад од 2,19% во однос на претходната година.

Фабриката е основана во 1964 година и има 146 вработени.

ВО ПРИЛЕП ОТВОРЕНА ФАБРИКА ЗА ОБРАБОТКА НА ПЕЧУРКИ И ШУМСКИ ПЛОВОДИ

Во Прилеп е отворен погон за обработка на печурки и шумски плодови. Фабриката „Бимфуд“ се протега на 2.000 метри квадратни во индустриската зона во Прилеп. Инвестицијата од 1.200 илјади евра е српска, а обработените плодови претежно се за италијанскиот пазар.

- Фабриката „Бимфуд“ ја отворивме токму во Македонија и во Прилеп поради работната сила и условите за работа. Во добро опремената сушилница дневно ќе преработуваме 15-тина тони плодови и уште 30 тони ќе ги смрзнуваме па потоа ќе ги извезуваме - најмногу во Италија, а и во Швајцарија, Германија, Франција и Шпанија. Уште ќе инвестираме во машини за сушење - вели Мирко Бичанин од Прокупље, Република Србија кој го води бизнисот во матичната земја и во Романија.

Во моментот во погонот има 10 постојани вработени, а во сезона, кога ќе се работи во три смени, ќе бидат потребни по 150 работници во секоја смена.

Во „Бимфуд“ немаат проблем со откупот на печурки и шумски плодови. Воспоставена е соработка со прилепска „Витаминка“, а на скопска фирма и се испорачуваат боровинки.

ПРИЛЕПСКА ПИВАРНИЦА ИНВЕСТИРА ПЕТ МИЛИОНИ ЕВРА ВО НОВА ОПРЕМА

Прилепската пиварница монтираше 16 цилиндрично-конусни танкови за сместување на пивото во периодот на негова стабилизација и матурација во процесот на производството.

Инвестицијата, вредна 5 милиони евра, е од сопствени средства. Во пиварницата ја оценуваат како најголема досега.

- Добиваме стандардизиран квалитет на пивото, како кај сите европски и светски производители. Цилиндричните садови се од германскиот производител „Циман“. Сега сакаме да освојуваме нови пазари надвор од земјава - вели генералниот директор Сашо Самарџиоски.

Конусните танкови, со волумен од 1.600 хектолитри, двојно ќе го зголемат капацитетот на

производството на 500.000 хектолитри годишно. Монтажата ќе заврши до крајот на март, а во функција ќе биде еден месец подоцна.

Инвестицијата е во кризен период за глобалната економија, но според Самарџиоски, оптимизмот е насочен во можноста да бидат конкурентни на пазарот. Најмногу во соседните земји.

Во пиварницата се задоволни што за нив 2008 била најдобра. Добивката за компанијата била поголема за 55% во споредба со 2007. Навреме ги намирале и сите обврски спрема државата.

ОГРОМЕН ИНТЕРЕС ЗА ВОВЕДУВАЊЕ НА НАССР СИСТЕМ

Зголемен е интересот дури до 50% за услугите за имплементација на НАССР системот поради приближувањето на рокот, први мај, за негова задолжителна имплементација кај компаниите кои се занимаваат со производство и трговија со храна. Тогаш Дирекцијата за храна ќе започне со контрола и казнување на компаниите и објектите кои не вовеле НАССР систем.

- Имаме двојно повеќе барања за имплементација на НАССР системот во изминатите неколку месеци. Особено зголемен е интересот од страна на угостителските објекти, маркетите и магацините - вели Александра Марковска, директор на Фуд Консалтинг.

НАССР системот е задолжителен за сите производствени, услужни и продажни капацитети за храна од растително потекло. Крајниот рок за негово воведување беше до 1 јануари годинава, но беше одложен за 1 мај. Оние кои работат со храна од животинско потекло, задолжително треба да воведат НАССР до 1 септември оваа година.

СЛОВЕНЕЧКИ МЕРКУР ОТВОРИ ТРГОВСКИ ЦЕНТАР ВО СКОПЈЕ

Словенечки „Меркур“ отвори трговски центар во Скопје. Станува збор за инвестиција вредна над еден милион евра на површина од 2.500 метри квадратни.

Меркур Македонија е една од 16-те компании во групацијата на словенечки Меркур“, која според Бине Кордеж, генералниот директор и претседател на Управниот одбор на групацијата „Меркур“, е една од најмалите, но е меѓу најуспешните во групацијата.

- Во Македонија сме присутни со години и имаме добри резултати и затоа одлучивме да инвестираме - истакна Кордеж, кој додаде дека и покрај светската економска криза која ќе има влијание врз развојот на групацијата сепак и натаму ќе се развиваат.

Досега словенечки „Меркур“ има инвестирано во Македонија шест милиони евра, а планира и нови инвестиции во поголемите градови во Македонија.

- Светската криза има влијание врз развојот на Меркур. Очекуваме помала продажба, но остануваме на зацртаното да одиме со развој - истакна Кордеж додавајќи дека во последните 10 години групацијата ја зголемила продажбата од 300 милиони на 1,3 милијарди евра.

30% од вкупниот промет на групацијата се прави надвор од Словенија, а минатата година во Македонија прометот е 20 милиони евра.

АЛКАЛОИД ГО ОТВОРИ ИНСТИТУТОТ ЗА РАЗВОЈ И КОНТРОЛА НА КВАЛИТЕТ

Алкалоид го отвори Институтот за развој и контрола на квалитет, кој почна да се гради пред една година. Станува збор за високо софистицирана технолошко-аналитичка единица, на површина од 1.540 квадратни метри, во која се изведуваат активности комплементарни со процесот на развој на генерички лекови и нивно воведување во индустриско производство, како и активности за постојано следење на квалитетот на лековите на Алкалоид.

- Целта на отворањето е задоволување на строгите барања и спецификации на фармацевтската индустрија за постигнување на максимална безбедност. Растот во работењето, модернизација на своето производство, пробивот на странските пазари и вложувањето на капиталот во нови производни капацитети го прави „Алкалоид“ одличен пример за сите останати компании - рече премиерот Груевски.

Инвестицијата е вредна осум милиони евра, во објектот ќе работат 80 стручни кадри од кои 50 се нови вработувања.

МАКЕДОНСКИ ТЕЛЕКОМ ИНВЕСТИРА 90 МИЛИОНИ ЕВРА ВО МРЕЖАТА И ВО НОВИ ПРОИЗВОДИ

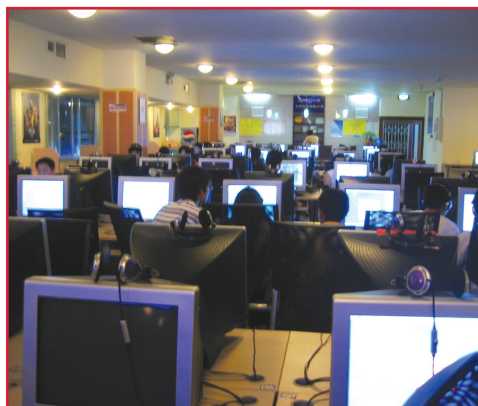
Македонски Телеком во следните три години ќе инвестира 90 милиони евра во осовременување на телекомуникациската мрежа и во воведување нови производи и услуги на пазарот, објави главниот извршен директор на компанијата Николај Бекерс.

- Во следните три години ќе инвестираме 90 милиони евра во развој на бизнисот во Македонија. Најголем дел од овие средства ќе бидат за клучниот проект - Оптички кабел до секој дом, но исто така инвестиции ќе има во унапредување на меѓународните врски и на помошната мрежа. Покрај ова, сите најнови комуникациски платформи на Дојче Телеком ќе бидат имплементирани и на македонскиот пазар - вели Николај Бекерс, главен извршен директор на Македонски Телеком.

Бекерс најави дека за спроведување на проектот Оптички кабел до секој дом, компанијата ќе вклучува и многу градежни работи, што тој се надева дека ќе отвори дополнителна работа за компаниите од тој сектор.

Според неговите најави оптичкиот кабел кој ќе го постават ќе се изнајмува и на другите оператори во земјава по големопродажни цени.

МАКЕДОНИЈА ЛИДЕР ВО РЕГИОНОТ БРОЈОТ НА ИНТЕРНЕТ КОРИСНИЦИ!

Македонија со 50,3% е лидер на Балканот според бројот на интернет корисници постари од 15 години, покажува истражувањето спроведено од GfK, а се однесува на земјите од Централна и Источна Европа. Веднаш по Македонија се сите соседни земји од Балканот, како и двете нови членки на ЕУ, Бугарија (со 33,1%) и Романија (со 32,5%). Од сите 17 земји вклучени во истражувањето, на врвот се Естонија со 70,3%, следува Словенија со 67,5%, а на третото место е Австрија со 58,7%. Македонија е на средината од листата, во друштво на Словачка со 51,2% корисници на интернет и Хрватска со 47,5% интернет корисници.

Според бројот на корисници на дневна база Македонија со 50,3% се најде на деветтото место, а најголеми дневни “интернет сурфери,” се граѓаните на Естонија со 82% од вкупниот број на корисници, потоа следува Романија со 45%, па Словенија со 71% од вкупниот број на интернет корисници.

Интернет конекција од дома имаат 43% од Македонците, а на врвот се Естонија и Словенија со 74%, како и Латвија и Австрија со 60%. Слично е и споредувањето за користење на интернетот за дневно информирање и пребарување на нови вести. Во таа категорија Македонија е на третото место во категоријата (од 67 до 61%), заедно со Хрватска, Унгарија, Словачка, Чешка, Австрија, Полска и Македонија. Во оваа категорија на врвот е Естонија со 83%, а по неа се Словенија, Литванија, Латвија и Романија, со број на корисници од 72% до 78%. Македонија, заедно со Бугарија, со 48% е на самиот врв по бројот на интернет корисници кои користат “CHAT” и други видови социјални мрежи, а сме на дното во категоријата “купување преку интернет”, каде само 8% од вкупниот број на интернет корисници ја користат оваа услуга, но сепак и тука сме во друштво на земјите членки на ЕУ и далеку пред нашите соседи.

ВЕСТИ ОД РЕГИОНОТ

ЕУ ПОДГОТВИ ПАКЕТ ПОМОШ ОД 150 МИЛИОНИ ЕВРА ЗА ЗАПАДЕН БАЛКАН

-Европската унија подготви „анти-кризен пакет“ помош за земјите од Западен Балкан и за Турција, вреден 150 милиони евра, кој на земјите од регионот ќе им биде достапен преку претпристапните фондови на Унијата - изјави генералниот директор на Директоратот на Европската комисија за проширување Мајкл Ли.

Директорот Ли на Конференција за координирање на донациите за Западен Балкан и за Турција, која се одржа во Тирана, истакна дека ЕУ подготвила пакет помош со цел во надминувањето на сегашната глобална економска криза да им помогне на земјите-членки на Унијата, но и на „партнерските земји во регионот“.

- Анти-кризниот пакет за земјите од регионот изнесува 150 милиони евра преку ИПА фондовите, а подоцна и 600 милиони евра од меѓународните финансиски институции - нагласи Ли на Конференцијата.

Тој додаде дека целта на соборот е странската помош за земјите од регионот да се направи што поефикасна.

- Важно е парите на даночните обврзници од донаторските земји да бидат искористени со цел да се постигнат најдобри резултати - објасни Ли.

На Конференцијата учествуваат 200 претставници на меѓународните финансиски институции, донатори од земјите-членки на ЕУ, претставници на ОН, како и институции од земјите на Западен Балкан, Турција и ЕК за регионот.

ЕБРД ЌЕ ВЛОЖИ 110 МИЛИОНИ ЕВРА ВО ЕНЕРГЕТСКИОТ СЕКТОР НА БАЛКАНОТ

-Европската банка за обнова и развој (ЕБРД) започна две нови програми со вкупна вредност од 110 милиони евра за финансирање на проекти за зголемување на енергетската ефикасност и за обновливите извори на енергија во регионот Западен Балкан - изјави претседателот на Банката Томас Мироу на Регионалниот енергетски форум, кој се одржа во Сараево.

- Планирано е во енергетскиот сектор на земјите од

Западен Балкан да се инвестираат околу 20 милијарди евра до 2020 година - додаде Мироу.

Еврокомесарот за енергетика Андрис Пиебалгс укажа на значењето од пристапот до енергетскиот пазар и ја потенцира важноста од воспоставување на енергетска заедница, вклучувајќи и креирање на правна рамка и зајакнување на соработката.

Учесниците на дводневниот форум дискутираа за можностите за инвестирање во производството на електрична енергија и во обновливата енергија.

ЈАПОНИЈА НУДИ 100 МИЛИЈАРДИ ДОЛАРИ ПОМОШ ЗА ЗЕМЈИТЕ ВО РАЗВОЈ

Јапонија е подготвена да понуди заем вреден 100 милијарди долари за помош на земјите во развој погодени од финансиската криза, известил ја јапонските медиуми.

Јапонскиот премиер ќе го објави овој план на самитот посветен на финансиската криза, што ќе се одржи во Вашингтон, а на кој ќе учествуваат челниците на развиените економии.

Јапонија е подготвена на Меѓународниот монетарен фонд (ММФ) да му понуди заем во висина од 10% од вкупните јапонски девизни резерви вредни 980 милијарди долари. Овој заем Јапонија ќе го понуди во облик на американски државни обврзници што ММФ може да ги користи како колатерал за собирање пари.

Јапонската влада ги финализира своите планови. Но, не се сите воодушевени од фактот дека Јапонија може да понуди толку голем износ пари со цел смирување на глобалната криза и зајакнување на својата улога во време кога на нејзината економија и се заканува можност од рецесија.

Јапонската економија, втора по големина во светот, во вториот квартал забележа пад на активноста, а се соочува со продлабочување на кризата како последица на глобалната финансиска криза, на што посебно предупреди гувернерот на јапонската централна банка.

Јапонската централна банка минатиот месец ги намали своите каматни стапки за прв пат во последните седум години, па така им се придружи на низата централни банки ширум светот што ја преземаа мерката намалување на каматните стапки, со цел да се заштитат од најлошата финансиска криза во последните неколку децении.

ТРАНСПОРТНА ЗАЕДНИЦА НА ЗАПАДЕН БАЛКАН ДО КРАЈОТ НА ГОДИНАТА

Договорот за воспоставување на транспортна заедница Западен Балкан би требало да се потпише најдоцна до декември, а преговорите треба да завршат до јуни оваа година.

Ова се проценките на Константин Шеле, директорот на Директоријатот за транспорт во Европската унија кој ја презентираше втората фаза на преговорите за формирање на транспортна заедница на Западен Балкан.

-Со претставници од Министерството за транспорт и врски, Министерството за труд и социјална политика и Министерството за животна средина дискутираме за нацрт текстот на договорот и мислам дека нема да има пречки кои ќе и стојат на Македонија за порано потпишување на договорот - изјави Шеле.

Според него без добар транспортен систем и без целосно поврзување на регионот најмногу штета ќе трпи Македонија.

Европската Комисија во јуни 2008, започна преговори со претставници од Македонија, Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Црна Гора, Србија, Косово, како и од Транспортната опсерваторија за Југоисточна Европа (SEETO).

Целта на договорот е да се воспостави интегриран пазар за инфраструктура и копнен транспорт, воден транспорт и внатрешна пловидба и да се усогласи релевантната легислатива во балканскиот регион со легислативата на Европската Унија.

БАЛКАНСКИТЕ ДРЖАВИ СО ЗАЕДНИЧКА ТУРИСТИЧКА ПОНУДА

Балканот да се промовира и продава како атрактивен туристички производ, е целта на Асоцијацијата за алтернативен балкански туризам „Балканија“ што веќе почна да функционира.

-Идејата на Асоцијацијата е сите балкански земји да се поврзат и да понудат заеднички туристички производ - изјави претседателот на Управниот одбор на Асоцијацијата Владо Србиновски на промотивната прес-конференција.

Србиновски додаде дека Балканот како туристичка понуда во иднина ќе биде многу атрактивен.

- Многу луѓе од Европа кои го пропатувале светот сакаат да го откријат Балканот, затоа што овој регион за нив е се уште енигма - истакна Фабио Кутифала, тур-оператор од Италија.

Туризмот, нагласи Кутифала, ги обединува луѓето преку зачувување, промоција и почитување на нивните култури и идентитет.

Во Асоцијацијата членуваат сите балкански земји и Италија која беше иницијатор за формирањето на ваков тип здружение. Седиштето на Асоцијацијата е во Скопје, а поддршка за работењето има и од македонското Министерство за економија.

ВО СРБИЈА ПОЧНУВА ПРОГРАМАТА ЗА СМЕНА НА СТАРИТЕ АВТОМОБИЛИ ЗА НОВО „ПУНТО“

Српскиот министер за економија и регионален развој Млаѓан Динкиќ, изјави дека од 15 април почнува програмата за смена на старите автомобили за нови „Фиат Пунто“.

Тој истакна дека добро се одвива производството на „Пунто“ во фабриката „Застава“ во Крагуевац.

- Граѓаните ќе можат да ги предадат своите автомобили стари десет години, без оглед на марката и по системот „старо за ново“ да купат „Фиат Пунто“ за 5.999 евра - рече Динкиќ.

Тој наведе дека и цените на тракторите од домашно производство „ИМТ“ и „ИМП“ ќе бидат намалени за 2.000 евра, така што најевтиниот ќе чини 7.430 евра.

ПРОДАЖБАТА НА АВТОМОБИЛИ ВО ХРВАТСКА ПАДНА ЗА 41%

Во првите три месеци од 2009 година во Хрватска беа регистрирани 12.761 нови возила, што е за 41,5% помалку во однос на истиот период лани, објави агенцијата Промоција плус.

Според агенцијата, бројот на регистрирани на возила во март бележи пад за 42,6% во однос на претходните два месеци.

На врвот на најпродавани модели во март се Опел Астра, следува VWGolf, Пежо 207, Пежо 308, Шкода Октавиа, Рено Меган и Сузуки.

Во последните три месеци најпродавани се моделите на Опел со пазарен удел од 11,77%. Втор е Волксваген со 9,13%, а Пежо е трет со 8,35% пазарен удел.

ЦРНОГОРСКИОТ ДЕФИЦИТ ЛАНИ ДОСТИГНА НАД ДВЕ МИЛИЈАРДИ ЕВРА

Надворешно-трговскиот дефицит на Црна Гора во 2008 година надмина две милијарди евра, што е за 18% повеќе од претходната година.

Според Црногорскиот завод за статистика, вкупниот обем на размена на Црна Гора со странство лани достигнал 2,92 милијарди евра.

Извозот на Црна Гора во наведениот период изнесувал 441,8 милиони евра, што е пад од 26% во однос на 2007 година, додека увозот бил зголемен за 7% на 2,48 милијарди евра.

ИТАЛИЈАНСКАТА ЧЕВЛАРСКА ИНДУСТРИЈА СЕ СЕЛИ КОН ЗАПАДЕН БАЛКАН

Македонија, Босна и Херцеговина и Албанија се новата бизнис оаза за италијанските чевларски компании, кои се повеќе се селат кон земјите од Западен Балкан, пишува Италијанскиот весник „Кориере адриатико“. Весникот наведува дека се повеќе производители на чевли го селат производството од Бугарија и Романија во овие земји. Најголем пораст на соработката по принцип на лон производство има во Србија, каде во 2008 година лон доработките пораснале за 120%. На второто и третото место се наоѓаат Хонг Конг со 85% и Белгија со 75%.

МАКЕДОНСКИТЕ ХОТЕЛИЕРИ НАЈГОЛЕМИ ОПТИМИСТИ ВО РЕГИОНОТ

Податоците од истражувањето на консултантскиот завод за хотелиерство Horwath HTL, покажуваат дека македонските хотелиери прогнозираат најмал пад на искористеноста на капацитетите, на просечните цени и хотелските приходи. Хотелиерите од Словенија се најголеми песимисти во прогнозите за деловните резултати во 2009 година во регионот.

Од седум земји во регионот на Југоисточна Европа, хотелиерите во Црна Гора имаат најлоши очекувања за падот на цените и искористеноста на капацитетите на хотелите годинава, што според нивните прогнози, ќе падне за повеќе од 8%.

Хотелиерите од регионот во 2009 во однос на минатите години очекуваат просечен пад на исполнетоста на капацитетите за 4,8%, пад на просечно реализираните цени за сместување за 4,1%, а очекувањата за вкупно остварените приходи се дека ќе се намалат за 5,1%. Хотелиерите сметаат дека на очекувања за резултатите од работењето годинава најнегативно влијае состојбата со локалните и глобалните берзи и со девизните курсеви.

СТАТИИ

ЗДРАВЈЕТО НЕМА ЦЕНА, НО ЧИНИ!

– Што треба економистите да знаат за здравството*

“Ако е будала оној кој во 40-тите му се обраќа на Сенека заради мудрост, уште поголем будала е оној кој во исти години му се обраќа на Хипократ за своето здравје” – Балтазар Гарсија

Анета Димовска**

ВОВЕД

Најамбициозна цел на секое општество е да се овозможи на индивидуите, без разлика на нивната возраст, полот или социјалниот статус да го подобруваат сопственото здравје - услов за продолжување на животот и да се спротивстават на едно од двете лица на болеста - смртта. Ако животот нема цена, тогаш и здравјето нема цена. Но, дали и за економистите?

Кај човекот постои вроден инстинкт да се заштити од надворешните влијанија што доведуваат до нарушување на здравјето, од пречките што влијаат на способноста да функционира, односно да се заштити од причините што можат да предизвикаат смрт. Она што е над примитивниот инстинкт - грижа за сопственото, е човековата грижа за здравјето и благосостојбата на блиските во заедницата на која припаѓа. Римската цивилизација е првата која посветува внимание на јавното здравје, практикувајќи организиран начин на здравствена заштита преку воведување на програми на јавно здравство за секој граѓанин, без разлика на неговиот статус и имотот што го поседува.

„Не мора да се грижиме за пронаоѓање извори на вода и за нивно селектирање, имајќи го на ум здравјето на луѓето“ – Vitruvius, римски архитект

Тргувајќи од верувањето дека основната причина за болестите се загадената вода, Римјаните особено внимание посветуваат на пристапот до чиста вода, на личната и на јавната хигиената на населението. Аквадуктите, бањите, функционалните канализациски системи, тоалетите во домовите и јавните тоалети¹ зборуваат за висока свест за општото добро и јавното здравје.

Историјата сведочи за различни пристапи што се употребувале со цел да се заштити здравјето

* Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

** Авторот е економист, Раководител на Одделение за координација на економски политики и реформи во Секторот за макроекономска политика, Министерство за финансии

1. Во 315 година во Рим има 144 јавни тоалети со ефикасен канализациски систем

на населението. Така, во Библијата и Коранот постојат записи за изолација на болните од лепра од останатото здраво население. Во Кина во 7-миот век се преземаат организирани мерки и активности за контрола на морнарите, трговците и останатите патници кои доаѓаат од надворешните земји, со цел заштита од потенцијални зарази на домашното здраво население. Освен карантинот и контролата, како една од првите форми на организирана здравствена заштита, санитацијата, имунизацијата² и стерилизацијата³ придонесуваат за нејзино значајно унапредување.

Најголемите откритија од областа на медицината и најголем прогрес во заштитата и контролирањето на заразните болести се направени во релативно блиско време, всушност во последните два-три века.

Праисконскиот порив на човекот за сопствен опстанок и продолжување на видот и понатаму го поттикнува да трага по решенија за справување со заканите по здравјето. Современите заразни болести како акутен респираторен синдром, птичји грип и епидемиите на HIV/SIDA, SARS и H1N1 (свински грип) денес имаат најголем потенцијал за географско ширење, што се должи на големата мобилност на населението и можноста со авион за неколку часа да се стигне од едната на другата страна од светот⁴. Климатските промени претставуваат сериозна закана по здравјето на луѓето на планетарно ниво, па предизвиците на здравствената заштита во иднина, сигурно ќе произлегуваат токму од нив.

Што се подразбира под здравје во современи услови? Здравјето не е единствено отсуство на болест, туку под здравје се подразбира состојба на целосна физичка, психичка и социјална благосостојба на луѓето⁵. Дали економистите треба да се интересираат за прашањата поврзани со здравјето, здравството и здравствената заштита?! Да, затоа што здравјето нема цена, но чини! Трошоците per capita за здравствена заштита растат побргу од GDP per capita и здравството апсорбира значаен дел од доходите на владите, работниците и домаќинствата. Населението старее, сè поинтензивни се откритијата во медицината и замената на старите со нови технологии, што дополнително ги зголемува трошоците за здравството. Константниот фискален притисок ги принудува државите постојано да се соочуваат со прашањето: „Како и од каде да се финансира растот на здравствените трошоци?“. Рационализацијата на трошоците би можела да биде една опција, но здравствената заштита е неопходна, а очекувањата на граѓаните и на различните групи во тој поглед се релативно високи, со што еднаквоста во пристапот до здравствени услуги станува клучен фактор при носењето политички одлуки. Оттаму, финансиската одржливост на инвестициите и дизајнирањето на финансирањето на здравствените системи станува огромен предизвик за економистите кои мора да ги разбираат

2. Edvard Jenner во 1796 година ја открива вакцинацијата и ја практикува на болните од сипаници

3. Joseph Lister 1827-1912 (таткото на антисептичната хирургија) открива дека бактериите во воздухот предизвикуваат зголемена стапка на смртност на пациентите по извршените хируршки зафати и препорачува употреба на калциум хлорид и карболик ацид, односно во 1865 година ги промовира принципите на употреба на антисептици, по што значајно се намалува стапката на смртност

4. Според Меѓународната организација за цивилна воздушна пловидба 2.260 милиони патници со авион патувале во 2007 година

5. Дефиниција на Светската здравствена организација

спецификите на здравствениот сектор, имајќи во вид дека здравствената заштита е добро, различно од останатите неопходни добра и услуги, како образование, исхрана и домување (Kenneth Arrow 1963).

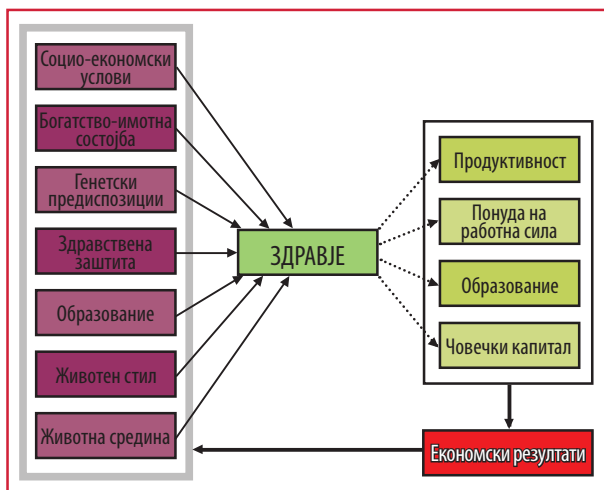
ЗДРАВСТВО VIA ЕКОНОМИЈА – ЕКОНОМИЈА VIA ЗДРАВСТВО

Начелно, прашањата поврзани со здравствениот сектор и здравствената заштита најчесто не се разгледуваат како прашања врзани со економијата, но врските помеѓу здравството и економијата се тесни, двонасочни и меѓусебно зависни.

Како здравствениот сектор, односно здравството влијаат на економијата на микро ниво?

Здравствениот статус на населението зависи од неговата демографска структура, епидемиолошките фактори, генетските предиспозиции на поединците, животниот стил на поединците, економската состојба и средина во која индивидуите живеат. Директно, од здравствениот статус на населението зависи побарувачката на здравствени услуги. Индиректно, здравствениот статус на населението има влијание и на бројни микроекономски варијабли поврзани со пазарот на труд и штедењето кои понатаму имаат влијание врз економијата на макро ниво.

Здравјето во економијата на микро ниво влијае преку четири канали: повисока продуктивност, поголема понуда на работна сила, подобри вештини, како резултат на можноста поединците да се образуваат и развој на човечкиот капитал.

Здравите работници се попродуктивни, пофлексибилни на промените и поефикасни во употребата на технологиите. Здравите работници минуваат помалку денови на боледување. Подобрувањата во здравството ја зголемува продуктивноста на работниците, доведува до зголемување на платите, а заради ефектот на супституција доведува и до зголемување на понудата на работната сила. Здравствената состојба на децата директно се одразува на нивната способност за учење, што значи дека здравството има директно влијание врз образованието, кое исто така е значајна компонента на човечкиот капитал⁶.

Како здравството влијае врз економијата на макро ниво?

Националниот доход има директен импакт врз развојот на здравствениот систем. Од друга страна, земјите со недоволно развиена здравствена заштита и здравствен сектор имаат тешкотии да постигнат одржлив развој. Здравјето на населението има значително влијание врз стапката на економски раст (Fogel 2004, Bloom and Canning 2000 and World Bank, 2004), а во исто време економскиот раст влијае на очекуваното траење на животот и раѓање. Податоците потврдуваат дека очекуваното траење на животот и раѓање се зголемува за 10%, за раст од 0,3 до 0,4 процентни поени од GDP годишно⁷. Оттаму, улогата на економистите во насока на

6. Идејата за претставување на здравјето како компонента од човечкиот капитал е воведена од Grossman (1972)

7. Види Извештај на Комисија за макроекономија и здравство WHO (2001) стр. 24

влијание при дефинирањето на владините политики во здравствениот сектор не треба да се потцени, дополнително, затоа што здравствениот статус, побарувачката за здравствени услуги, но и системот на здравствена заштита имаат влијание врз клучните макроекономски варијабли и политики: јавните расходи и фискалниот баланс, даночната политика, платите и конкурентноста, цените и инфлацијата па дури и врз каматните стапки, девизниот курс и тековната сметка.

Влијание на здравствениот сектор врз стапката на инфлација и врз јавните расходи. Побарувачката за здравствени услуги влијае врз стапката на инфлација. Во здравствениот сектор постои константен притисок за воведување на нови технологии и лекови, како резултат на влијанието на дистрибуцијата на медицинските новини, сензациите за медицинските достигнувања и агресивните кампањи за лекови, пласирани од фармацевтски компании, кои предизвикуваат зголемени очекувања кај пациентите. Исто така, постои константен притисок врз пораст на трошоците на страната на понудата на медицинска опрема и трошоците за медицинскиот персонал. Профитот е силна мотивациска сила за биохемиски истражувања, а патентирањето на новите производи и медицински технологии овозможува правната заштита и екстра профит во одреден временски период за одредени субјекти. Постои тенденција во земјите низ светот да се угледуваат на напредните технолошки здравствени системи и да ги следат во технологијата, што доведува до постојан пораст на трошоците. Таквата состојбата, предизвикана од побарувачката, но и од понудата на здравствени услуги, влијае врз јавните расходи и фискалната политика (буџетот и даночните стапки), но и врз инфлацијата (CPI) (Lubitz, 2005). Истражувањата покажуваат дека понудата (напредната технологија и индуцираната побарувачка) во многу поголема мера влијаат врз инфлацијата отколку побарувачката за здравствени услуги.

Организацијата на финансирањето на здравствената заштита има влијание врз штедењето и пазарот на капитал. Балансот меѓу out of pocket финансирање на здравствениот сектор од домаќинствата, социјалното здравствено осигурување и финансирањето на здравствениот сектор од општи даноци, односно начинот на кој е уредено финансирањето има влијание на нивото на даночните стапки и стапките на штедење, како и врз стапката на сиромаштија. Високите трошоци за здравство во услови кога се применува модел на финансирање на најголемиот дел од здравствените услуги out of pocket го зголемуваат штедењето. Исто така, начинот на кој здравството ќе се финансира има влијание и врз пазарот на капитал, бидејќи дел од портфолиото на осигурителните компании се инвестира во хартии од вредност.

Расходите за здравствена заштита и можните ефекти врз тековната сметка. Расходите за здравствениот сектор можат да влијаат врз тековната сметка и платниот биланс. За некои развиени земји лековите, медицинскиот туризам и медицинскиот персонал се извозни добра, додека во други, каде за здравствена заштита и фармација се троши значаен дел од GDP, истите се увозни добра (услуги). Начинот на кој се обезбедуваат доброта и услугите и тоа дали во одредена земја постои развиен капацитет за задоволување на побарувачката за здравствени услуги од домашни извори или истата се обезбедува и од надворешни, има значајно влијание врз тековната сметка и платниот биланс.

Од состојбите во здравствениот сектор и од здравствениот статус на населението зависи имплементирањето на други реформски политики од страна на владите. Ако здравствениот статус на населението е на не завидно ниво, ако работниците често отсутуваат од работното место или заради лошата здравствената состојба се спречени да работат, се создава простор за негативни импликации врз приходите по основ на даноци, како и врз други системи во државата, како на пример пензискиот систем и образованието.

СПЕЦИФИКИ НА ЗДРАВСТВОТО НИЗ ПРИЗМА НА ЕКОНОМИЈАТА

1. Замена на еднаквоста и ефикасноста

Креаторите на здравствената политика при носењето на одлуки се наоѓаат во состојба да избираат меѓу еднаквоста, односно еднаквиот пристап до здравствени услуги на населението, што се смета за највисока цел на секое општество и ефикасноста, односно трошоците кои се прават за тие услуги, во релација со ефектите кои со нив се постигнуваат. Во здравствениот сектор цената не се зема како примарно одлучувачка, а општествено социјалните вредности и политичката филозофија имаат големо влијание на тоа како ќе се пристапи кон trade-off-от. Алокацијата на ресурсите во рамки на здравствениот сектор, исто така, претоставува trade-off помеѓу ефикасноста и еднаквоста. Во здравствениот сектор ресурсите се насочени кон постигнување на три многу сложени цели: подобрување на здравствениот статус на населението, заштита на индивидуите и домаќинствата од финансиска катастрофа (доколку истите се изложени на плаќање на здравствените услуги out of pocket) и задоволување на очекувањата на јавноста за пристап до здравствени услуги.

2. Пазарот во здравствениот сектор не може сам да продуцира ефикасен исход

Неефикасноста на пазарот во здравствениот сектор се должи на: асиметричните информации⁸ кои постојат меѓу лекарите и пациентите, но и помеѓу осигурениците и осигурителните компании, бариерите за влез на пазарот и моралниот хазард. Здравствениот сектор содржи дузина пазари од кои повеќето страдаат од асиметрични информации. Фактот дека здравствените ризици се концентрирани во мал дел од популацијата, како и фактот дека поединецот има информации за медицинската историја на своето семејство, за сопствениот животен стил и навики, стресот на работното место и тн., а осигурителната компанија ги нема, резултира со неповолна селекција на осигуреници. Бидејќи осигурителот не знае кои лица се со висок, а кои со низок ризик, се случува премијата за осигурување да ја дефинира врз база на просечниот ризик на популацијата. Таквиот пристап доведува до тоа лицата со низок ризик од заболување и оние кои не се финансиски моќни да не ја купуваат осигурителната полиса, заради тоа што нејзината цена е висока. Така, најчесто помладите кај кои ризиците за одредени болести се помали и посиромашните луѓе остануваат не осигурени.

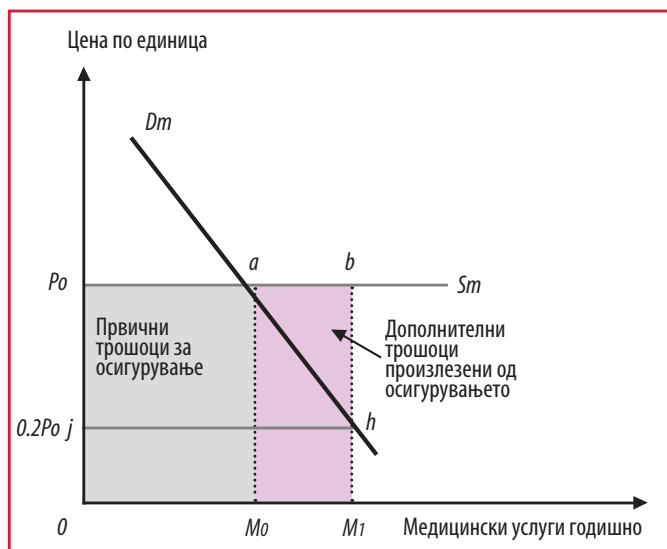
Исто така, постоењето на асиметрични информации за медицинските третмани и ефектите од истите доведуваат до пораст на цените на здравствените услуги. Во услови кога пациентите се во животна опасност, не се во состојба да прибираат информации за понудите поврзани со здравствените услуги кои им се неопходни, што им овозможува на лекарите да ги зголемат цените на услугите, а квалитетот да е спорен, односно да е на штета на пациентот.

Пазарот во здравствениот сектор е неефикасен и заради постоењето на морален хазард⁹. Во случај кога постои можност трошокот за здравствената услуга да е целосно компензиран, постои голема веројатност осигуреникот да се однесува ризично, односно постојат проблеми со стимулацијата познати како морален хазард. Постојењето на моралниот хазард предизвикува состојба во која колку повеќе постои грижа за урамнотежување на ризикот со покривање на трошоците за здравствена заштита, толку повеќе прекумерно се употребуваат здравствените услуги. На Графикот се прикажува дејството на моралниот хазард преку конвенционалниот дијаграм на понудата (Dm) и побарувачката (Sm), при стапка на коосигурување, кое овозможува плаќање само на 20% од целата цена за медицинските услуги. Еквилибриумот, доколку не

8. Состојба кога една страна ангажирана во економската трансакција има подобри информации за стоката или услугата со која се тргува од другата страна

9. Морален хазард е однесување на поединците предизвикано од добивање на осигурување против неповолен исход, што води до зголемување на веројатноста на исходот

постои коосигурување, е пресекот на понудата и побарувачката, а вкупниот трошок за медицински услуги е производот на цената по единица ($0P_0$) и бројот на единици ($0M_0$) или правоаголникот P_00M_0 . Заради тоа што пациентот е свесен за тоа дека ќе плати за медицинската услуга цена $0,2P_0$, количините на медицински услуги се зголемуваат на M_1 , а пациентот ќе троши $0j h M_1$ медицински услуги. Така, трошоците за здравствена заштита се зголемуваат од P_00M_0 на P_00M_1 . Неефикасност на распределбата во која граничниот трошок ја надминува граничната полза е означена со триаголникот $ab h$.

Во здравствениот сектор често заради правната заштита (патентирањето на производи), а со цел охрабрување на истражувањето и развој на лековите и новите технолошки откритија, се овозможува монополска позиција на пазарот на одредени субјекти. Недостатоците на пазарот предизвикуваат неефикасност, високи трошоци и нееднаквост. Оттаму, кај креаторите на здравствената политика слободната пазарна конкуренција може да се употреби селективно за добро на националното здравје и богатство.

3. Најголемиот дел од трошоците во здравството се прават за многу мал дел од популацијата

Дистрибуцијата на трошоците во здравството е многу нерамномерна. Приближно 20-25% од трошоците во здравствениот сектор, се прават за 1% од населението, околу 50% за 5% од населението, а за 20-25% од населението нема трошоци. Предвидувањето кои индивидуи се со највисок ризик е тешко. Нерамномерната дистрибуција има најмалку три важни економски импликации: а) здравственото осигурување е неопходно, б) неповолната селекција оневозможува стабилен пазар на здравствено осигурување, в) неповолната селекција од осигурителните компании и намалувањето на квалитетот на медицинските услуги упатуваат на неопходност од тоа Владата да ги осигура високо ризичните делови од популацијата.

4. Дополнителните здравствени придобивки од поголемата потрошувачка во здравствената заштита се релативно ограничени

Во здравството, дополнителните медицински услуги имаат многу мало (речиси незначително) влијание врз здравјето и оттаму граничната полза во медицината е претставена како рамна крива на медицината, што укажува на фактот дека дополнителните здравствени придобивки од поголемата потрошувачка во здравствената заштита се релативно ограничени.

5. Понудата има поголем ефект врз ефикасноста во здравствената заштита, квалитетот на здравствените услуги и трошоците, отколку побарувачката

Технолошките иновации имаат најголемо влијание на вкупните трошоци за здравство, а монополистичката моќ на страната на понудата има големо влијание врз ефикасноста, квалитетот на услугите и трошоците во здравствениот сектор. Евиденцијата покажува дека понудата индуцира побарувачка и таа ги движи здравствените инфлациски трошоци повеќе отколку побарувачката за здравствени услуги.

Еластичноста на побарувачката на медицински услуги се движи од 0,1 до 0,4. Таа може да е поголема од 1 за сиромашните семејства. На страната на понудата, освен новата напредна и скапа медицинска опрема и лекови и асиметричните информации меѓу лекарот и пациентите, создаваат простор лекарите (понудата) да индуцираат побарувачка и да ја формираат цената. Еластичноста на индуцираната побарувачка неможе детално да се измери, бидејќи има ограничени податоци и истата е поголема отколку ценовната еластичност на побарувачката.

Исто така, во развиените економии, каде постои адекватна понуда на лекари, зголемувањето на агрегатната понуда на лекари ги зголемува вкупните трошоци за здравство, заради тоа што постоењето на различни болести предвидува речиси бесконечни можности за специјализација. Зголемување на бројот на лекари често води до пораст на субспецијалистите и консеквентно, квантитетот на услугите и трошењето во здравството растат.

За да се зголеми ефикасноста и да се менаџира трошочната инфлација поважно е да се контролира понудата, отколку да се регулира побарувачката. Бројни студии покажуваат дека еластичноста на индуцираната побарувачка би била околу 1,0.

6. “Baumol effect” на реалниот трошок во секторот на здравствена заштита. Медицинскиот персонал најчесто има помал капацитет за пораст на продуктивноста во споредба со останатата економија, а во здравството се бележи релативно зголемување на секторските плати издигнувајќи се на стапката на националниот пораст на продуктивноста. Со овој ефект се оди против неокласичната теорија која тврди дека платите се секогаш во врска со продуктивноста.

7. Per capita трошењето во здравството расте со порастот на годините. Одредени студии покажуваат дека староста не е најзначаен фактор за трошоците за здравство, туку дека тоа е блискоста (приближувањето) до смртта, независно од староста на индивидуата. Најголемите трошоци се создаваат две до три години непосредно пред смртта. Сепак, поаѓајќи од фактот дека староста е природна фаза на завршување на животот, лицата на возраст меѓу

МИТОВИ ЗА ЗДРАВСТВЕНИОТ СИСТЕМ

Најголемиот дел од митовите кои постојат за здравствениот систем се засновани на стандардната неокласична економска теорија.

1. Националното социјално осигурување го ограничува изборот на пациентите и е помалку ефикасно од приватното, кое е поефикасно и нуди многу поголем избор

Корисниците на здравствени услуги во Германија и Канада имаат многу поголем избор во јавното, отколку пациентите во САД во приватното социјално осигурување. Макроекономистите често погрешно заклучуваат дека здравственото осигурување и услугите кои се добиваат од приватниот сектор секогаш се поефикасни од оние во јавниот сектор.

2. Порастот на трошоците за здравство неможе да се менаџира бидејќи е воден од побарувачката за услуги произведени од новата скапа технологија

Инфлациската стапка во здравствениот сектор расте од доцните 60-ти, заради моралниот хазард и постојаниот тренд на воведување на нови технологии. По 70-тите развиените економии успеваат да ги контролираат трошоците за здравство како % од БДП со ефикасни буџетски ограничувања во здравствениот сектор. „Затворенот“ буџет поттикнува поголема ефикасност, вклучувајќи скратување на помалку ефикасните мерки на здравствената политика.

3. Здравствени услуги финансирани од владата резултираат со лош квалитет

Здравјето претставува јавно добро и оттаму, повеќето земји ги користат општите даноци за да ги финансираат здравствените услуги, заради обезбедување на еднаков пристап до здравствени услуги и заштитата од ризик. Здравствената заштита е основна потреба и несоодветно е да се употребува цената за да се

рационализираат трошоците за неа во зависност од материјалната состојба на поединците и подготвеноста истите да плаќаат за услугите. Немора да значи дека ако здравствениот сектор е финансиран од јавни средства се добиваат здравствени услуги со лош квалитет.

4. Секоја превентивна грижа е трошочно-ефикасна

Истражувањата покажуваат дека често неплатливо е да се третираат конкретни случаи отколку да се делува превентивно (имунизација). Политиката на превенција треба правилно да е базирана на трошок-ефект анализа, а не врз основа на импресија на креаторите на политиките кои често погрешно заклучуваат дека трошоците за заштита од болести секогаш се помали отколку трошоците за третманот. Поаѓајќи од трошоците кои се предизвикуваат, некогаш е подобро да се лечи, отколку да се спречи.

Универзална покриеност со здравствена заштита значи дека секој поединец од одредена популација има пристап до промотивна, превентивна, куративна и рехабилитативна здравствена заштита. Истата претпоставува еднаков (рамноправен) пристап до здравствени услуги и заштита од финансиски ризик, што во исто време значи дека претпоставува и ефикасен и еднаков пристап при прибирање на придонесите за здравствено осигурување (или општите даноци), како и запазување на принципот на солидарност во општеството. Универзалната здравствена заштита се финансира од општите даноци (осигурувањето е имплицитно, односно граѓаните незнаат колкав дел од нивните даноци кои ги плаќаат одат за финансирање на здравствениот систем) или преку социјално здравствено осигурување (експлицитно, односно граѓаните знаат колку придонесуваат за финансирање на здравствената заштита, што во исто време значи право на граѓаните на дефиниран пакет на здравствени услуги). И во двата системи придонесот на сите е ставен на располагање за здравствени услуги на оние на кои им се потребни.

65 и 74 години, трошат три пати повеќе за здравствени услуги од оние на возраст од 18 до 64 години. Имајќи го во вид последното, еден од основните предизвици поврзани со финансирањето на здравствениот сектор со кој се соочуваат повеќето од земјите се демографските промени во насока на стареење на населението. Стареењето на населението ги зголемува трошоците за здравствена заштита, затоа што старите имаат повисоки барања за амбулантна и хронична грижа¹⁰.

ТРОШОЦИ ЗА ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Заради спецификите на здравствениот сектор, во состојба кога аутпутот во здравството не е врзан со нивото на трошење за здравствена заштита, а најголемите трошоци во здравството се предизвикани од понудата на здравствени услуги, креаторите на економската, социјалната и здравствената политика имаат големо влијание и одговорност при одредувањето на нивото на трошоците за здравство. Која е вистинската сума која една земја треба да ја потроши?! Иако од страна на СЗО се препорачува ниво од 5% од БДП, препораката не е никогаш потврдена, од едноставна причина – не постои универзален стандард!

Трошоците за здравствена заштита зависат од:

- бројот на корисници на здравствени услуги (што зависи пак од големината и староста на населението);
- интензитетот на употреба на здравствени услуги (зависи од здравствениот статус на населението и од епидемиолошкиот профил на земјата);
- природата и видот на здравствени услуги (зависи од инвенцијата и иновациите во медицинската наука и технологија) и
- цените на здравствените услуги (зависи од големината на пазарот и од можноста за остварување на економија од обем за опрема и лекови, како и од пазарот на труд и образовниот систем кои влијаат врз платите на медицинскиот персонал).

10. Студија изработена врз 20 000 европјани постари од 50 години покажува дека постои силна корелација меѓу годините и бројот на медицински консултации

Значи, постојните епидемиолошки услови, социјалните аспирации, техничката и алокативна ефикасност на здравствените инпути и постојните цени имаат улога во одлучувањето колку ќе се троши во здравството. Оттаму, тешко е да се определи единствен пристап, но постојат повеќе различни методи за утврдување на трошоците во здравствениот сектор. Наједноставен е методот на споредба, односно компарација со земји со слично ниво на доход, култура и епидемиолошки профил. Нареден метод е методот на политичка економија, кој претпоставува носење на одлуки за нивото на трошење во здравството, врз основа на барањата и очекувањата на различни општествени групи (пр. синдикати). Од политичко-социолошки аспект ова е добар пристап, бидејќи одлуките за трошоците зависат од засегнатите групи, ама економски истиот најчесто е неефикасен.

Нареден метод кој може да се употреби при одредувањето на нивото на трошоци во здравствениот сектор е методот заснован на cost-benefit анализа. Истиот претпоставува пресметки за тоа колку трошоците во здравствениот сектор ќе се одразат врз подобрување на здравствените услови. Значи овој пристап обезбедува врска меѓу трошењето и целите кои треба да се постигнат. Истиот е оправдан од економски аспект, но во практиката е тешко при носење на одлуки за тоа во која насока треба да се насочени трошоците во здравствениот сектор, за креаторите на здравствената политика да се водат единствено од него.

Последен е методот на буџетирање, кој опфаќа проценка на потребата од различни фактори и понатаму нивно вредносно изразување. Истиот претпоставува дефинирање на пакети на услуги и проценка колку ќе чини да се направи пакетот достапен за одредена популација.

Овој пристап го решава проблемот на одредување на нивото на трошење, но создава дополнително прашање за ширината на пакетите на здравствени услуги и утврдување на деловите од популацијата на која истите ќе се однесуваат. Единствено буџетскиот пристап овозможува квантифицирање и директно конфронтирање на тековните цели и посакуваниот здравствен статус, цени, ефективност и замена (trade-offs).

СЛУЧАЈ-ЗДРАВСТВЕН СЕКТОР ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Со Уставот на Република Македонија на секој граѓанин му се гарантира правото на здравствена заштита, а граѓаните имаат право и должност да го чуваат и унапредуваат сопственото и здравјето на другите. Република Македонија се грижи за социјалната сигурност и заштита на граѓаните согласно начелото на социјална праведност и темелните вредности на уставниот поредок: хуманизмот, социјалната правда и солидарноста. Во духот на темелните уставни вредности е поставен системот на здравствена заштита и здравствено осигурување на Република Македонија. Здравствениот систем во Република Македонија се потпира на Stampar¹¹ моделот, согласно кој најголемиот дел од здравствените услуги се финансираат од придонесите за здравствено осигурување, а дел од Буџетот на Републиката. Во 2009 година, стапката на придонесот за здравствено осигурување се намали од 9,2% на 7,5% од платата на вработените, а намалувањето на истиот ќе продолжи и во 2010 на 7% и во 2011 година на 6%. По основ на придонеси од плати во Фондот за здравствено осигурување на Македонија (ФЗО) се влеваат 53,23%, а во исто време трансферите од Буџетот на Република Македонија и од другите нивоа на власт за 2008 година изнесуваат 44,3%. Доколку се земе во вид сукцесивното намалување на стапката на придонесот за здравствено осигурување, може да се претпостави дека оваа пропорција во иднина ќе се менува за сметка на трансферите до ФЗО.

Јавните трошоците за здравствени услуги во Македонија за 2008 година изнесуваат околу

11. Андрија Стампар е хрватски специјалист по социјална медицина, креатор на системот на финансирање на здравствениот сектор во поранешната СФРЈ

160 евра per capita или 5,2% од GDP на агрегатно ниво. Доколку се земат во вид и приватните трошоци (плаќања out of pocket), стапката изнесува околу 7,5%. Може да се забележи дека во Република Македонија трошоците за здравство како процент од GDP се над нивото кое се препорачува од страна на СЗО, но и над нивото на трошоците на земјите со слично ниво на доход и сличен епидемиолошки профил.

Доколку се анализираат трошоците согласно структурата на здравствени услуги според ниво на здравствена заштита во 2008 година, за примарна здравствена заштита се потрошени 32,70%, за специјалистичко-консултативна здравствена заштита 31,16%, а за болничка здравствена заштита 36,14% од средствата. Согласно резолуцијата на СЗО, сите земји членки треба да ги насочат ресурсите во примарната здравствена заштита и поддршка на останатите нивоа на здравствениот систем. Фактот дека во Република Македонија најголемиот дел од средствата се трошат за болничка здравствена заштита, упатува на тоа дека примарното ниво на здравствена заштита не е достоинствен чувар на портите, па пациентите се упатуваат кон повисоките нивоа каде услугите се значително поскапи. Исто така, постои значителен простор за подобрување на структурата на расходи на јавните здравствени установи (ЈЗУ), во насока на намалување на трошоците за плати на вработените и други материјални расходи, за сметка на лекови и медицински помагала. За 2008 година 47,62% или 6.755.145 илјади денари се расходи на ЈЗУ за плати и надоместоци (во ЕУ истите се на ниво од околу 35%), додека за лекови и медицински помагала се потрошени 28,62%, а за други материјални расходи 25,27%.

Република Македонија согласно Euro patient empowerment index 2009, рангирање кое се однесува на 2008 година, а кое вклучува вреднување на повеќе индикатори кои се однесуваат на четири категории: права на пациентот, информираност на пациентите, пристап до медицинска технологија и финансиска оптовареност на пациентите, од рангирани 31 земја¹² се наоѓа на 28-мо место во Европа.

Од 01.06.2009, во Република Македонија е обезбедена целосно здравствена заштита на сите граѓани, што претпоставува еднаков пристап до здравствени услуги. Доколку се појде од тоа дека креаторите на здравствената политика при носењето на одлуки се наоѓаат во состојба да избираат меѓу еднаквоста, односно еднаквиот пристап до здравствени услуги на населението, што се смета за највисока цел на секое општество и ефикасноста, односно трошоците кои се прават за тие услуги во релација со ефектите кои со нив се постигнуваат, во иднина можно е да се зголемат трошоците за здравствени услуги.

Заради сите претходно изнесени состојби, а со цел нивно подобрување, неопходно е во Македонија да се реформира финансирањето на здравствениот систем, во исто време настојувајќи да се задржи (или да се намали) нивото на трошоци за здравството како процент од GDP.

Најнапред, неопходно е да се дефинира минимален пакет на здравствени услуги, во кој значително ќе бидат редуцирани здравствени услуги, а кој ќе биде достапен за целото население, запазувајќи го принципот на универзална покриеност со здравствени услуги. Минималниот пакет мора да биде финансиран од општите даноци. Од економски аспект ваквото финансирање е оправдано, затоа што досегашната практика на трансферирање на средства од Буџетот до ФЗО упатува на тоа дека голем дел од здравствените услуги и денес се финансирани од општите даноци. Од морален аспект постапката е исто така оправдана, бидејќи со финансирањето на основниот пакет на здравствени услуги од општите даноци ќе се стават во еднаква позиција сите граѓани на Република Македонија. Денес, истите се во

12. Податокот се однесува на земјите членки на Европската унија вклучително и Република Хрватска и Република Македонија

нееднаква позиција, затоа што постојат граѓани кои реално придонесуваат во финансирањето на здравството со плаќање на придонеси, за сметка на оние кои не плаќаат, а ги користат истите здравствени услуги. Ваквата состојба делумно придонесува за евазија на плаќањето на придонес за здравство²³, бидејќи услугите кои се добиваат на ниеден начин не се врзани со висината на средствата кои се уплатуваат на име придонес. Оттаму, солидарноста мора да се ограничи на основниот пакет финансиран од општи даноци, како и финансирање и обезбедување на јавни заеднички добра (имунизација, мајчина и детска грижа), како и некои услуги од примарната, секундарната и терцијарната здравствена заштита за сиромашните. Понатаму, потребно е да се воспостави национално осигурување за формалниот сектор (вработените и нивните семејства), кој ќе вклучува различни пакети на здравствени услуги. Исто така, потребно е да се охрабрат домаќинствата да штедат дел од нивните доходи за сметка на зголемените трошоци за здравство, кои би се јавиле во подоцнежната фаза од животот, преку дополнително доброволно здравствено осигурување. Последното е особено важно заради процесот на стареење на населението, кој исто така, во иднина ќе биде еден од клучните предизвици кој ќе има импликации и врз финансирањето на здравствениот сектор во Македонија. Во рамки на здравствениот сектор, значително повеќе од јавните средства треба да се насочат кон примарна здравствена заштита, со што од една страна ќе се подобри јавното здравје, а од друга ќе се намалат трошоците за понатамошно лекување во повисоки нивоа.

Од аспект на расходите кои се прават во здравствената дејност во Македонија и понатаму треба да се размислува за воведување на нови менаџмент алатки во рамки на ЈЗУ и подобрување на структурата на трошоците во рамки на истите, во насока на подобрување на услугите на пациентите.

За да се балансира побарувачката на здравствените услуги неопходно е авторитетите да ги контролираат очекувањата за ефикасноста на медицинските услуги, преку промоција на вистината за ефикасноста на лековите, преку државен маркетинг за балансирање на улогата на приватните објави и со поставување на стандарден протокол за третман на пациентите. Исто така, неопходно е и понатаму да се едуцира јавноста, со цел да биде информиран консументот на здравствени услуги, а индивидуите да се охрабруваат да бидат чувари на сопственото здравје.

БИБЛИОГРАФИЈА:

- [1] Aizhan Imasheva and Andreas Seiter. The Pharmaceutical Sector of the Western Balkan Countries. Washington, D.C.:WB; February, 2008
- [2] Caryn Bredenkamp, Michele Gragnolati. Sustainability of Healthcare Financing in the Western Balkans: An Overview of Progress and Challenges. Washington, D.C.:WB; October, 2007
- [3] Carrin G, Evans D, James C. Achieving universal health coverage: Developing the health financing system. Technical Briefs for Policy Makers nr.1. Geneva: WHO; 2005
- [4] Commission on Macroeconomics and Health. Report of the World Health Organization's 2002. Geneva: WHO; 2001
- [5] Анализа за реализација на средствата од Буџетот на Фондот и на буџетите на ЈЗУ за период јануари-декември 2008 година. Скопје: Фонд за здравствено осигурување на Македонија; февруари 2009

13. Се проценува дека околу 8% од вработените не го плаќаат придонесот за здравствено осигурување до 2009 година

-
- [6] Report of Health Consumer Powerhouse. The Empowerment of the European Patient 2009-options and implications. Brussels, 2009
 - [7] Mukesh Chawla, Gordon Betcherman, Arup Banerji. FROM RED TO GRAY, The "Third Transition" of Aging Populations in Eastern Europe and the former Soviet Union. Washington, D.C.:WB; 2007
 - [8] Harvey S. Rosen, Ted Gayer. Public Finance 8th Edition
 - [9] Marc Suhrcke, Martin McKee, Regina Sauto Arce, Svetla Tsoleva, Jorgen Mortesen. The contribution of health to the economy in the European Union. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2005
 - [10] Mariapia Mendola, Caryn Bredenkamp, Michele Gagnolati. The Impoverishing Effect of Adverse Health Events: Evidence from the Western Balkans. Washington, D.C.:WB; Decembre 2007
 - [11] Pablo Gottret, George Schieber. Health Financing Revisited A practitioner's Guide. Washington, D.C.:WB; 2006
 - [12] Pia Schneider. Provider Payment Reforms: Lessons from Europe and America for South Eastern Europe. Washington, D.C.:WB; October, 2007
 - [13] World Health Organization, The world health reeport 2007:a safer future:global public health security in the 21st century. Geneva: WHO; 2007
 - [14] William Hisao, Peter S. Heller. What Should Macroeconomists Know about Health Care policy? Washington, D.C.:IMF; 2007
 - [15] William Savedoff. How Much Should Countries Spend on Health? Geneva: WHO; 2003

СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ

Табела 1: Основни макроекономски индикатори

		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2008**
Реален БДП	%	4,5	-4,5	0,9	2,8	4,1	4,1	4,0	5,9	5,0
БДП	ЕУР мил.	3.893	3.839	4.001	4.105	4.325	4.676	5.082	5.782	6.515
Инфлација (просек)	%	5,8	5,5	1,8	1,2	-0,4	0,5	3,2	2,3	8,3
„Инфлација (крај на период)“	%	6,1	3,7	1,1	2,6	-1,9	1,2	2,9	6,1	4,1
БДП дефлатор	%	8,2	3,6	3,4	0,3	1,3	3,8	3,2	7,4	7,3
Буџетско салдо (централен буџет и фондови)	% БДП	2,5	-6,3	-5,6	-1,0	0,0	0,2	-0,5	0,6	-1,0
Девизен курс, просек	ДЕН/1USD	65,9	68,1	64,7	54,3	49,4	49,3	48,8	44,7	41,0
Девизен курс, просек	ДЕН/1ЕУР	60,7	60,9	61,0	61,3	61,3	61,3	61,2	61,2	61,2
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1USD	65,3	69,2	58,6	49,9	45,9	51,7	46,5	42,0	45,7
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1ЕУР	60,8	61,0	61,1	61,3	61,4	61,2	61,2	61,2	61,4
Извоз (Ф.О.Б.)	ЕУР мил.				1.203	1.345	1.643	1.903	2.442	2.684
Увоз (Ф.О.Б.)	ЕУР мил.				1.956	2.259	2.501	2.923	3.616	4.420
Трговски биланс	ЕУР мил.				-753	-914	-859	-1.021	-1.175	-1.736
- како % од БДП	%				-18,3	-21,1	-18,4	-20,1	-20,3	-26,6
Биланс на тековна сметка	ЕУР мил.				-168	-363	-121	45	-415	-851
- како % од БДП	%				-4,1	-8,4	-2,6	0,9	-7,2	-13,1
Девизни резерви	ЕУР мил.	0,77	0,88	0,70	0,72	0,72	1,12	1,42	1,56	1,58
Покривање на увозот (резерви/увоз)	месеци	3,7	4,7	4,0	3,9	3,3	3,6	4,2	4,0	3,3
Бруто надворешен долг ¹⁾	ЕУР мил.					2.071	2.518	2.495	2.712	3.318
- како % од БДП	%					47,9	53,9	49,1	46,9	51,5
Странски директни инвестиции	ЕУР мил.				100	261	77	346	506	413
- како % од БДП	%				2,4	6,0	1,6	6,8	8,8	6,3

* Претходни податоци

** Проценети податоци

Извор: Државен завод за статистика, Министерство за финансии и Народна банка на Република Македонија

Табела 2: Одбрани макроекономски индикатори во одделни транзициски економии

	Реален БДП				Потрошувачки цени				Тековна сметка (салдо) 2			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
Централна и Источна Европа	6,0	6,6	5,4	2,9	5,6	5,7	6,1	8,0	-4,8	-6,5	-7,7	-7,6
Бугарија	6,2	6,3	6,2	6,0	6,0	7,4	7,6	12,0	-12,4	-18,4	-25,1	-24,4
Чешка	6,3	6,8	6,0	3,2	1,8	2,5	2,9	6,3	-1,3	-2,6	-3,2	-3,1
Естонија	9,2	10,4	6,3	-3,6	4,1	4,4	6,6	10,4	-10,0	-16,7	-18,1	-9,2
Унгарија	4,0	4,0	1,1	0,6	3,6	3,9	7,9	6,1	-7,5	-7,5	-6,4	-7,8
Латвија	10,6	12,2	10,0	-4,6	6,9	6,6	10,1	15,3	-12,5	-22,5	-22,6	-13,2
Литванија	7,8	7,8	8,9	3,0	2,7	3,8	5,8	11,1	-7,1	-10,7	-14,6	-11,6
Полска	3,6	6,2	6,7	4,8	2,1	1,0	2,5	4,2	-1,2	-2,7	-4,7	-5,5
Романија	4,1	7,9	6,2	7,1	9,0	6,6	4,8	7,8	-8,9	-10,4	-13,9	-12,6
Словачка	6,5	8,5	10,4	6,4	2,8	4,3	1,9	3,9	-8,5	-7,1	-5,4	-6,3
Словенија	4,3	5,9	6,8	3,5	2,5	2,5	3,6	5,7	-1,7	-2,5	-4,2	-5,9
Хрватска	4,2	4,7	5,5	2,4	3,3	3,2	2,9	6,1	-5,8	-6,7	-7,6	-9,4
Малта	3,7	3,2	3,6	1,6	2,5	2,6	0,7	4,7	-8,7	-9,2	-6,1	-6,3
Турција	8,4	6,9	4,7	1,1	8,2	9,6	8,8	10,4	-4,6	-6,0	-5,8	-5,7

* Годишен просек,

** Процент од БДП

Извор: World Economic Outlook, IMF, Washington D.C., April 2009

Табела 3: Бруто домашен производ
(реални стапки на раст, квартал во однос на ист квартал претходна година 2000-2008)

		Земјоделство, лов, шумарство и рибарство	Вадење руд и камен, преработувачка индустрија и снабдување со електрична енергија, гас и вода	Градежништво	Трговија на големо и трговија на мало	Хотели и ресторани	Сообраќај, складирање и врски	Финансиско посредување, активности во врска со недвижен имот, изнајмување и импутирани станарини	Јавна управа и одбрана, социјална заштита, образование, здравство и социјална работа	Импутирани банкарски услуги	Додадена вредност	Нето-даноци на производство	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД
		A+B	B+Г+Д	Г	Е	Ж	З	З+И+ЛБ	Ј+К+Л+Н				
2000	I	2,4	16,3	4,1	37,7	-7,1	13,4	2,4	1,0	0,5	11,4	15,1	12,0
	II	3,6	17,1	-9,9	4,6	-14,8	11,1	2,5	1,3	0,8	5,6	9,0	6,1
	III	1,2	1,8	5,3	-8,7	-9,6	10,1	2,7	-0,8	1,9	0,6	3,9	1,0
	IV	-3,1	4,5	12,5	-12,7	-13,1	0,7	3,2	-1,1	3,7	-0,3	3,0	0,2
	99/00	1,0	9,4	2,6	3,0	-11,3	8,5	2,7	0,1	1,7	4,1	7,5	4,5
2001	I	-6,9	-2,8	0,7	-18,9	6,7	-4,8	3,0	-8,7	-6,9	-6,2	-6,9	-6,3
	II	-12,5	-4,7	-4,9	4,5	-7,1	-7,2	2,6	-5,1	-8,5	-3,8	-4,4	-3,9
	III	-13,3	-10,6	-22,9	4,4	-14,7	-11,1	1,4	0,8	-13,1	-6,2	-6,9	-6,4
	IV	-10,3	-0,5	-22,8	9,7	-0,1	-9,9	1,3	3,7	-13,5	-1,5	-2,2	-1,6
	00/01	-10,8	-4,6	-14,4	-0,8	-4,5	-8,3	2,1	-2,3	-10,5	-4,4	-5,1	-4,5
2002	I	-5,6	-10,1	-7,0	6,0	-1,0	-3,4	-2,8	10,0	-2,5	-1,8	1,1	-1,3
	II	-2,5	-3,5	0,7	4,6	16,1	-6,7	-4,1	4,7	1,7	-0,9	2,0	-0,4
	III	-1,6	-1,3	5,3	4,2	32,2	-0,5	-4,1	0,8	6,2	0,3	3,2	0,8
	IV	1,8	10,2	1,4	6,8	18,8	3,5	-3,7	-0,8	2,2	3,6	6,6	4,1
	02/01	-2,0	-0,8	0,6	5,4	16,7	-1,8	-3,7	3,5	1,8	0,4	3,3	0,9
2003	I	3,2	3,9	8,8	1,8	14,2	-2,7	-4,4	5,7	4,4	2,3	-0,5	1,8
	II	3,5	4,0	8,1	2,2	6,7	5,2	-3,7	6,5	-3,2	3,5	0,7	3,0
	III	6,5	15,0	13,8	1,1	11,1	0,5	-3,0	4,9	-4,3	5,9	3,1	5,4
	IV	6,2	-0,7	21,6	2,0	7,0	-0,9	-3,3	2,7	-1,6	1,7	-1,0	1,2
	03/02	4,8	5,0	13,3	1,8	9,6	0,4	-3,6	4,9	-1,2	3,3	0,6	2,8
2004	I	4,5	0,7	2,7	13,3	-11,2	-7,6	11,5	0,0	10,4	3,4	3,4	3,4
	II	6,3	0,7	10,1	14,9	-8,4	-5,0	12,4	-0,4	13,2	4,8	4,8	4,8
	III	6,7	1,3	6,6	16,6	-14,2	-4,7	12,0	-1,3	13,7	4,6	4,6	4,6
	IV	7,3	-5,0	8,6	17,6	-10,7	-2,2	11,2	-0,8	12,6	3,4	3,4	3,4
	04/03	6,2	-0,8	7,4	15,7	-11,3	-4,8	11,8	-0,6	12,5	4,0	4,4	4,1
2005	I	1,1	0,6	-4,1	2,7	-1,3	10,7	-2,9	3,7	17,5	1,2	14,2	3,0
	II	0,7	8,7	-3,3	5,0	3,2	11,7	-2,4	3,4	20,1	3,3	16,5	5,1
	III	-0,1	1,8	3,0	5,4	3,3	12,4	-1,9	5,1	18,5	2,4	15,6	4,2
	IV	-1,0	0,0	6,0	5,4	0,2	7,1	-0,3	6,5	31,6	2,1	15,3	4,0
	05/04	0,1	2,7	0,9	4,7	1,5	10,4	-1,9	4,7	21,9	2,3	15,4	4,1
2006*	I	2,4	-0,8	36,2	23,9	6,3	18,7	4,8	2,4	43,1	7,1	4,6	6,7
	II	8,5	0,7	29,8	-0,7	8,8	8,5	9,5	1,3	18,9	5,0	-3,9	3,4
	III	6,7	5,6	8,3	10,0	7,6	6,1	11,2	2,0	10,1	6,8	-4,1	4,8
	IV	2,4	3,5	-10,3	-1,1	7,2	9,8	12,1	3,3	10,3	3,1	-8,1	1,1
	06/05	5,0	2,4	12,9	7,3	7,5	10,6	9,4	2,3	20,3	5,4	-3,1	3,9
2007*	I	7,2	16,0	-1,6	-2,9	4,1	6,8	9,0	1,8	19,0	6,0	7,1	6,1
	II	1,0	3,9	1,6	8,3	16,2	7,9	7,9	2,7	19,4	4,6	5,5	4,8
	III	-5,1	6,3	5,9	7,3	14,1	6,3	9,7	2,6	21,3	4,8	6,7	5,2
	IV	-8,8	9,5	7,6	12,6	7,8	12,3	7,0	2,5	8,5	6,1	13,5	7,3
	07/06	-3,0	8,6	3,9	6,5	10,9	8,4	8,4	2,4	16,8	5,4	8,3	5,9
2008**	I	4,2	7,4	14,8	9,2	15,1	3,5	6,6	3,0	4,8	6,7	0,5	5,6
	II	7,2	10,9	12,6	11,1	3,8	1,7	5,1	2,9	12,1	7,3	3,6	6,7
	III	9,7	10,8	5,6	8,0	5,2	0,1	0,0	3,7	13,4	5,6	6,5	5,8
	IV	6,9	-8,6	23,0	5,3	9,4	-3,9	-0,4	4,0	15,8	0,8	8,3	2,1
	08/07	7,1	4,7	13,7	8,3	7,8	0,2	2,8	3,4	11,6	5,0	5,0	5,0

* Претходни податоци

** Проценети податоци

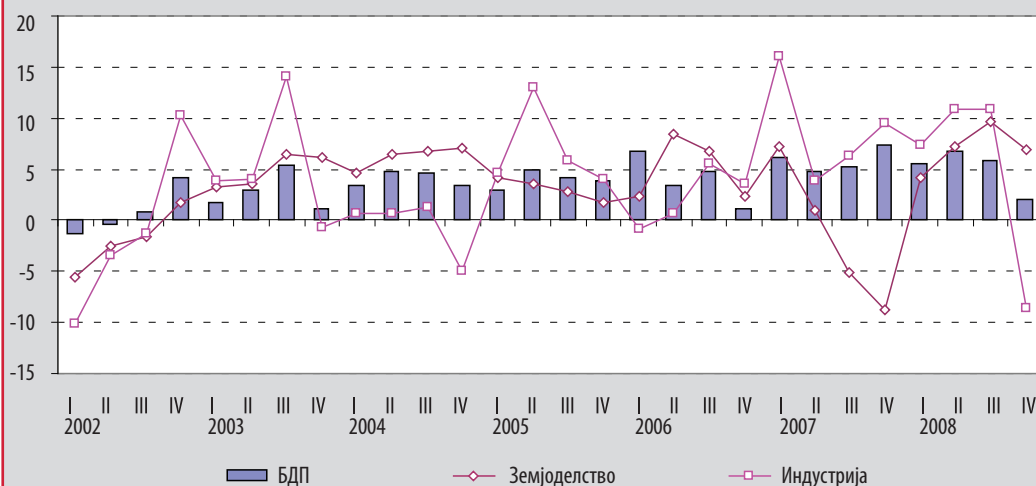
Извор: Државен завод за статистика

Табела 4: Основни краткорочни трендови
процентуална промена во однос на истиот период од претходната година, освен ако не е поинаку назначено

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007				2008			
								K-1	K-2	K-3	K-4	K-1	K-2	K-3	K-4
РЕАЛЕН СЕКТОР															
реални промени															
Бруто домашен производ	4,6	-4,5	0,9	2,8	4,1	4,1	4,0	6,1	4,8	5,2	7,3	5,9	5,6	6,7	5,8
Индустриско производство	3,5	-3,1	-0,8	6,6	-2,1	7,0	3,6	11,6	-2,8	1,1	6,2	3,7	6,4	12,0	13,0
номинални промени															
Бруто инвестиции	23,1	-15,6	17,6	0,0	12,8	4,6	14,7	29,0	-20,7	55,0	50,0	26,0	90,9	103,9	-28,8
Цени															
Трошоци на живот	5,8	5,5	1,8	1,2	-0,4	0,5	3,2	0,7	1,1	2,4	4,8	2,3	9,5	9,9	8,5
Цени на производи на индустриски производи	8,9	2,0	-0,9	-0,3	0,9	3,2	4,5	1,0	0,3	1,1	4,1	2,5	10,5	13,6	15,2
Конкурентност на индустријата															
Продуктивност	6,0	0,5	3,0	13,1	3,9	11,8	6,4	17,4	1,7	2,8	6,2	7,0	7,3	12,2	13,9
Трошоци за работна сила по единица производ	-4,7	-0,7	0,2	-10,3	0,7	-11,8	-3,2	-10,6	4,6	0,7	2,2	-0,8	1	-3,6	-5,8
Реални трошоци за работна сила по единица производ	-12,5	-2,7	1,1	-10,1	-0,4	-15,1	-7,6	-10,4	6,0	1,5	-1,8	-1,2	-9,8	-17,0	-20,3
Берзански цени на најважните извозни и увозни производи															
цени во САД \$															
Сурова нафта - брент	28,3	24,4	25,0	28,9	38,3	54,4	65,4	58,1	68,7	75,0	88,9	72,7	96,7	122,4	115,6
Јагнешко месо (ц/кг)	261,9	291,2	330,3	388,4	461,4	443,3	403,6	402,1	399,3	416,5	437,9	413,9	453,6	493,0	447,3
Никел	86380	5944,7	6,7720	96290	13823,4	14,7440	242540	41,4400	480330	302050	292190	372260	28957,0	256800	18961
Бакар	18130	15783	1,5590	1,7790	2,8660	3,6790	6,7220	5,9330	7,6410	7,7120	7,1880	7,1180	7,7960	8,4400	7680
Олово	45,4	47,6	45,3	51,5	88,7	97,6	129,0	178,7	217,6	314,3	321,5	258,0	289,9	230,7	191,2
Цинк	112,8	88,6	77,9	82,8	104,8	138,1	327,5	345,6	366,4	322,7	262,3	324,3	243,0	211,3	177,0
Ладно валани челични лимови	385,8	299,2	328,3	444,6	607,1	733,3	693,8	650,0	650,0	650,0	650,0	650,0	762,5	900,0	1100,0
Топло валани челични лимови	295,8	216,5	246,7	320,2	502,5	633,3	600,0	550,0	550,0	550,0	550,0	550,0	700,0	833,3	1000,0
НАДВОРЕШЕН СЕКТОР															
номинални промени изразени во евра															
Извоз на стоки (ФОБ)		-10,0	-8,9	2,4	11,4	25,1	27,6	48,4	37,7	9,8	22,2	27,6	9,4	14,6	23,2
Увоз на стоки (ЦИФ)		-16,6	11,2	-3,2	15,4	10,7	27,4	32,5	11,2	18,4	44,5	27,4	31,3	41,9	32,2
Трговски биланс (милиони евра)	-835	-600	-928	-831	-1,008	-960	-1,0620	-243,6	-230,6	-317,8	-556,7	-1,3490	-442,3	-503,0	-474,7
Тековна сметка на Платниот биланс (милиони евра) fob				-168	-363	-121,0	-450	-21,6	-11,4	-54,4	-327,4	-414,8	-173,0	-210,0	-670
Промена во девизните резерви (милиони евра)				38,6	15,8	347,9	297,6	-5,2	-11,2	101,3	-5,6	101,7	-8,0	23,5	127,6
Бруто надворешен долг (крај на период, во милиони евра)					2816,0	2,9700	3,2860	3,288,9	3,294,1	3,533,2	3,983,7	3,983,7	2,745,2	3,008,7	3,242,6
															3,318,4

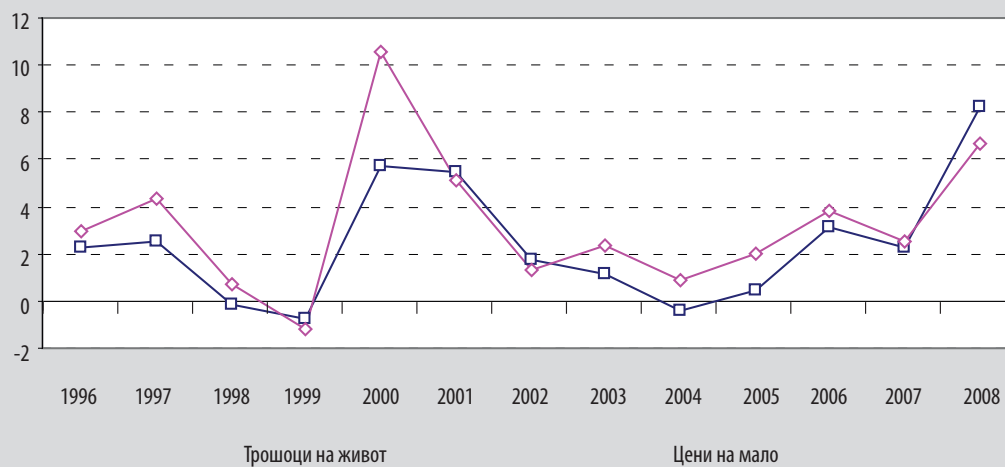
[illegible]

Извор: Државен завод за статистика, Народна банка на Македонија, Министерство за финансии, Министерство за труд и социјална политика, Агенција за вработување, World Development Prospects (Pink Sheets)

График 1: Бруто домашен производ
(Реални стапки на пораст К/К-4)

Бруто домашен производ*	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
во милиони САД \$**	2377	2815	2955	3157	3340	3588	3706	3872	4119	4298	4534	4892	5407
по глава на жител, во САД \$**	1209	1420	1480	1573	1656	1771	1821	1917	2032	2114	2226	2398	2646

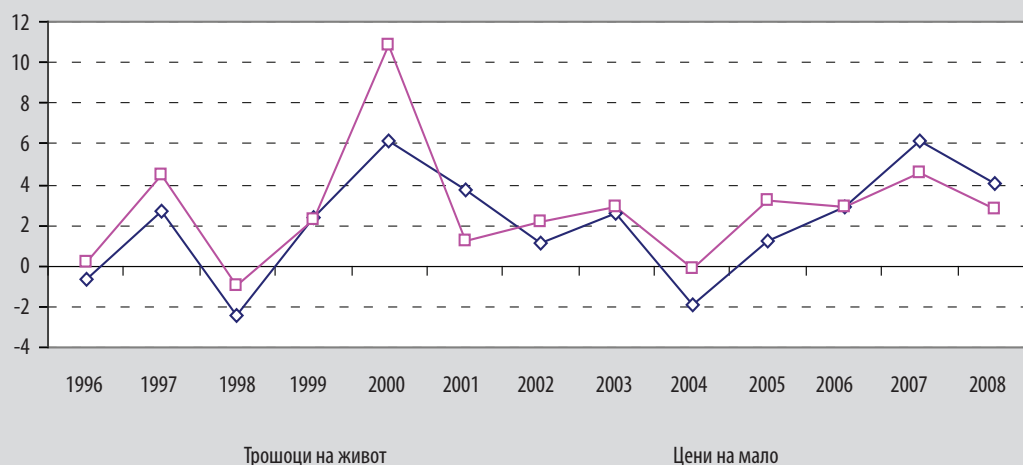
*Податоците за 2006 година се претходни, **Конверзијата е направена со методот на ценовно прилагоден курс

График 2: Инфлација
(просечна стапка, во проценти)

годишен просек, во проценти

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Трошоци на живот	2,3	2,6	-0,1	-0,7	5,8	5,5	1,8	1,2	-0,4	0,5	3,2	2,3	8,3
Цени на мало	3,0	4,4	0,8	-1,1	10,6	5,2	1,4	2,4	0,9	2,1	3,9	2,6	6,7

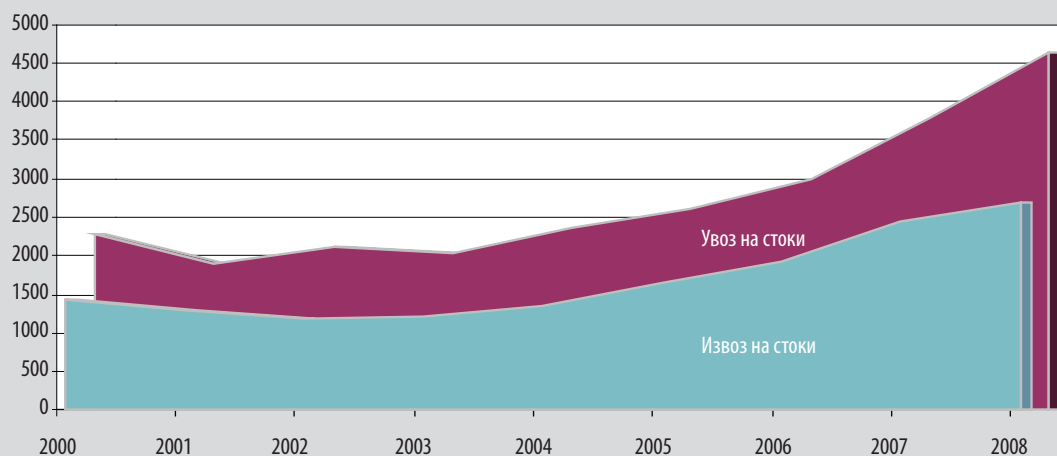
График 3: Инфлација
(на крај година, во проценти)

крај на година, во проценти

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Трошоци на живот	-0,7	2,7	-2,4	2,4	6,1	3,7	1,1	2,6	-1,9	1,2	2,9	6,1	4,1
Цени на мало	0,2	4,5	-1	2,3	10,8	1,2	2,2	2,9	-0,1	3,2	2,9	4,6	2,8

График 4: Надворешна трговска размена
(во милиони евра)

во милиони евра

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Извоз на стоки (FOB)	1436,4	1293,3	1178,3	1207,1	1345,9	1644	1917	2446	2689,2
Увоз на стоки (CIF)	2271,2	1893,4	2105,9	2038,2	2353	2604	2979	3795	4643,4
Салдо	-834,8	-600,1	-927,6	-831,1	-1039	-960	-1062	-1349	-1954,2

Табела 5: Надворешно - трговска размена по земји

		Вкупно			Германија			Србија		
		Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
2003		1.207,1	2.038,2	-831,1	247,2	268,7	-21,5	242,1	188,1	54,1
2004		1.345,9	2.354,0	-1.008,1	254,3	295,5	-41,2	279,3	196,2	83,2
2005		1.644,4	2.604,9	-960,5	292,1	271,1	20,9	372,0	212,5	159,5
2006		1.917,5	2.962,7	-1.045,2	302,0	288,4	13,6	455,9	224,7	231,2
2007		2.446,4	3.795,0	-1.348,6	352,7	381,3	-28,6	465,3	324,4	140,8
2008		2.689,2	4.643,4	-1.954,2	381,9	443,6	-61,7	631,4	360,9	270,5
2006	K1	377,0	606,2	-229,2	73,8	61,7	12,2	73,4	40,9	32,6
	K2	467,1	785,5	-318,5	70,3	77,8	-7,6	112,8	57,0	55,9
	K3	552,1	761,7	-209,6	78,8	71,5	7,3	139,3	58,6	80,7
	K4	521,4	809,3	-287,9	79,1	77,4	1,7	130,3	68,3	62,0
2007	K1	559,4	803,0	-243,6	88,0	78,6	9,4	101,4	58,0	43,4
	K2	643,2	873,8	-230,6	78,0	91,5	-13,4	110,0	71,2	38,8
	K3	606,3	924,1	-317,8	95,7	89,3	6,4	125,5	79,3	46,2
	K4	637,3	1.194,1	-556,7	91,0	122,0	-31,0	128,4	116,0	12,4
2008	K1	612,3	1.054,1	-441,8	102,9	93,0	9,9	133,6	90,3	43,2
	K2	737,3	1.239,3	-502,0	94,4	116,6	-22,2	179,8	91,5	88,4
	K3	747,0	1.221,8	-474,8	97,4	104,4	-7,0	179,5	88,4	91,1
	K4	592,6	1.128,2	-535,6	87,1	129,5	-42,4	138,5	90,7	47,8
2007	I	160,8	257,9	-97,0	25,4	25,2	0,2	28,0	19,2	8,7
	II	175,9	260,9	-85,0	31,3	27,5	3,7	30,7	17,6	13,1
	III	222,7	284,2	-61,5	31,3	25,8	5,5	42,7	21,1	21,6
	IV	201,5	294,2	-92,7	23,4	28,2	-4,8	36,5	23,1	13,4
	V	212,2	279,3	-67,1	25,4	30,7	-5,3	38,4	23,4	15,0
	VI	229,5	300,3	-70,8	29,3	32,6	-3,3	35,0	24,7	10,4
	VII	196,6	328,3	-131,7	29,1	32,5	-3,5	36,3	24,2	12,1
	VIII	215,3	289,5	-74,2	31,9	26,0	6,0	49,7	26,9	22,8
	IX	194,5	306,4	-111,8	34,7	30,8	3,9	39,5	28,2	11,3
	X	216,0	434,3	-218,4	27,0	43,9	-16,9	43,3	51,7	-8,4
	XI	208,5	371,5	-162,9	30,3	40,3	-9,9	40,2	31,7	8,5
	XII	212,9	388,3	-175,4	33,6	37,8	-4,2	44,9	32,6	12,4
2008	I	182,2	308,4	-126,1	33,5	25,2	8,3	39,4	24,7	14,7
	II	215,1	374,3	-159,2	34,2	33,1	1,1	43,7	37,4	6,3
	III	215,0	371,4	-156,5	35,2	34,7	0,4	50,5	28,3	22,2
	IV	228,5	385,6	-157,1	30,2	40,1	-9,9	53,2	29,4	23,8
	V	259,7	413,9	-154,1	33,5	36,6	-3,2	70,5	30,6	39,9
	VI	249,1	439,9	-190,8	30,7	39,8	-9,1	56,1	31,5	24,6
	VII	275,7	459,4	-183,7	34,0	41,9	-8,0	60,6	34,7	25,8
	VIII	228,3	386,6	-158,3	30,1	27,5	2,6	63,0	27,1	35,9
	IX	243,0	375,8	-132,7	33,3	35,0	-1,7	55,9	26,5	29,3
	X	229,0	422,8	-193,8	28,0	40,1	-12,1	57,4	31,1	26,4
	XI	191,3	367,5	-176,2	30,1	49,5	-19,5	44,1	26,8	17,3
	XII	172,2	337,9	-165,6	29,0	39,9	-10,9	37,0	32,9	4,2

во милиони евра

Бугарија			Италија			Грција			Русија		
Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
22,8	132,1	-109,2	84,9	108,2	-23,3	159,2	268,2	-109,0	12,1	156,8	-144,7
41,3	169,0	-127,7	107,9	135,8	-27,8	184,0	227,5	-43,6	15,8	217,2	-201,3
61,7	188,3	-126,6	136,6	156,7	-20,1	252,0	239,9	12,1	17,3	344,2	-326,9
103,2	198,1	-94,9	195,9	178,0	18,0	302,3	248,5	53,8	21,2	459,2	-438,0
176,2	194,1	-17,8	253,0	220,6	32,4	306,5	301,5	5,0	17,2	466,8	-449,6
253,5	221,6	31,9	219,3	260,4	-41,2	357,5	346,1	11,4	22,6	623,7	-601,1
16,4	40,7	-24,3	44,2	34,3	9,9	50,1	52,1	-2,0	5,0	114,4	-109,4
24,7	58,6	-33,9	44,8	48,9	-4,1	78,3	71,8	6,5	5,2	78,7	-73,5
29,6	47,9	-18,3	49,1	45,1	4,0	94,7	59,5	35,2	6,5	118,0	-111,5
32,5	50,9	-18,4	57,8	49,6	8,2	79,2	65,1	14,1	4,5	148,1	-143,6
37,2	41,6	-4,5	56,3	41,4	14,9	74,1	73,6	0,5	3,7	120,3	-116,5
42,4	41,8	0,6	75,8	64,9	10,9	82,2	77,4	4,8	3,9	73,4	-69,4
47,8	49,1	-1,3	55,8	49,5	6,3	69,7	74,3	-4,7	5,0	125,1	-120,1
48,9	61,6	-12,7	65,1	64,7	0,3	80,5	76,2	4,4	4,6	148,1	-143,5
63,1	51,4	11,7	49,8	49,9	-0,1	82,9	73,9	9,1	3,8	182,2	-178,4
70,2	52,5	17,8	47,8	74,2	-26,4	114,4	93,3	21,2	5,0	177,3	-172,3
71,6	62,5	9,1	59,5	59,6	-0,1	103,2	92,3	10,9	5,4	162,8	-157,4
48,5	55,3	-6,7	62,3	76,8	-14,5	56,9	86,7	-29,7	8,4	101,4	-93,0
9,8	11,6	-1,8	19,6	13,0	6,5	21,3	20,8	0,4	1,1	37,4	-36,3
12,0	15,1	-3,1	13,0	12,7	0,3	22,9	23,5	-0,5	1,5	41,0	-39,5
15,4	15,0	0,4	23,7	15,7	8,0	29,9	29,3	0,6	1,2	41,9	-40,7
12,7	12,4	0,3	25,9	21,3	4,6	25,9	24,9	1,0	1,2	37,1	-35,9
13,8	15,8	-2,0	20,1	20,8	-0,7	28,1	26,2	1,9	1,2	13,6	-12,4
15,9	13,6	2,3	29,9	22,8	7,0	28,3	26,3	2,0	1,6	22,7	-21,1
14,8	13,7	1,1	26,2	20,8	5,4	23,7	27,8	-4,1	1,7	47,3	-45,6
17,6	16,3	1,3	18,3	15,3	3,0	18,0	20,0	-2,0	2,1	33,3	-31,2
15,4	19,1	-3,7	11,4	13,4	-2,0	27,9	26,5	1,5	1,1	44,5	-43,3
15,4	32,0	-16,5	20,8	20,6	0,2	32,0	25,0	7,0	1,6	44,6	-43,0
18,3	15,4	2,9	22,6	21,4	1,2	29,0	25,7	3,3	1,3	45,4	-44,1
15,2	14,2	0,9	21,7	22,7	-1,0	19,5	25,5	-6,0	1,7	58,2	-56,5
20,4	14,5	5,9	15,2	12,3	2,9	23,7	24,1	-0,4	0,9	61,9	-61,0
18,9	18,0	0,9	17,2	17,8	-0,5	32,3	24,3	8,0	1,2	66,5	-65,3
23,8	18,8	5,0	17,3	19,8	-2,5	26,9	25,4	1,5	1,7	53,8	-52,1
23,9	19,0	4,9	13,9	22,4	-8,5	32,7	29,6	3,1	1,7	58,8	-57,1
23,5	14,8	8,8	15,5	23,2	-7,7	37,6	32,2	5,4	1,5	53,6	-52,0
22,8	18,7	4,1	18,3	28,6	-10,3	44,1	31,4	12,7	1,8	64,9	-63,2
26,3	23,8	2,4	27,7	26,5	1,2	44,6	37,0	7,7	1,6	65,3	-63,7
23,1	20,7	2,4	10,7	15,5	-4,7	27,9	29,1	-1,2	2,0	63,6	-61,6
22,2	17,9	4,2	21,1	17,6	3,5	30,6	26,2	4,4	1,8	33,9	-32,2
20,7	21,6	-0,8	20,4	27,5	-7,2	23,8	31,7	-7,9	2,1	56,8	-54,7
16,2	15,6	0,6	22,7	21,6	1,1	16,9	26,1	-9,2	3,5	30,4	-26,9
11,6	18,1	-6,5	19,2	27,7	-8,4	16,3	28,8	-12,6	2,8	14,2	-11,4

Табела 6: Платен биланс на Република Македонија¹

во милиони евра

	2003	2004	2005	2006	K1/2007	K2/2007	K3/2007	K4/2007	2007	K1/2008	K2/2008	K3/2008	K4/2008	2008
ТЕКОВНИ ТРАНСАКЦИИ														
Стоки, нето	-168,2	-362,7	-121,3	-44,9	-20,3	-10,2	-52,9	-331,5	-414,8	-173,0	-210,1	-67,0	-401,0	-851,2
Извоз, f.o.b. ²	-753,0	-914,3	-858,5	-1020,4	-211,5	-208,2	-298,9	-456,3	-1174,8	-371,0	-460,3	-416,2	-489,1	-1736,7
Увоз, f.o.b. ²	1203,2	1345,0	1642,9	1902,7	558,7	641,8	605,1	635,9	2441,5	611,6	735,8	745,2	591,6	2684,2
Услуги, нето	-1956,2	-2259,3	-2501,4	-2923,1	-770,2	-849,9	-904,0	-1092,2	-3616,3	-982,6	-1.196,1	-1.161,4	-1080,7	-4420,9
Доход, нето	-6,1	-43,4	-24,7	22,2	-1,2	1,1	23,3	2,4	25,5	-0,8	-8,9	28,3	-18,7	0,0
од кој: камата, нето	-55,3	-33,2	-91,5	-28,4	-31,7	-70,5	-99,1	-76,5	-277,7	23,2	0,0	-14,3	-102,3	-93,4
Тековни трансфери, нето	-27,7	-20,9	-20,7	-19,4	-2,0	-5,1	-2,5	-8,3	-17,9	-5,8	-11,7	-10,2	-18,5	-46,2
Тековни трансфери, нето	646,1	628,2	853,3	981,8	224,1	267,4	321,8	198,9	1012,1	175,5	259,1	335,2	209,1	978,9
Официјални	89,4	55,5	53,4	58,7	8,6	17,1	10,7	-12,4	23,9	7,7	21,5	10,9	7,9	47,9
Приватни	556,8	572,8	799,9	923,1	215,5	250,3	311,1	211,3	988,2	167,9	237,6	324,3	201,3	931,0
КАПИТАЛНА И ФИНАНСИСКА СМЕТКА														
Капитална сметка, нето	193,9	347,1	127,7	38,0	20,6	18,7	71,0	337,3	447,6	184,9	219,5	57,8	390,5	852,6
Капитални трансфери, нето	-5,8	-3,8	-1,7	-0,8	-0,7	2,0	4,3	-1,9	3,7	-1,0	-2,7	-0,6	-8,5	-12,8
Официјални	-5,8	-3,8	-1,7	-0,8	-0,7	2,1	1,2	-1,3	1,2	-1,0	1,0	-0,6	-1,0	-1,6
Официјални	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Други	-5,8	-3,8	-1,7	-0,8	-0,7	2,1	1,2	-1,3	1,2	-1,0	1,0	-0,6	-1,0	-1,6
Стекување/располагање со непроизв., нефинансиски средства	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,1	-0,6	2,5	0,0	-3,7	0,0	-7,5	-11,2
Финансиска сметка, нето	199,7	350,9	129,4	38,8	21,3	16,7	66,7	339,3	444,0	185,9	222,2	58,4	399,0	865,5
Директни инвестиции, нето	100,1	259,7	74,9	344,7	88,0	151,6	100,4	166,9	506,9	130,0	128,4	90,0	73,6	422,0
Портфолио инвестиции, нето	49	95	200,2	73,1	20,5	45,6	28,0	20,2	114,4	-8,3	-11,2	-7,7	-23,5	-50,6
Други инвестиции, нето	133,3	97,6	202,2	-81,4	-92,5	-169,2	39,7	146,5	-75,5	56,1	128,5	103,8	154,1	442,4
Трговски кредити, нето	67,4	71,0	105,9	2,9	-38,1	-75,9	-1,0	86,0	-29,0	-14,6	63,1	-12,4	-11,5	24,6
Заеми, нето	50,3	6,1	100,2	-22,3	-42,1	-135,7	13,9	35,3	-128,7	-1,5	47,9	59,7	66,4	172,4
Валутни и депозити, нето	5,9	-2,3	-20,3	-83,7	-16,8	20,2	12,8	-10,3	5,9	60,8	7,7	52,0	87,0	207,5
од кои: монетарна власт, нето	15,5	23,2	0,0	-5,7	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	10,7	5,9	0,0	-0,5	16,0
комерцијални банки, нето	-44,8	-84,4	22,4	-10,4	-3,8	41,2	26,9	4,2	68,5	47,2	9,2	41,0	137,2	234,6
население, нето	35,1	58,9	-42,7	-67,6	-12,9	-20,9	-14,0	-14,5	-62,3	2,9	-7,4	11,0	-49,7	-43,2
Други, нето	9,8	22,8	16,5	21,7	4,5	22,2	13,9	35,6	76,2	11,4	9,7	4,5	12,3	37,9
“Бруто официјални резерви (“-” значи зголемување)” ³	-38,6	-15,9	-347,9	-297,6	5,3	-11,3	-101,4	5,6	-101,8	8,0	-23,5	-127,6	194,8	51,6
ГРЕШКИ ПРОПУСТИ	-25,7	15,6	-6,4	6,9	-0,3	-8,5	-18,1	-5,9	-32,8	-11,8	-9,3	9,2	10,5	-1,5

^{1/} Претходни податоци

а. во ноември 2007 година извршена е ревизија на временската серија 1997-2006 година

б. во април 2005 година извршена е ревизија на временската серија 2003-2004 година

в. во октомври 2004 година ревизирана е временската серија 2002-2003 година

г. во август 2004 година ревизирана е временската серија 2002-2003 година

д. во јануари 2004 година извршена е ревизија кај следниве ставки: стоки, услуги, тековни трансфери, трговски кредити и директни инвестиции

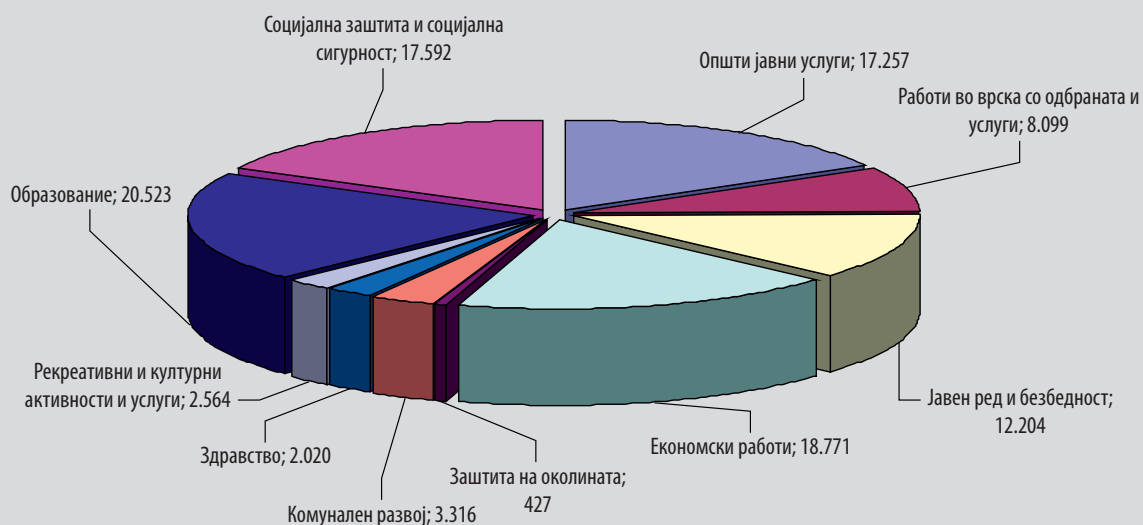
е. во август 2003 година ревизирана е временската серија 1997-2002 година: промените кај категориите услуги, доход и директни инвестиции

^{2/} Увозот е прикажан на ф.о.б. паритет согласно V издание на прирачникот за платен биланс од ММФ. Пресметката на ц.и.ф. -ф.о.б. факторот како процент од увозот ц.и.ф. по години изнесува: 1993-200%, 1994-200%, 1995-200%, 1996-14%, 1997-10%, 1998-5,02%, 1999-4,86%, 2000-3,9%, 2001-4,2%, 2002-3,8%, 2003-4,06%, 2004, 2005 и 2006-4,14%.^{3/} Без монетарно злато и курсни разлики “Добиењето средства од суцесијата на поранешната СОРП во јуни 2001 година во износ од 23,9 милиони УСД долари, во мај 2003 година”

во износ од 17,8 милиони УСД долари и во 2005 година во износ од 14,9 милиони УСД долари, не се платно билансна трансакција заради што истите се вклучени само во состојбите на девизните резерви, а не и во промените

Табела 7: Функционална класификација на расходите на централниот буџет

	Буџет 2005	Буџет 2006	Буџет 2008	Буџет 2005	Буџет 2006	Буџет 2008	Буџет 2005	Буџет 2006	Буџет 2008
	во милиони денари			структура			% од БДП		
ВКУПНО	66.327	91.868	102.773	100,0	100,0	100,0	23,9	31,3	25,5
Општи јавни услуги	5.885	13.609	17.257	8,9	14,8	16,8	2,1	4,6	4,3
Работи во врска со одбраната и услуги	5.885	6.130	8.099	8,9	6,7	7,9	2,1	2,1	2,0
Јавен ред и безбедност	8.398	9.902	12.204	12,7	10,8	11,9	3,0	3,4	3,0
Економски работи	15.877	23.846	18.771	23,9	26,0	18,3	5,7	8,1	4,7
Заштита на околината	368	615	427	0,6	0,7	0,4	0,1	0,2	0,1
Комунален развој	858	3.555	3.316	1,3	3,9	3,2	0,3	1,2	0,8
Здравство	613	1.165	2.020	0,9	1,3	2,0	0,2	0,4	0,5
Рекреативни и културни активности и услуги	1.471	1.968	2.564	2,2	2,1	2,5	0,5	0,7	0,6
Образование	9.869	13.363	20.523	14,9	14,5	20,0	3,6	4,6	5,1
Социјална заштита и социјална сигурност	17.103	17.716	17.592	25,8	19,3	17,1	6,2	6,0	4,4

График 5: Функционална класификација на расходите 2008 година
(во милиони денари)

Табела 8: Буџет на Република Македонија (Централен буџет и буџети на фондови)

	Вкупно 2006	Буџет 2007	Ребаланс Буџет 2007	Втор Ребаланс Буџет 2007	K1	K2	VII	VIII	IX	K3	X	XI	XII
ВКУПНИ ПРИХОДИ	104.101	108.634	114.400	116.118	26.445	27.882	10.825	12.164	9.610	32.599	11.972	10.379	10.332
Даночни приходи и придонеси	90.598	92.824	96.738	98.270	23.478	24.648	9.382	8.624	8.580	26.586	10.776	9.096	8.635
Даночни приходи (Сметка за сопст. приходи)	199	211	211	211	59	45	19	21	6	46	53	21	23
Даноци	59.575	61.511	65.202	66.734	15.755	16.514	6.496	5.916	5.870	18.282	7.989	5.887	5.088
Персонален данок на доход	8.414	7.471	8.046	8.320	1.844	2.006	759	699	762	2.220	748	966	1.109
Данок на добивка	4.708	3.704	5.318	5.721	2.035	1.237	424	403	451	1.278	430	449	469
ДДВ	27.259	30.390	30.996	31.841	7.106	8.150	3.381	2.866	2.721	8.968	4.391	2.549	1.798
Акцизи	12.174	12.627	12.955	13.200	2.780	3.234	1.335	1.297	1.156	3.788	1.188	1.235	1.040
Увозни давачки	7.712	5.519	5.887	5.652	1.502	1.380	417	451	535	1.403	952	490	472
Други даноци	1.213	1.800	2.000	2.000	488	507	180	200	245	625	280	198	200
Придонеси	30.825	31.102	31.325	31.325	7.664	8.089	2.867	2.687	2.704	8.258	2.734	3.188	3.524
Фонд на ПИО	19.948	20.671	20.878	20.878	4.971	5.219	1.842	1.793	1.809	5.444	1.819	2.130	2.353
Агенција за вработување	1.370	1.390	1.390	1.390	343	364	127	122	123	372	126	155	163
Фонд за здравство	9.507	9.041	9.057	9.057	2.350	2.506	898	772	772	2.442	789	903	1.008
Неданочни приходи	10.480	13.755	15.282	15.445	2.521	2.844	1.131	3.443	943	5.517	1.042	1.069	969
Неданочни приходи (Сметка за сопст. приходи)	5.503	6.471	7.055	7.198	1.501	1.455	576	231	479	1.286	619	560	491
Профит од јавни финансиски институции	823	2.370	3.673	3.693	72	368	121	2.889	22	3.032	19	20	21
Административни такси	1.493	1.500	1.500	1.500	419	384	134	118	154	406	161	162	151
Партиципација за здравствени услуги	243	452	472	472	70	78	0	31	50	81	55	53	30
Други административни такси	220	300	300	300	72	68	21	22	24	67	34	38	45
Други неданочни приходи	619	677	672	672	78	72	124	8	88	220	31	100	26
Надоместоци за Фондот за патишта	1.581	1.680	1.610	1.610	309	419	155	144	126	425	123	136	205
Капитални приходи	948	550	564	564	167	151	197	50	54	301	82	68	628
Странски донации	1.423	1.505	1.796	1.819	259	200	100	47	33	180	72	99	96
Приход од отплата на заеми	560	0	20	20	20	39	15	0	0	15	0	47	4
ВКУПНИ РАСХОДИ	105.759	112.027	117.896	119.615	24.144	25.968	9.424	7.873	9.079	26.376	10.373	11.580	18.995
Тековни трошоци	96.524	100.098	103.024	105.307	23.038	24.296	8.174	7.505	8.316	23.995	9.530	9.918	12.918
Плати и надоместоци	23.421	24.852	25.175	24.335	6.025	6.112	2.049	1.846	2.045	5.940	1.820	1.847	1.863
Стоки и услуги	12.903	14.833	16.714	17.166	2.739	3.074	1.203	833	1.102	3.138	1.328	1.444	3.090
Трансфери	56.675	57.279	58.382	61.053	13.715	14.235	4.772	4.713	5.060	14.545	6.039	6.480	7.387
Трансфери (сметка за сопст. приходи)	781	633	912	934	191	164	39	27	40	106	63	48	65
Социјални трансфери	48.830	50.987	50.433	50.468	12.336	12.449	4.193	4.258	4.318	12.769	4.239	4.521	3.677
- Фонд на ПИО	26.734	28.865	28.532	28.532	6.880	6.968	2.342	2.330	2.394	7.066	2.380	2.423	2.468
- Агенција за вработување	2.117	2.058	1.756	1.748	417	437	140	139	132	411	127	132	130
- Социјална помош	4.097	4.131	4.136	4.152	1.026	876	360	368	390	1.118	353	331	343
- Структурни реформи	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- Реформи на јавната администрација	0	4	4	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- Здравствена заштита	15.879	15.929	16.005	16.032	4.013	4.168	1.351	1.421	1.402	4.174	1.379	1.635	736
Други трансфери	6.996	5.601	6.971	9.585	1.171	1.603	536	423	699	1.658	1.728	1.903	3.636
Трошоци за бегалци	70	58	66	66	17	19	4	5	3	12	9	8	9
Каматни плаќања	3.137	2.965	2.753	2.753	559	875	150	113	109	372	343	147	578
Камати по домашен долг	1.082	1.337	982	982	94	455	70	15	41	126	236	54	88
Камати по надворешен долг	2.055	1.628	1.771	1.771	465	420	80	98	68	246	107	93	490
Гаранции	387	169	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Капитални трошоци	9.235	11.929	14.872	14.308	1.106	1.672	1.250	368	763	2.381	843	1.662	6.077
Буџетско салдо	-1.749	-3.393	-3.496	-3.497	2.301	1.914	1.401	4.291	531	6.223	1.599	-1.201	-8.663
Финансирање	1.739	3.393	3.496	3.497	-2.301	-1.914	-1.401	-4.291	-531	-6.223	-1.599	1.201	8.663
Прилив	18.080	14.791	22.239	23.540	3.039	8.944	-1.111	-3.751	-368	-5.230	889	1.398	10.255
Приходи од приватизација	17.774	750	3.241	3.241	662	0	0	0	0	0	0	0	0
Странски заеми	1.673	3.477	3.571	3.571	273	375	547	125	132	804	144	259	1.788
Странски заеми	-5.890	7.014	13.877	15.178	1.985	8.503	-1.269	-3.726	147	-4.848	985	355	8.474
Државни записи	2.019	3.500	1.500	1.500	118	58	-389	-196	-647	-1.232	-240	784	-14
Продажба на акции	2.459	50	50	50	1	8	0	46	0	46	0	0	7
Одлив	16.331	11.398	18.743	20.043	5.340	10.858	290	540	163	993	2.488	197	1.592
Отплата на главница	16.331	11.398	18.743	20.043	5.340	10.858	290	540	163	993	2.488	197	1.592
Надворешен долг	10.944	6.461	12.842	12.842	5.340	7.021	159	540	163	862	797	97	83
Домашен долг	5.387	4.937	5.901	7.201	0	3.837	131	0	0	131	1.691	100	1.509

Табела 9: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување

во милиони денари

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Извршено	2003 Извршено	2004 Извршено	2005 Извршено	2006 Извршено	2007 Извршено	2008 Извршено
ПРИХОДИ	20.717	21.229	22.883	24.289	25.811	28.191	28.983	28.878	31.467	34.028	37.524
Придонес од плати	13.373	14.316	15.722	15.671	15.784	16.882	17.204	17.484	19.369	21.340	24.912
Придонес од доходот	239	311	311	331	283	307	383	388	303	299	337
Приходи од Буџетот на Републиката	3.618	3.266	4.174	5.744	6.961	7.741	8.486	8.291	9.385	10.390	10.180
Приходи од приватен сектор	400	439	404	377	409	394	412	390	244	269	307
Приходи од индивидуални земјоделци	74	65	58	41	61	71	41	39	33	28	30
Приходи од акцизи	691	632	804	716	688	677	661	659	661	682	719
Придонес од Агенцијата за вработување за невработени	961	868	1.101	1.126	1.404	1.536	1.719	1.550	1.230	861	773
Други приходи	122	45	74	73	29	65	57	59	219	152	245
Приходи од дивиденди и од продажба на хартии од вредност	619	245	68	209	192	42	21	18	23	7	21
Пренесени приходи од претходна година	201	201	0	0	0	476	0	0	0	0	0
РАСХОДИ	20.521	20.669	22.940	24.697	25.889	27.740	29.132	29.015	31.204	32.773	38.675
Пензии	17.730	17.756	19.774	21.278	22.255	24.008	25.121	24.969	25.410	26.308	30.875
Редовни пензии	16.912	16.977	18.948	19.041	19.982	21.667	22.824	23.335	24.272	25.304	29.825
Воени пензии	464	458	505	514	518	499	509	479	455	442	479
Земјоделски пензии	354	321	321	297	262	234	217	178	154	130	129
Ретроактивна исплата на 8%	0	0	0	1.167	1.136	1.131	1.027	455	0	0	0
Предвременно пензионирање според Законот од 2000 година	0	0	0	112	103	121	88	90	70	60	70
Предвременно пензионирање според Законот од 2001 година	0	0	0	148	254	262	247	240	178	60	0
Предвременно пензионирање според Законот од 2004 година								91	115	143	182
Разлика за Министерство за внатрешни работи									166	169	190
Транзициони трошоци									1.325	1.877	2.491
Надоместок за телесно оштетување	63	69	72	72	83	80	82	82	82	83	84
Надоместоци од инвалидско осигурување	98	95	94	91	76	98	97	110	138	162	21
Вработување и интернатско сместување на деца инвалиди	15	13	12	7	9	6	6	6	4	1	6
Придонес за здравствена заштита	2.321	2.450	2.672	2.805	2.934	3.184	3.349	3.416	3.582	3.720	4.367
Надоместок на стручната служба	133	132	141	153	165	172	170	172	208	240	256
Други расходи	161	154	175	254	222	192	257	190	258	340	428
Капитални средства	-	-	-	37	145	0	50	70	196	42	147
РАЗЛИКА											
Дефицит / Суфици	196	560	-57	-408	-78	451	-149	-137	263	1.255	-1.151

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Табела 10: Фонд за здравствено осигурување

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Извршено	2003 Извршено	2004 Извршено	2005 Извршено	2006 Извршено	2007 Извршено	2008 Извршено
ПРИХОДИ	11.087	12.068	12.790	12.295	13.656	14.698	14.886	15.083	15.669	17.271	19.361
Придонеси	6.736	7.363	7.745	7.528	7.823	8.418	8.762	8.982	9.447	9.998	10.873
Придонеси од Пензискиот Фонд	2.309	2.417	2.649	2.616	3.075	3.184	3.349	3.417	3.584	3.718	4.368
Придонеси од Агенцијата за вработување	1.037	1.350	1.941	1.554	1.763	1.849	1.998	2.062	2.145	2.144	1.980
Придонеси од Министерството за труд	45	0	0	48	54	64	41	64	67	66	76
Други приходи	851	938	455	70	734	1.064	676	79	97	67	113
Средства од Буџетот на РМ за здравствено осигурување	-	-	-	166	111	29	60	479	43	911	1.561
Приходи од кофинансирање									286	367	390
Пренесен вишок од претходната година	0	0	0	313	96	91	1	0	0	0	0
РАСХОДИ	13.689	11.692	12.463	12.205	13.611	14.678	14.722	15.206	16.280	16.489	19.635
Амбулантни трошоци	5.303	2.491	2.486	2.505	4.430	5.132	5.959	7.129	14.282	14.681	17.291
Болничко лекување	4.702	5.482	5.737	5.919	4.929	5.038	5.098	6.311	0	0	0
Трошоци по програми	214	125	105	306	123	21	0	0	0	0	0
Лекови	1.214	1.249	1.681	1.555	1.305	1.868	2.006	0	0	0	0
Забна заштита	638	667	687	522	521	630	0	0	0	0	0
Ортопедски трошоци	208	154	143	111	134	150	280	171	219	201	233
Лекување во странство	290	161	70	90	144	221	117	151	185	79	146
Друг вид лекување (надоместоци)	719	801	694	769	832	968	941	1.062	1.135	1.144	1.452
Администрација	326	288	250	268	360	309	254	276	396	305	390
Опрема и одржување	36	39	90	44	656	219	23	106	63	79	123
Други трошоци	41	234	200	48	23	32	27	0	0	0	0
Кредити и камати	0	0	321	71	154	90	17	0	0	0	0
РАЗЛИКА											
Дефицит / Суфицит	-2.602	376	326	90	45	21	164	-123	-611	782	-274

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Табела 11: Агенција за вработување

во милиони денари

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Извршено	2003 Извршено	2004 Извршено	2005 Извршено	2006 Извршено	2007 Извршено	2008 Извршено
ПРИХОДИ	4.260	4.129	5.119	4.827	5.918	6.241	7.456	6.940	5.685	5.049	4.840
Приходи од придонеси	990	1.058	1.121	1.136	1.180	1.224	1.270	1.313	1.371	1.523	1.829
Придонес од плати	969	1.037	1.098	1.113	1.178	1.223	1.155	1.192	1.259	1.403	1.687
Придонес од работни луѓе кои самостојно вршат дејност	22	21	22	23	2	0	24	23	20	23	24
Придонес што го уплатуваат работниците на привремена работа во странство	0	0	0	0	0	1	4	5	3	0	0
Придонес од претходната година	0	0	0	0	0	0	88	93	89	97	118
Дотации од Буџетот на Републиката	3.261	3.066	3.990	3.677	4.726	5.002	6.163	5.616	4.303	3.514	2.992
За покривање на дефицитот на Агенцијата за вработување	2.737	2.575	3.470	3.170	3.742	3.958	4.522	4.612	3.864	3.246	2.765
За исплата на паричен надомест на вработените од претпријатијата кои во своето работење искажуваат загуба (загубари)	524	490	516	481	944	980	988	418	285	225	195
Реформа на јавната администрација	-	-	-	26	19	3	61	22	11	12	12
По други основи	0	0	3	26	21	61	592	564	143	31	20
Други приходи	9	6	8	13	12	16	23	11	11	12	19
РАСХОДИ	4.264	4.135	5.110	4.749	5.868	6.214	7.325	6.938	5.937	5.065	4.796
Расходи за функцијата	4.084	3.970	4.913	4.571	5.658	6.005	7.102	6.710	5.703	4.840	4.527
Средства за обезбедување паричен надоместок на невработени лица	2.073	1.755	1.875	1.879	2.273	2.377	2.697	2.425	1.992	1.607	1.521
Придонеси за здравствено осигурување	1.039	1.347	1.936	1.555	1.763	1.849	1.998	2.063	2.144	2.144	1.980
Придонеси за пензиско и инвалидско осигурување	972	868	1.102	1.138	1.453	1.557	1.729	1.552	1.236	871	773
Средства за вработување на инвалидни лица	-	-	-	-	128	121	58	114	220	114	104
Исплата според Закон за поттикнување на вработеноста	-	-	-	-	-	61	592	526	66	52	105
Надоместок за преквалификација	-	-	-	-	41	40	29	30	45	52	44
Расходи за стручната служба	180	165	198	178	210	209	223	228	234	225	269
Основни плати и наемнини	99	105	118	116	124	134	132	133	136	135	147
Надоместоци	14	17	19	18	22	20	20	22	20	18	16
Стоки и останати услуги	43	34	54	43	42	51	68	69	73	71	101
Каматни плаќања	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Капитални трошоци	24	8	6	2	22	4	3	4	5	1	5
РАЗЛИКА											
Дефицит / Суфицит	-4	-6	9	78	50	27	132	2	-252	-16	44

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Табела 12: Фонд за магистрални и регионални патишта

во милиони денари

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Извршено	2003 Извршено	2004 Извршено	2005 Извршено	2006 Извршено	2007 Извршено	2008 Извршено
ПРИХОДИ	2.660	3.793	3.506	4.012	3.434	3.668	3.299	3.031	2.975	3.288	4.152
Приходи од Буџет	668	924	1.590	1.655	1.305	1.603	1.610	1.320	1.350	1.649	2.173
Надоместок за употреба на патишта што ги користат странските моторни возила	49	54	82	73	87	82	77	90	102	100	55
Годишен надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација	524	518	746	704	761	797	853	842	790	831	663
Надоместок за употреба на автопат	468	492	537	375	381	728	741	743	687	686	1.225
Странски кредит	939	1.793	538	1.098	862	418	9	0	0	0	0
Други приходи	12	13	14	21	2	39	9	36	46	22	36
Грант	-	-	-	87	36	1	0	0	0	0	0
РАСХОДИ	2.660	3.793	3.506	4.013	3.420	3.661	3.889	3.389	3.525	4.236	4.433
Инвестиции	1.203	1.985	1.662	1.756	1.250	1.107	1.753	1.405	1.630	2.206	2.768
Расходи за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци	0	0	179	286	289	205	156	164	148	291	327
Одржување на патиштата	784	790	952	926	900	1.063	1.081	1.013	1.032	987	829
Отплата на кредити	264	148	212	299	304	424	242	254	274	243	0
Средства за локални патишта	321	386	502	596	528	666	611	508	431	499	509
Останати трошоци	89	142	0	0	0	46	45	45	10	10	0
Обврски спрема Агенцијата за санација на банки	0	0	0	150	149	150	0	0	0	0	0
РАЗЛИКА											
Дефицит / Суфицит	0	0	0	-1	14	7	-590	-358	-550	-948	-281

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Табела 13: Бруто надворешен долг - состојба

во милиони евра

претходни податоци

	31.12.2004	31.12.2005	31.03.2006	30.06.2006	30.09.2006	31.12.2006	31.03.2007	30.06.2007	30.09.2007	31.12.2007*	31.03.2008	30.06.2008	30.09.2008	31.12.2008
1.1 Краткорочен														
1.1.1. Инструменти на пазарот на пари	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	7,64	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.1.2. Заеми	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	7,63	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.1.3. Комерцијални кредити	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.1.4. Останати обврски	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Достасани неплатени обврски	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Останато	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.2 Долгорочен	1.016,45	1.282,82	1.078,76	1.079,64	1.076,08	1.066,92	1.003,56	897,68	877,82	905,87	895,99	902,12	914,44	902,83
1.2.1. Обврзници	23,25	187,47	190,99	191,87	191,67	191,74	191,47	190,67	183,36	178,65	177,78	174,69	177,92	131,62
1.2.2. Заеми	993,20	1.095,36	887,76	887,77	884,41	875,19	812,09	707,01	694,46	727,22	718,21	727,44	736,52	771,22
1.2.3. Комерцијални кредити	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.2.4. Останати обврски	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2. МОНЕТАРНА ВЛАСТ (НБРМ)	45,97	52,66	51,81	47,82	47,26	42,39	38,09	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.1 Краткорочен	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.1.1. Инструменти на пазарот на пари	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.1.2. Заеми	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.1.3. Валути и депозити	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.1.4. Останати обврски	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Достасани неплатени обврски	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Останато	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.2 Долгорочен	45,97	52,66	51,81	47,82	47,26	42,39	38,09	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.2.1. Обврзници	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.2.2. Заеми	45,97	52,66	51,81	47,82	47,26	42,39	38,09	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.2.3. Валути и депозити	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.2.4. Останати обврски	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3. БАНКАРСКИ СЕКТОР	123,24	192,02	181,68	191,44	205,47	269,88	266,66	312,89	340,64	387,85	346,15	358,89	389,57	384,05
3.1 Краткорочен	67,32	81,41	72,25	77,76	83,57	115,44	111,11	144,82	165,31	178,12	142,31	138,83	173,32	171,33
3.1.1. Инструменти на пазарот на пари	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3.1.2. Заеми	7,04	1,30	0,00	0,00	0,00	0,00	24,22	30,76	41,67	16,50	10,72	10,00	10,00	0,00
3.1.3. Валути и депозити	51,71	69,46	61,74	67,18	72,85	104,70	77,56	104,54	114,30	152,26	124,29	121,28	154,87	162,46
3.1.4. Останати обврски	8,57	10,66	10,52	10,58	10,72	10,74	9,33	9,51	9,34	9,36	7,29	7,55	8,45	8,87
Достасани неплатени обврски	8,57	10,66	10,52	10,58	10,72	10,74	9,33	9,51	9,34	9,36	7,29	7,55	8,45	8,87
Останато	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3.2 Долгорочен	55,93	110,60	109,42	113,68	121,90	154,44	155,55	168,07	175,33	209,73	203,87	220,12	216,29	212,72
3.2.1. Обврзници	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

3.2.2. Заеми	55,79	106,40	103,29	107,48	115,91	146,31	147,36	159,90	166,87	199,81	189,05	206,53	203,25	201,14
3.2.3. Валути и депозити	0,14	4,20	6,14	6,20	5,99	8,13	8,20	8,17	8,47	9,92	14,82	13,58	13,04	11,58
3.2.4. Останати обврски	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4. ОСТАНАТИ СЕКТОРИ	600,40	721,01	664,92	727,28	701,21	786,69	1.024,59	1.032,59	1.077,01	1.115,71	1.087,00	1.227,25	1.346,80	1.382,45
4.1 Краткорочен	370,02	475,84	409,86	425,28	390,24	435,42	618,37	635,38	668,16	727,89	719,38	833,54	875,76	823,45
4.1.1. Инструменти на пазарот на пари	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4.1.2. Заеми	4,78	53,03	15,56	30,32	17,16	11,65	27,83	23,26	38,13	39,32	24,05	21,22	20,27	28,54
4.1.3. Валути и депозити	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4.1.4. Комерцијални кредити	322,58	362,86	341,53	343,08	314,62	349,59	535,48	535,19	554,89	567,07	568,46	680,06	715,50	672,16
4.1.5. Останати обврски	42,66	59,95	52,76	51,89	58,46	74,17	55,06	76,93	75,15	121,50	126,87	132,26	139,99	122,75
Достасани неплатени обврски	42,66	58,40	52,76	51,89	58,46	74,17	55,06	76,93	75,15	121,50	126,87	132,26	139,99	122,75
Останато	0,00	1,54	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4.2 Долгорочен	230,39	245,18	255,06	302,00	310,97	351,27	406,22	397,21	408,85	387,81	408,70	436,71	519,13	559,00
4.2.1. Обврзници	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4.2.2. Заеми	207,63	234,14	242,23	283,70	290,16	331,68	387,03	380,59	393,50	372,92	392,29	418,60	499,91	535,37
4.2.3. Валути и депозити	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4.2.4. Комерцијални кредити	22,76	11,04	12,83	18,30	20,81	19,59	19,19	16,62	14,99	14,54	16,04	17,75	18,86	23,27
4.2.5. Останати обврски	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,36	0,36	0,36	0,36	0,36	0,36
5. ДИРЕКТНИ ИНВЕСТИЦИИ: Заеми меѓу поврзани субјекти	284,52	269,57	327,43	334,18	332,61	329,30	305,50	376,15	371,37	430,77	521,02	612,70	626,08	649,07
5.1. Обврски кон директно инвестирани субјекти	3,70	5,68	5,68	5,68	5,68	13,16	7,54	7,06	6,95	6,11	6,11	6,11	6,11	6,11
5.2. Обврски кон директните инвеститори	280,82	263,89	321,75	328,50	326,93	316,14	297,96	369,09	364,42	424,66	482,31	581,96	601,27	642,96
БРУТО НАДВОРЕШЕН ДОЛГ	2.070,61	2.518,09	2.304,03	2.373,68	2.360,52	2.493,83	2.636,51	2.612,03	2.667,96	2.832,04	2.837,23	3.081,49	3.242,58	3.318,40
Меморандум ставки														
Јавен долг	1.201,88	1.477,78	1.267,80	1.265,98	1.261,49	1.262,13	1.189,65	1.053,45	1.035,31	1.056,50	1.040,93	1.055,58	1.072,98	1.097,29
Приватен долг	868,73	1.040,31	1.036,80	1.114,38	1.101,14	1.233,06	1.448,76	1.565,85	1.639,16	1.783,70	1.817,74	2.063,83	2.233,33	2.221,11

Народна банка на Република Македонија
Дирекција за статистика

*Ревизија на трговските кредити за 2007 година врз основа на податоците од новиот прашалник КИПО.

Податоците за трговски кредити за 2008 година се проценети врз основа на податоци за тековите од билансот на плаќања.

КРЕДИТНИ ЛИНИИ ЗА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА (податоците се од информативен карактер, деталните услови за сите кредитни линии се достапни во деловните банки, освен информациите за репласирањето на средствата од Компензационите фондови од странска помош и од друга странска помош кои се достапни во Министерството за финансии)				
Кредитна линија	Кредитна линија за набавка на опрема од италијанско производство МБПР	Кредитирање мали бизниси (микро, мали и средни претпријатија) од страна на KfW од Германија МБПР	Кредитната линија за создавање и одржување на работни места во МСТД од Банката за развој при Советот на Европа МБПР	
Износ	до 2.000.000 €	до 50.000 €	До 400.000 €	
Рок на враќање	7 години	до 4 години	До 7 години со вклучен грејс период	
Грејс период	До 1,5 година	до 1 година	До 2 години	
Годишна каматна стапка	7%	11% до 16% на годишно ниво	Променлива каматна стапка (моментално околу - 9% годишно)	
Обезбедување	1. Хипотека на недвижен имот; 2. Рачна залога на опрема; 3. Меници и др.	Бланко меница со изјава заверена кај нотар, со најмалку 2 жиранти; Барирен чек со изјава заверена кај нотар, меница и/или барирен чек од други бонитетни правни лица - гаранции; Хипотека; Рачна залога на подвижни предмети и права; Депо на вредносни предмети и хартии од вредност; Граѓански чекови; по потреба и друго, прифатливо за Банката. При проценување на кредитите се применува посебна кредитна технологија која е фокусирана на социо-економската состојба на претприемачот и неговиот бизнис, во однос на колатералот.	Стандардно обезбедување прифатливо за банките учеснички (хипотека, рачна залога и сл.)	
Намена на кредитот	Стоков кредит наменет за набавка на машини и опрема со италијанско потекло. Стоков кредит наменет за набавка на машини и опрема со италијанско потекло.	1. Финансирање на основни средства (набавка на опрема, машини, алати, инсталации, градежно земјиште, реновирање и модернизација); 2. Финансирање на обртни средства (суровини, репроматеријали, трговска стока).	Создавање нови работни места преку инвестиции во сите сектори освен примарно земјоделско производство, од страна на мали и средни трговски друштва	

Целни групи	Профитабилни инвестициони проекти на приватни инвеститори од дејности предвидени во Националната класификација на дејности, освен: Е - Трговија; Ј - Јавна управа, задолжителна социјална заштита; М - Приватни домаќинства со вработени лица; и Н - Екстериторијални организации и тела.	Приватни трговски друштва, поединци, индивидуални претприемачи, занаетчи, продавачи на пазар и самостојни вршител на дејност.	Мали и средни трговски друштва
Степен на искористеност на средствата	Владата на Република Италија обезбеди 12.704.840 милиони €, од кои за користење остануваат 62.704,36 €. Степен на искористеност 99,51%.	Првиот и вториот кредит од KfW од Германија во висина од 13 мил. € е 100% искористен. Од наплатените анuitети се креира револвинг фонд. Од јули 2007 година почна да се користи и третата транша од 6,7 милиони евра. Искористени 5,5 милиони евра.	Вкупен износ на кредитната линија е 10.000.000 €, а досега се искористени 5.000.000 €
Деловни банки кои го нудат кредитот	Еуростандард банка Скопје, ИК банка Скопје, Инвест банка Скопје, Комерцијална банка Скопје, Охридска банка Охрид, Силекс банка Скопје, Стопанска банка Скопје, Стопанска банка Битола, ТТК Скопје, Тутунска банка Скопје, УНИ банка Скопје	Извозна и кредитна банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Прокредит банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Можности ДОО Скопје	Комерцијална банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, и Стопанска банка АД Битола
Забелешка	Еднократна провизија од 1,2% се плаќа за услугите на прокураторот, доколку се користат неговите услуги. Од наплатените анuitети ќе се креира револвинг фонд за одобрување кредити под следните услови: -износ: од 50.000 - 500.000 €; -рок на враќање: од 1 - 3 години; -каматна стапка од 7% за фирми кои веќе користеле кредит од Стоковата кредитна линија и 8% за останатите заинтересирани фирми; -намена: за трајни обртни средства.	Програмата "Кредитирање мали бизниси" наменета е за поддршка на микро, мали и средни претпријатија кои се 100% во приватна сопственост, се цел да се овозможи пристап на истите до финансиски средства, трансформирање во законски форми и интегрирање на истите во финансискиот пазар.	Средствата од оваа кредитна линија се за парцијално финансирање (до 50%) на издржани инвестициони проекти во корист на МСТД, со што ќе се зајакне нивната оперативна состојба и можност за создавање и задржување на околу 950 работни места по искористување на сите средства кои се на располагање од заемот.

Кредитна линија	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на КfW од Германија - револвинг фонд МБПР	Кредитирање на производство наменето за извоз од средствата доделени од страната на Владата на Република Македонија - МБПР	Кредитна линија за финансирање на трајни обртни средства доделени од Владата на Република Македонија - МБПР
Износ	50.000 - 400.000 €	до 2.000.000 €	До 300.000 €
Рок на враќање	До 4 години со вклучен грејс период	До 12 месеци (за извозни аранжмани)	3 години
Грејс период	до 6 месеци	нема (враќањето на кредитот е еднократно)	нема
Годишна каматна стапка	10%	8%	8%
Обезбедување	1. Хипотека; 2. Меници; 3. Залог на подвижни предмети, права и хартии од вредност или залог на недвижен имот	1. Хипотека; 2. Рачна залога на подвижни предмети и права; 3. Бонитетни хартии од вредност; 4. Други вообичаени форми на обезбедување	Хипотека, залог, меници и други инструменти прифатливи за деловните банки
Намена на кредитот	Модернизација и проширување на постоечки приватни МСП, и основање на нови. Минимум 40% од кредитот се користи за основни средства; Максимум 60% од кредитот може да се користи за обртни средства.	Финансирање на извозни аранжмани за сировини и репроматеријали врз основа на склучени договори за извоз.	Финансирање на трајни обртни средства
Целни групи	МСП кои се над 51% во приватна сопственост.	Приватни трговски друштва кои имаат производство наменето за извоз.	Извозно-ориентирани трговски друштва

Степен на искористеност на средствата	KfW од Германија обезбеди 15 милиони €, кои се 100% искористени. Од наплатените ануитети креиран е револвинг фонд.	Македонска банка за поддршка на развојот обезбеди средства за оваа кредитна линија. Почнувајќи од 2005 досега се пласирани 750 илјади евра.	Македонска банка за поддршка на развојот обезбеди средства за оваа кредитна линија. Почнувајќи од 1999 досега се пласирани 50,5 милиони €.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Еуро стандард АД Скопје, Извозна и Кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Силекс банка АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, ТПК банка АД Скопје, Титола, ТПК банка АД Скопје, Титола, ТПК банка АД Скопје, УНИ банка АД Скопје	Еуро стандард банка, Извозна и Кредитна банка, Инвест банка, Комерцијална банка, Охридска банка, Силекс банка, Стопанска банка Битола, Тетекс-Кредитна банка, Тетовска банка, Тутунска банка и УНИ банка	Уни банка АД Скопје, Еуро стандард банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, ТПК банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Силекс банка АД Скопје
Забелешка		Доколку друштвото го осигура извозот, каматната стапка ќе се намали за 0,5%.	

Кредитна линија	Кредит за земјоделство и агро-индустрија преку Земјоделски-кредитен дискотен фонд	Проектот за развој на приватниот сектор на Фондот за меѓународна соработка и развој од Тајван револвинг фонд НБРМ
Износ	1.110.000 € за примарно земјоделско производство; 2.200.000 € за преработка на земјоделски производи200.000 € извоз на земјоделски производи	1. до 400.000 \$ за мали и средни претпријатија 2. до 200.000 \$ за земјоделство
Рок на враќање	го утврдува секоја финансиска институција индивидуално (најчесто до 7 години зависно од видот и намената на кредитот)	1. до 7 години за МСП, 2. до 5 години за земјоделство
Грејс период	го утврдува секоја финансиска институција индивидуално (најчесто до 3 години, зависно од видот и намената на кредитот)	до 2 години
Годишна каматна стапка	-од 4% до 6% годишно за примарно земјоделско производство (зависно од финансиската институција преку која се одобрува кредитот), од 5% до 6,5%годишно за преработка и трговија со земјоделски производи (зависно од финансиската институција преку која се одобрува кредитот)	Охридска банка АД Охрид - 7,28%; Стопанска банка АД Скопје -6,34 до 7,238%; Комерцијална банка АД Скопје - 6,3275% Тутунска банка АД Скопје -6,33% Инвест банка АД Скопје -5,8275% Македонска банка АД Скопје - 7,75%
Обезбедување	1. залог на подвижен имот (опрема, трактори, возила, механизација и друго); 2. хипотека на недвижен имот; 3. кредитоспособни жиранти (физички или правни лица); 4. други инструменти на обезбедување кои ќе ги утврди банката или штедилницата.	Согласно кредитната политика на банките учеснички
Намена на кредитот	1. Основни и обртни средства за сточарско и растително производство (објекти, земјоделско земјиште, опрема, земјоделска механизација, репроматеријали и т.н.); 2. Основни и обртни средства за пребарувачки капацитети (објекти, опрема откуп на примарни земјоделски производи) 3. Основни и обртни средства за извоз на примарни земјоделски производи	кредити за мали и средни претпријатија - за основни средства (машини и опрема, од било која природа, освен стекнување на земја), и - за обртни средства (суровини и резервни делови). 2. кредити во областа на земјоделството - набавка на земјоделска механизација, основно стадо, оранжерии, подигање на насади, опрема, набавка на суровини, репроматеријали.

Целни групи	1. Носители на земјоделски стопанства кои имаат поднесено барање за упис во Единствениот регистар на земјоделски стопанства 2. Мали и средни претпријатија кои се занимаваат со примарно земјоделско производство, преработка на земјоделски производи и трговија со примарни земјоделски производи наменети за извоз	Мали и средни претпријатија и индивидуални земјоделски производители како и претпријатија ангажирани во производството или маркетингот на земјоделски производи.
Степен на искористеност на средствата	Меѓународниот фонд за развој на земјоделството ИФАД додели два кредити: 6,2 мил. \$ (IFAD 1) и 8 мил. \$ (IFAD 2). Повлечени и искористени се сите средства. Од вратените анuitети е формиран револвинг фонд. Од ноември 2007 година капацитетот на Земјоделскиот кредитен дисконтен фонд е зголемен со револвинг фондот од PSDL 1 и 2 кредитните линии во износ од 21 мил. €	Средствата од Заемот од Фондот за меѓународна соработка и развој (ICDF) - Тајван се целосно искористени. Средствата од Револвинг Фондот од овој Заем се кај банките учеснички кои ги пласираат на крајните корисници под истите услови
Деловни банки кои го нудат кредитот	Инвестбанка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, НЛБ Тугунска банка АД Скопје, Статер банка АД Куманово, Стопанска банка АД Битола, Стопанска банка АД Скопје, УНИ банка АД Скопје Штедилница Можности и Штедилница ФУЛМ	Охридска банка АД, Охрид, Стопанска банка АД, Скопје, Комерцијална банка АД, Скопје, Тугунска банка АД, Скопје, Инвест банка АД, Скопје и Македонска банка АД, Скопје
Забелешка	Земјоделскиот кредитен дисконтен фонд учествува со 80% од износот на кредитот, додека 20% се сопствено учество на финансиската институција. Заклучно со 30.06.2008 година, преку Земјоделскиот кредитен дисконтен фонд реализирани се 3575 кредити во вкупен износ од 25,4 милиони евра (IFAD 1 IFAD -2 PSDL 1, PSDL 2)	Со средствата од под-заемот може да се финансираат најмногу 85% од вкупната вредност на под-проектот. Банката и крајниот корисник на под-заемот ќе го финансираат остатокот од најмалку 15%.

Кредитна линија	Поддршка на развојот на мали и средни претпријатија од Владата на Холандија -Македонската развојна фондација за претпријатијата	Кредитна линија за креирање нови работни места во мали и средни претпријатија од Банката за развој при Советот на Европа револвинг фонд НБРМ	Кредитна линија за финансирање на МСП доделени од Владата на Република Македонија - МБПР
Износ	1. Заем тип 1 до 10.000 € 2. Заем тип 2 од 15.000 до 75.000 € 3. Заем тип 3 до 15.000 €	нема лимит	До 500.000 €
Рок на враќање	до 5 години, (Рокот н враќање може да биде и подолг, во зависност од циклусот на производство).	од 5 до 10 години	8 години
Грејс период	до 1 година (Грејс периодот може да биде и подолг, во зависност од циклусот на производство).	Грејс периодот го одредува банката во зависност од вредноста на под-заемот и можниот обрт на средствата во однос на времето за враќање на истиот.	До 1 година
Годишна каматна стапка	Ја одредува индивидуално секоја финансиска институција.	Стопанска банка А.Д. Скопје -9,73 Комерцијална банка А.Д. Скопје - од9,064 до 8,826 Охридска банка А.Д. Охрид - од:9,14	8%
Обезбедување	Согласно кредитната политика на финансиската институција вклучена во спроведување на кредитната линија.	Согласно кредитната политика на банките учеснички	Хипотека, залог, меници и други инструменти прифатливи за деловните банки
Намена на кредитот	За инвестиции во основни средства и работен капитал	Изградба/набавка на имот, набавка на машини и опрема, набавка на суровини и резервни делови, како и активност на едукативни тренинг програми.	Финансирање на основни и обртни средства

Целни групи	тип 1:	индивидуални земјоделци, самостојно вработени лица и претприемачи на микро претпријатија;	Мали и средни претпријатија во трудо -интензивни индустрии: текстилна, кожна, прехранбена индустрија и др. гранки кои би овозможиле креирање на нови работни места, освен примарно земјоделско производство.	Мали и средни трговски друштва
	тип 2:	мали претпријатија со најмногу 50 вработени		
	тип 3:	мали претпријатија со најмногу 10 вработени.		
Степен на искористеност на средствата	Владата на Холандија обезбеди 7,2 мил. €. Искористени се 100%. Од наплатената главнина се формира револвинг фонд, кој се пласира под истите услови.			Македонска банка за поддршка на развојот обезбеди средства за оваа кредитна линија. Почнувајќи од 1999 досега се пласирани 20 милиони €
Деловни банки кои го нудат кредитот	Тутунска банка АД Скопје, ИК банка АД Скопје, Можности ДОО Скопје			Уни банка,Скопје АД Скопје, Еуростандард банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, ТТК банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Силекс Банка АД Скопје
Забелешка	Средствата не може да се користат за проекти од земјоделството, освен за преработка и доработка на земјоделски производи. Се исклучува од финансирање обртниот капитал и услугите поврзани со операциите на проектот (трошоците за одржување, плати и друго). Со средствата од под-заемот може да се финансира најмногу 50% од вкупната вредност на под-проектот. Останатите 50% се финансираат од сопствени средства на крајниот корисник или од средства на банката учесничка.			

Кредитна линија/ Извор на средства	Одлука за условите и критериумите за репласирање на средства од компензациони фондови од странска помош (Одлука од Сл. в. 60/2004)		Одлука за условите и критериумите за репласирање на средства од компензациони фондови од друга странска помош (Одлука од Сл. в. 28/2005)	
	Износ	Максималниот износ не е дефиниран во Одлуката, се финансира согласно проектот по вообичаени банкарски услови за МСП.	Износ	Максималниот износ не е дефиниран во Одлуката, се финансира согласно проектот по вообичаени банкарски услови за МСП.
Рок на враќање	9 месеци	5 години	9 месеци	5 години
Грејс период	3 месеци	1 година	3 месеци	1 година
Годишна каматна стапка	3%	3%	3,5% под есконтната стапка на Народна банка на РМ	3,5% под есконтната стапка на Народна банка на РМ
Обезбедување	Банкарска гаранција	Хипотека во висина 2:1 или банкарска гаранција	Банкарска гаранција	Хипотека во висина 2:1 или банкарска гаранција
Намена на кредитот	1. суровини; 2. репроматеријали.	инвестициони проекти	1. суровини; 2. репроматеријали	инвестициони проекти
Целни групи	МСП од областа на стопанството		МСП од областа на стопанството	
Степен на искористеност на средствата	Од наплатените ануитети од странските помошти се генерираат компензациони фондови. Со состојба 30.09.2007 година нераспределени се 22.575.000 милиони денари.		Од наплатените ануитети од странските помошти се генерираат компензациони фондови. Со состојба 30.09.2007 година нераспределени се 66.889.000 милиони денари.	
Деловни банки кои го нудат кредитот/ Министерство за финансии	Министерство за финансии, Сектор за управување со капитал, Одделение за странска помош		Министерство за финансии, Сектор за управување со капитал, Одделение за странска помош	
Забелешка	Средствата се ставаат во функција по распишано соопштение во дневните весници од страна на Министерството за финансии. Селекција на пријавените проекти и нивно одобрување врши Комисијата за менаџмент со Компензациони фондови, формирана од Владата на Република Македонија.		Средствата се ставаат во функција по распишано соопштение во дневните весници од страна на Министерството за финансии. Селекција на пријавените проекти и нивно одобрување врши Комисијата за менаџмент со Компензациони фондови, формирана од Владата на Република Македонија.	

ДРУГИ ПРОЕКТИ ЗА ПОДДРШКА НА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА, состојба ЈУЛИ 2008 г. (податоците се од информативен карактер, деталните услови се достапни кај имплементаторите)				
Гаранции	Кредитна линија за набавка на опрема од италијанско производство МБПР	Кредитирање мали бизниси (микро, мали и средни претпријатија) од страна на KfW од Геманија МБПР		
Услови под кои се одобрува гаранција	Гаранции се доделуваат за сите долгорочни кредити за инвестиции од кредитните линии дистрибуирани преку банките потписнички на договори за соработка со МБПР	Гаранции за кредит: се издаваат за сите кредити од кредитните линии дистрибуирани преку банките потписнички за соработка со ГФ Гаранции за добавувачи: се издаваат на добавувачите со кои Гаранти Фонд има договор за соработка, а кои продаваат опрема и репроматеријали на одложено плаќање		
Видови гаранции	Гаранции за кредит обезбедени со инструменти за обезбедување кои банките не ги прифаќаат.	1.Гаранции за кредит 2.Гаранции за добавувачи 3.Гаранции за добавувачи со кредит (комбинација од претходните два вида)		
Максимален износ	-максималниот износ на поединечната гаранција за кредит која може да биде издадена од Гарантниот Фонд е 35.000 евра во денарска противвредност; -максималниот износ на кредит за кој може да биде издадена гаранција е 150.000 ЕВРА во денарска противвредност; -гаранцијата не може да надмине износ од 33% од главницата на бараниот кредит.	-максималниот износ на поединечната гаранција за кредит која може да биде издадена од Гаранти Фондот е 60.000 евра во денарска противвредност; -максималниот износ на поединечната гаранција за добавувачи за набавка на основни средства која може да биде издадена од Гаранти Фондот е 60.000 евра во денарска противвредност; -максималниот износ на поединечната гаранција за набавка на суровини и репроматеријали која може да биде издадена од Гаранти Фондот е 30.000 евра во денарска противвредност; -гаранцијата не може да надмине износ од 60% од главницата на бараниот кредит/70% кај гаранциите за добавувачи со кредити		
Рок на враќање на кредит	Гаранција може да се издава на кредити/ набавки со максимален рок на отплата од 10 години.	Гаранција може да се издавана кредити/набавки со максимален рок на отплата од 5 години со вклучен грејс период		

Надомест за гаранција	2,2% годишно на салдото на гаранцијата	Гаранции за кредит: - 2% од висината на гаранцијата на годишно ниво Гаранции за добавувачи: - 3% од висината на гаранцијата на годишно ниво;
Манипулативен трошок		- 1,5% еднократно, за гаранции за кредит; - 1% еднократно, за гаранции за добавувачи.
Обезбедување	1. Хипотека во однос 1:1,2 дадена кај деловната банка (за целиот износ на кредитот). 2. Доколку не се располага со таков имот, се обезбедува колатерал кај МБПР (кој не го прима деловната банка) во однос 1:1,2, само на гарантираниот дел од кредитот.	Движен (опрема, механизација, возила) и недвижен имот (објекти, земјиште), меници, др.
Целни групи	занајтчи, трговци поединци, микро и, мали и средни трговски друштва (регистрации во РМ и со најмалку 51% приватен капитал)	- потенцијални основачи на МСП - постоечки МСП со доминантен приватен капитал и најмногу 50 вработени - вршители на земјоделска дејност
Имплементатор	Комерцијална банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Инвест банка АД Скопје, ЕуроСтандард Ад Скопје, ТТК Банка АД Скопје, Силекс банка АД Скопје, Штедилница можности Скопје	Центар за поттикнување на развојот на мали и средни друштва Скопје
Намена на гаранцијата	За кредити во инвестиции во постоечки или нови технологии со кои се зголемува извозот од РМ	Започнување или проширување на бизнис (гаранцијата не се издава за потрошувачки и станбени кредити)
Забелешка	Владата на РМ во декември 2005 година формираше Гарантен Фонд, со трансфер на 231 милиони МКД од буџетот на РМ. Целта за формирање на ГФ е на целните групи да им се опесни пристапот до банкарските кредити за инвестиции, во поглед на колатералот по кредитите.	Гаранти Фонд е институција која е основана во 2002 година Капиталот за издавање на гаранции изнесува 2.500.000 Евра, средствата се обезбедени од СИДА (Съединет интернационал девелопмент цооператион агенцс). Гаранти Фонд заклучно со 30.06.2008 има издадено гаранции во износ од 3582778 евра, користејќи го и револвингот на средствата. За наредниот период Гаранти Фонд располага со околу 400.000 Евра (средства од револвингот)

ПОДГОТВУВА И ИЗДАВА

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Ул Даме Груев бр.14, 1000 Скопје
Тел: (389) 02 117 288, Факс: (389) 02 117 288

<http://www.finance.gov.mk>

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

д-р Трајко Славески

ЗАМЕНИК ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

д-р Никица Мојсоска Блажевски

ЧЛЕНОВИ НА УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Снежана Делевска
Анета Димовска
М-р Мишо Николов

ТЕХНИЧКИ СЕКРЕТАР

Ирена Стојкоска

ПОДГОТОВКА И ПЕЧАТ

Европа 92, Кочани

ТИРАЖ

500

ПРЕВОД

Жана Шокаровска

При користењето на податоците од оваа
Публикација, ги молиме корисниците
задолжително да го наведат изворот

ISSN 1409 – 9209
Билт. Минист. Финанс.
11-12/2008

